

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΜΣ στην Οργάνωση και Διοίκηση Δημοσίων Υπηρεσιών, Δημοσίων Οργανισμών και Επιχειρήσεων

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η Φτώχεια στην Ελλάδα σήμερα: Μια αποδοτικότερη πολιτική για την καταπολέμηση της φτώχειας στην Ελλάδα της κρίσης

Μπούτση Δήμητρα

A.M: 4042201502027

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Δασκαλοπούλου Ειρήνη

Τρίπολη, Φεβρουάριος 2017

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στη «Οργάνωση και Διοίκηση Δημοσίων Υπηρεσιών, Δημοσίων Οργανισμών και Επιχειρήσεων» του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όλους τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού για τις γόνιμες ώρες των μαθημάτων και για τις γνώσεις που μας προσέφεραν. Ιδιαίτερα ευχαριστώ την κα. Δασκαλοπούλου Ειρήνη για τις πολύτιμες υποδείξεις κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας εργασίας. Ευχαριστώ επίσης κι όλους τους συμφοιτητές μου για τον αλληλοσεβασμό, την αλληλοεκτίμηση, την αλληλοϋποστήριξη και το ομαδικό πνεύμα που υπέδειξαν κατά την διάρκεια του συγκεκριμένου προγράμματος.

Τέλος, ευχαριστώ ολόψυχα την κόρη μου και το σύζυγό μου για την στήριξη και την υπομονή που δείχνουν σε κάθε προσπάθειά μου.

Το γραφικό του εξώφυλλου είναι της αφίσσας «Διεθνής ημέρα για την εξάλειψη της Φτώχειας», (17 Οκτωβρίου).

Η ΦΤΩΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΗΜΕΡΑ: ΜΙΑ ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.	Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων
ΑμεΑ	Άτομα με αναπηρία
Γ.Σ.Ε.Ε.	Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος
Δ.Β.Α	Δημοτικό Βρεφοκομείο Αθηνών
ΔΕΚΟ	Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί
Δ.Ν.Τ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
Ε.Ε	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
Ε.Ο.Κ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΠΑΝΑΔ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού
Ε.Τ.Α.Π. –Μ.Μ.Ε	Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Προσωπικού Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης
ΙΝΕ	Ινστιτούτο Εργασίας
ΚΕΑ	Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
Ν.Α.Τ.	Ναυτικό Απομαχικό Ταμείο
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
ΟΑΕΕ	Οργανισμός Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών
ΟΓΑ	Οργανισμού Γεωργικών Ασφαλίσεων
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ο.Κ.Ε.	Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΤΑ	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Π.Τ.	Παγκόσμια Τράπεζα
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΤΕΒΑ	Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας για τους Απόρους
ΤΠΕ	Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνίας
ΕΝΟC	European Network of Ombudspersons for Children
U.N.	United Nations (Ηνωμένα Έθνη)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	8
Abstract	9
Εισαγωγή	10

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΕΝΝΟΙΕΣ, ΤΡΟΠΟΙ ΜΕΤΡΗΣΗΣ, ΑΙΤΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

1.1 Εισαγωγή	12
1.2 Εννοιολογική προσέγγιση της φτώχειας	13
1.3 Μέτρηση και δείκτες φτώχειας	15
1.3.1 Μέτρηση φτώχειας	15
1.3.2 Δείκτες φτώχειας	18
1.4 Οι αίτιες και οι συνέπειες της φτώχειας	21
1.4.1 Αιτίες φτώχειας	21
1.4.2 Συνέπειες της φτώχειας	23
1.5 Ανακεφαλαίωση	24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο Η ΦΤΩΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΗΜΕΡΑ

2.1 Εισαγωγή	26
2.2 Στατιστική απεικόνιση της φτώχειας στη χώρα μας	27
2.2.1 Κίνδυνος φτώχειας και ηλικία	29
2.2.2 Κίνδυνος φτώχειας και εκπαίδευση	30

2.2.3 Κίνδυνος φτώχειας και κατάσταση απασχόλησης	31
2.2.4 Φτώχεια, υλικές στερήσεις και νοικοκυριά που αντιμετωπίζουν δυσμενείς συνθήκες στην κατοικία τους	33
2.2.5 Κίνδυνος φτώχειας και ιδιοκτησιακό καθεστώς	36
2.2.6 Κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικές μεταβιβάσεις	37
2.2.7 Φτώχεια και ανισοκατανομή εισοδήματος	38
2.2.8 Χάσμα (βάθος) κινδύνου φτώχειας	39
2.2.9 Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας στις χώρες της Ε.Ε.	41
2.3 Η Φτώχεια στην Ελλάδα σήμερα μέσα από την έκθεση του Οργανισμού Έρευνας και Ανάλυσης «διαΝΕΟσις»	43
2.4 Ανακεφαλαίωση	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ	
3.1 Εισαγωγή	51
3.2 Ο ρόλος της Ε.Ε. στην καταπολέμηση της φτώχειας	52
3.3 Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην καταπολέμηση της φτώχειας	54
3.4 Πολιτικές κατά της φτώχειας που εφαρμόζονται στην Ελλάδα σήμερα	55
3.4.1 Στήριξη του εισοδήματος των φτωχών οικογενειών	56
3.4.2 Πολιτικές για την οικονομική ενίσχυση των ανέργων	59
3.4.3 Κοινωνικό μέρισμα	66
3.4.4 Πολιτικές για τη στήριξη του εισοδήματος των ηλικιωμένων	68
3.4.5 Τρία μέτρα για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης	69
3.4.6 Πολιτικές για την αντιμετώπιση του υποσιτισμού	71
3.4.7 Μέτρα αντιμετώπισης της παιδικής φτώχειας	73

3.4.8 Μέτρα που έχουν ληφθεί για την καταπολέμηση της ανεργίας	75
3.5 Ανάλυση SWOT	78
3.6 Προτεινόμενα μέτρα για μια πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση της φτώχειας	81
3.7 Ανακεφαλαίωση	86
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	87
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	90

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Κίνδυνος φτώχειας κατά φύλο, 2010-2015, (%)	28
Πίνακας 2: Κίνδυνος φτώχειας κατά ομάδες ηλικιών, 2010-2015, (%)	29
Πίνακας 3: Κίνδυνος φτώχειας κατά επίπεδο εκπαίδευσης, 2010-2015, (%)	31
Πίνακας 4: Κίνδυνος φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, κατά κατάσταση απασχόλησης, 2010–2015, (%)	32
Πίνακας 5: Άτομα με υλικές στερήσεις, 2010–2015, (%)	34
Πίνακας 6: Νοικοκυριά που αντιμετωπίζουν δυσμενείς συνθήκες στην κατοικία τους, 2010–2015, (%)	35
Πίνακας 7: Κίνδυνος φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, κατά ιδιοκτησιακό καθεστώς και ομάδες ηλικιών 2015, (%)	36
Πίνακας 8: Ανισοκατανομή εισοδήματος, 2010-2015	39
Πίνακας 9: Βάθος (χάσμα) κινδύνου φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, κατά ομάδες ηλικιών 2015, (%)	40

Πίνακας 10: ΕΕ: Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό, 2010 –2015, (%)	41
Πίνακας 11: Όριο Ακραίας Φτώχειας (2015), σε ευρώ ανά μήνα	44
Πίνακας 12: Ποσοστό Ακραίας Φτώχειας στην Ελλάδα (2011-2015)	45
Πίνακας 13: Ποσοστό ακραίας φτώχειας κατά φύλο και ηλικία (2011-2015)	46
Πίνακας 14: Ποσοστό Ακραίας Φτώχειας ανά Περιοχή και Ιδιοκτησιακό Καθεστώς (2011-2015)	47
Πίνακας 15: Ποσοστό Ακραίας Φτώχειας ανά νοικοκυριό με αρχηγό άνεργο (2011-2015)	48
Πίνακας 16: Ποσοστό Ακραίας Φτώχειας ανά νοικοκυριό με αρχηγό εργαζόμενο σε ΔΕΚΟ-Τράπεζα ή Δημόσιο Υπάλληλο (2011-2015)	48
Πίνακας 17: Ποσοστό Σχετικής Φτώχειας στην Ελλάδα (2011-2015)	49
Πίνακας 18: Ανάλυση SWOT	79

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1. Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ηλικίας 65+ και από 0-17 ετών	30
Γράφημα 2. Κίνδυνος φτώχειας εργαζομένων, με διάκριση πλήρους ή μερικής απασχόλησης	33
Γράφημα 3. Ποσοστό κινδύνου φτώχειας	37
Γράφημα 4. Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας από το 2010 - 2015 για την Ελλάδα και την Ε.Ε.-28.	42
Γράφημα 5. Ποσοστό Ακραίας Φτώχειας Ανάλογα με τον Αριθμό των Παιδιών (2011 - 2015).	46

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η οικονομική κρίση που ξέσπασε στην χώρα μας το 2010 είχε ως αποτέλεσμα την εφαρμογή προγραμμάτων λιτότητας και μεταρρυθμίσεων, τα οποία όμως επέδρασαν αρνητικά στη φτώχεια και την ανισότητα. Η μεγάλη άνοδος της ανεργίας σε συνδυασμό με την αναποτελεσματικότητα του συστήματος κοινωνικής προστασίας να ενεργοποιήσει τους μηχανισμούς στήριξης των οικονομικά ασθενέστερων έχουν προκαλέσει μεγάλη αύξηση του ποσοστού της φτώχειας. Από τα μέχρι τώρα διαθέσιμα στοιχεία της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών, προκύπτει ότι ο πληθυσμός της Ελλάδας που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ανέρχεται στο 35,7%.

Οι προκλήσεις του κράτους πρόνοιας για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της φτώχειας γίνονται ολοένα και μεγαλύτερες. Τα μέτρα που ψηφίστηκαν το Νοέμβριου του 2012 στο Πλαίσιο του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος Δημοσιονομικής Στρατηγικής και αποσκοπούσαν στην ενίσχυση του κοινωνικού δικτύου ασφαλείας, έδωσαν μια μικρή ανακούφιση στα νοικοκυριά που ζούσαν κάτω από συνθήκες ακραίας φτώχειας καλύπτοντας όμως μερικά από τα σημαντικότερα κενά προστασίας. Η Πολιτεία οφείλει να πάρει μέτρα που θα οδηγήσουν σε αποδοτικότερες πολιτικές και θα δημιουργήσουν μια νέα κοινωνική συνείδηση, μια νέα κοινωνική αλληλεγγύη και μια νέα κοινωνική δικαιοσύνη.

Η παρούσα εργασία εστιάζεται στο φαινόμενο της φτώχεια στην Ελλάδα σήμερα, στις πολιτικές που εφαρμόζονται για την καταπολέμησή της και τέλος στα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του βασικού αυτού κοινωνικού προβλήματος.

Λέξεις κλειδιά: Φτώχεια, αποδοτικότερη πολιτική, μέτρα, οικονομική κρίση, κίνδυνος φτώχειας, κοινωνική πολιτική.

ABSTRACT

The economic crisis that broke out in our country in 2010 resulted in the implementation of austerity and reform programmes, which had a negative impact on the poverty and inequality. The great increase of unemployment, combined with the inefficiency of the social protection system to activate mechanisms of support for the financially weaker, have caused a large increase in the percentage of poverty. From the currently available data of the Statistics on Income and Living Conditions (SILC), it results that Greece's population at the risk of poverty stands at 35.7%.

The challenges of the welfare state for the effective managing of poverty are always becoming larger. The measures adopted in November 2012, in the Framework of the Midterm Fiscal Strategy Programme and aimed at strengthening the social safety net, gave a little relief to households living under conditions of extreme poverty but addressing only some of the major protection gaps. The State needs to adopt measures which will lead to more efficient policies and will create a new social consciousness, a new social solidarity and a new social justice.

This paper focuses on the phenomenon of poverty in Greece today, the policies implemented to combat and end the measures to be taken to effectively address this basic social problem.

Keywords: Poverty, more effective policy, measures, economic crisis, poverty risk, social policy.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με τα πιο μελανά χρώματα διαγράφεται το μέλλον των Ελλήνων στην πιο πρόσφατη έρευνα του Οργανισμού Έρευνας και ανάλυσης διαΝΕΟσις. Σύμφωνα με την έκθεση τουλάχιστον 1.647.703 πολίτες, που ισούται με το 15% του πληθυσμού το 2015, ζουν κάτω από το όριο της ακραίας φτώχειας και αναγκάζονται να επιβιώνουν με μερικές εκατοντάδες ευρώ το μήνα που σε πολλές περιπτώσεις δεν ξεπερνούν τα 182 ευρώ. Αίσθηση προκαλεί το γεγονός πως οι μετρήσεις που πραγματοποιήθηκαν από το 2009 έως και το 2015 δείχνουν πως το ποσοστό της ακραίας φτώχειας στην Ελλάδα κυμαίνεται για το 2015 στο 15%, ενώ το 2011 το ποσοστό ήταν στο 8,9% και το 2009 δεν ξεπερνούσε το 2,2%. Ανησυχητικό είναι το εντυπωσιακά υψηλό ποσοστό ακραίας φτώχειας στα παιδιά (17,6%) και στους νέους ηλικίας 18-29 (24,4%), ενώ αντίθετα μόνο το 2,7% του πληθυσμού ηλικίας άνω των 65 έχει εισόδημα κάτω από το όριο της ακραίας φτώχειας.

Τα παραπάνω στοιχεία οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το Πρόγραμμα Οικονομικής και Διαθρωπτικής Προσαρμογής, το οποίο εφαρμόζεται από τον Μάιο του 2010 στο πλαίσιο των δανειακών συμβάσεων που υπέγραψε η Ελληνική κυβέρνηση με τους εκπροσώπους των δανειστών της χώρας, σε συνδυασμό με τα κενά του συστήματος κοινωνικής προστασίας εκτός των άλλων, έχει προκαλέσει αξιοσημείωτη αύξηση της φτώχειας.

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΟΚΕ) επισημαίνει ότι οι όροι δανειοδότησης της Ελλάδας επιβάλλουν περικοπές σε νευραλγικούς τομείς (συντάξεις, βασικές κοινωνικές υπηρεσίες, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη), οι οποίοι έχουν σχέση με την καταπολέμηση της φτώχειας και την κοινωνική προστασία καθώς και τη βασική προστασία των πλέον ευπαθών

ομάδων. Συνέπεια των παραπάνω είναι η επιδείνωση των δεικτών ποιότητας ζωής, στέγασης και υγείας και η αύξηση του φαινομένου της φτώχειας και της παιδικής φτώχειας¹.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να καταγράψει μέσα από τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα δεδομένα τα οποία προέρχονται από την Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης (Survey on Income and Social Conditions – EU-SILC)² και μέσα από την τελευταία έρευνα της διαNEOσις περί της διαμόρφωσης της φτώχειας στη χώρα μας μετά την εφαρμογή του προγράμματος Δημοσιονομικής Προσαρμογής. Βασική επιδίωξη της προαναφερομένης έρευνας είναι να συμβάλει στη διαμόρφωση και στον εμπλουτισμό του σχετικού δημόσιου διαλόγου αναφορικά με την ένταση και έκταση της ανισότητας και της φτώχειας στην Ελλάδα, καθώς και στη χάραξη και αξιολόγηση των κατάλληλων πολιτικών για την αντιμετώπισή τους. Στην συνέχεια θα γίνει αναφορά στις πολιτικές που εφαρμόζονται για την καταπολέμηση της φτώχειας και θα αξιολογηθεί η επάρκειά τους για τον περιορισμό του φαινομένου. Τέλος θα προταθούν μέτρα και πολιτικές που θα συμβάλουν στην περαιτέρω μείωση των ποσοστών της φτώχειας, ώστε να ενισχυθεί η κοινωνική και η εδαφική συνοχή. Η ενίσχυση και η διασφάλιση της συνοχής θα διευρύνει τα οφέλη της ανάπτυξης και της απασχόλησης με θετική επίδραση στα άτομα που ζουν σε συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού ώστε να αποκτήσουν τα μέσα αξιοπρεπούς διαβίωσης και να μπορέσουν να συμμετάσχουν ενεργά στην κοινωνία.

¹ ΟΚΕ. Το Κοινωνικό Δίκτυο Ασφαλείας για τη Διατήρηση της Κοινωνικής Συνοχής Προτάσεις και Μέτρα πολιτικής, Μάρτιος 2014

² Οι Έρευνες Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών αποτελούν μέρος κοινοτικού στατιστικού προγράμματος, στο οποίο συμμετέχουν χώρες-μέλη της Ε.Ε. σε συνεργασία με την Eurostat.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΕΝΝΟΙΕΣ, ΤΡΟΠΟΙ ΜΕΤΡΗΣΗΣ, ΑΙΤΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

1.1 Εισαγωγή

Η φτώχεια αποτελεί ένα πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό ζήτημα μεγάλης σημασίας. Στις τρέχουσες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, είναι φανερό ότι η φτώχεια αποτελεί ένα φαινόμενο που παίρνει απειλητικές διαστάσεις και η Πολιτεία οφείλει να πάρει μέτρα για να προστατέψει τις ομάδες του πληθυσμού που κινδυνεύουν περισσότερο, έχοντας χρέος να αναπτύξει κοινωνικές δομές πρόνοιας και υποστήριξης.

«Ο ορισμός και η μέτρηση της φτώχειας είναι καίρια ζητήματα, στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής συζήτησης, για τη διαχρονική εξέλιξη της φτώχειας, τις αιτίες και τις συνέπειές της. Σύμφωνα με πολλούς ερευνητές, η χρήση απλών ορισμών και δεικτών συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση της φτώχειας και των επιπτώσεών της από κοινό μη ειδικών, κοινό στο οποίο περιλαμβάνονται και οι πολιτικοί δρώντες. Από την άλλη πλευρά, πιο σύνθετη ανάλυση μπορεί να εμβαθύνει την κατανόησή μας για το φαινόμενο και επομένως να βελτιώσει την ικανότητά μας να το αντιμετωπίσουμε»³.

«Το πρώτο βήμα στην ανάλυση της φτώχειας, είτε με στατικές είτε με δυναμικές μεθόδους, είναι η επιλογή της γραμμής φτώχειας, δηλαδή του ορίου που διαχωρίζει τους φτωχούς από τους μη φτωχούς. Οι επιστήμονες δεν έχουν ακόμη συμφωνήσει σε μία κοινή προσέγγιση για τον προσδιορισμό της γραμμής φτώχειας καθώς και τη μέτρηση του ύψους της φτώχειας σε μια κοινωνία, με αποτέλεσμα να υπάρχει πληθώρα θεωριών στη βιβλιογραφία»⁴ σχετικά με τον ορισμό και τη μέτρηση της φτώχειας.

³ Δημήτρης Κατσίκας, Αλέξανδρος Καρακίτσιος, Κυριάκος Φιλίνης, Αθανάσιος Πετραλιάς, Έκθεση για το κοινωνικό προφίλ της Ελλάδας σε σχέση με τη φτώχεια, τον κοινωνικό αποκλεισμό και την ανισότητα πριν και μετά από την εκδήλωση της κρίσης, Αθήνα, Δεκέμβριος 2014, σελ.15

⁴ Ειρήνη Ανδριοπούλου και Πάνος Τσακλόγλου, Μελέτη 4 Δυναμική Ανάλυση του φαινομένου της φτώχειας στην Ελλάδα, ΙΝΕ/ΓΕΣΕΕ, Δεκέμβριος 2010, σελ.19

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναφερθούν έννοιες και ορισμοί σχετικά με τη φτώχεια, οι μέθοδοι οι οποίες χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση της και τέλος οι αιτίες και οι συνέπειες της φτώχειας.

1.2 Εννοιολογική προσέγγιση της φτώχειας

Στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία δεν υπάρχει ένας κοινώς αποδεκτός ορισμός της φτώχειας. Πολλοί ορισμοί είναι ασαφείς ή συγχέουν τις αιτίες με τα αποτελέσματα. Ο ορισμός της φτώχειας έχει απασχολήσει διαχρονικά – με την ανάπτυξη προβληματισμών και την αναζήτηση λύσεων - διεθνείς οργανισμούς, ακαδημαϊκά, ερευνητικά κέντρα και κυβερνήσεις.

Οι ορισμοί οι οποίοι κατά καιρούς δίνονται για τη φτώχεια στοχεύουν στην απόδοση ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών του φαινομένου αυτού έτσι ώστε να είναι εφικτή η παρακολούθηση της φτώχειας και των πολιτικών αντιμετώπισής της. Ακόμη, οι διάφορες προσεγγίσεις στον ορισμό της φτώχειας έχουν ως στόχο τον εντοπισμό νοικοκυριών και ατόμων που υστερούν σε διαθέσιμους χρηματικούς και μη πόρους με αποτέλεσμα την αδυναμία συμμετοχής στην κοινωνικοοικονομική ζωή της περιοχής που ζουν. Ένας ορισμός που επιτρέπει τις διεθνείς συγκρίσεις, μπορεί να συμβάλει στην επίτευξη συμφωνίας σε επίπεδο επιστημονικής ανάλυσης γύρω από τον καθορισμό των εισοδηματικών ορίων σε κάθε χώρα, που είναι απαραίτητα για να αποφύγει κανείς την πολλαπλή αποστέρηση και ένδεια.

Σύμφωνα με την Ο.Κ.Ε. «η φτώχεια αποτελεί ένα πολυδιάστατο φαινόμενο το οποίο 'συντίθεται από στοιχεία ποσοτικά (ανεπαρκείς χρηματικοί πόροι), αλλά και ποιοτικά (ελλείψεις μη χρηματικοί πόροι)⁵. «**Η ποσοτική διάσταση της φτώχειας αναφέρεται στην οικονομική κατάσταση που χαρακτηρίζεται από την έλλειψη επαρκών πόρων για την κάλυψη βασικών ανθρώπινων αναγκών. Ωστόσο, η έννοια των βασικών αναγκών μπορεί να διαφέρει ανάλογα με τα άτομα, την κοινωνία και τη χρονική στιγμή κατά την οποία εξετάζεται. Η ποιοτική**

⁵ Γνώμη 41 της Ο.Κ.Ε για τη 'Φτώχεια' (Ιούλιος 2000)

διάσταση της φτώχειας αναφέρεται στην αδυναμία πρόσβασης του ατόμου στις βασικές κοινωνικές πολιτικές, και επαγγελματικές ευκαιρίες και δυνατότητες μιας συγκεκριμένης κοινωνίας σε μια συγκεκριμένη περίοδο»⁶.

Η φτώχεια στην διεθνή βιβλιογραφία καταγράφεται κυρίως με δύο μορφές τη «σχετική» και την «απόλυτη». Η απόλυτη φτώχεια ορίζεται ως η κατάσταση όπου ένας άνθρωπος ζει με εισόδημα κάτω από ένα ποσό την ημέρα, πχ. κάτω από ένα δολάριο. Η δημοφιλέστερη στατιστική του είδους (που χρησιμοποιείται και από την Παγκόσμια Τράπεζα-Π.Τ), είναι το ποσοστό του πληθυσμού που ζει με λιγότερο από ένα δολάριο την ημέρα, σε τιμές του 1985. Ιδανικό ποσοστό απόλυτης φτώχειας είναι το 0%. Ο συγκεκριμένος ορισμός χρησιμοποιείται περισσότερο στις αναπτυσσόμενες χώρες⁷.

Σύμφωνα με τον ορισμό των Ηνωμένων Εθνών η απόλυτη φτώχεια είναι «*μια κατάσταση που χαρακτηρίζεται από ακραία στέρηση ειδών που αποτελούν βασικές ανθρώπινες ανάγκες συμπεριλαμβανομένων της τροφής, του ασφαλούς πόσιμου νερού, των εγκαταστάσεων υγιεινής, της υγείας, της στέγης, της εκπαίδευσης και της πληροφόρησης. Δεν εξαρτάται μόνον από το εισόδημα αλλά και από την πρόσβαση σε υπηρεσίες»* (UN 1995)⁸. Η απόλυτη φτώχεια συνδέεται με την κατάσταση αποστέρησης των ατόμων από τα είδη βασικής και πρώτης ανάγκης όπως είναι η τροφή, το πόσιμο νερό, η στέγη, η ένδυση ή η πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη⁹.

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) στρέφει κυρίως τις προσπάθειες του στην εξάλειψη της απόλυτης φτώχειας. Ο επίσημος ορισμός της Eurostat για τη σχετική φτώχεια βασίζεται αποκλειστικά στο εισόδημα των νοικοκυριών. Σύμφωνα με αυτόν, ένα άτομο θεωρείται φτωχό όταν το εισόδημα του νοικοκυριού στο οποίο είναι μέλος είναι μικρότερο από το 60% του διαθέσιμου ισοδύναμου εισοδήματος της χώρας. Το διαθέσιμο εισόδημα

⁶ Γνώμη 210 της Ο.Κ.Ε για τη 'Φτώχεια' (Ιανουάριος 2009), σελ.11

⁷ Πηγή: <https://el.wikipedia.org/wiki/>

⁸ United Nations, (1995) Report of the World Summit For Social Development

⁹ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Ετήσια Έκθεση 2008, «Η Ελληνική οικονομία και η απασχόληση» σελ.196

είναι το εισόδημα που απομένει στο νοικοκυριό, αφού αφαιρεθούν από αυτό οι φόροι και οι μεταβιβαστικές πληρωμές. Όπως προκύπτει η απόλυτη διάσταση της φτώχειας αναφέρεται στην οικονομική κατάσταση ενός ατόμου που στερείται πόρους για την κάλυψη των βασικών αναγκών διαβίωσής του, εστιάζοντας στην οικονομική ανεπάρκεια. Ενώ η σχετική διάσταση της φτώχειας έχει να κάνει με την κατάσταση των ατόμων σε μια κοινωνία και αναφέρεται στην αδυναμία ενός ατόμου να συμβαδίζει με το επίπεδο διαβίωσης της κοινωνίας στην οποία ζει, καθώς επίσης έχει μεγάλη σημασία για τον προσδιορισμό της η κατανομή των εισοδημάτων. Η σχετική φτώχεια δίνει έμφαση στην οικονομική ανισότητα.

1.3 Μέτρηση και δείκτες φτώχειας

1.3.1 Μέτρηση φτώχειας

Η συζήτηση για την μέτρηση της φτώχειας, ιδιαίτερα για τις ανεπτυγμένες χώρες, ξεκίνησε από τον Rowntree το 1901 και συνεχίζεται έως και σήμερα. Οι επιστήμονες δεν έχουν ακόμη συμφωνήσει σε μία κοινή προσέγγιση για τον προσδιορισμό της γραμμής φτώχειας δηλαδή του ορίου που διαχωρίζει τους φτωχούς από τους μη φτωχούς καθώς και τη μέτρηση του ύψους της φτώχειας σε μια κοινωνία. Στη βιβλιογραφία, *Πρόβλημα ταυτοποίησης* (identification problem) αποκαλείται το πρόβλημα της επιλογής της γραμμής φτώχειας, ενώ το πρόβλημα της επιλογής ενός δείκτη φτώχειας αποκαλείται *πρόβλημα άθροισης* (aggregation problem).

Αυτό που απασχολεί τους ερευνητές είναι το κατά πόσον η φτώχεια πρέπει να μελετάται και άρα να μετράται με αντικειμενικό ή με υποκειμενικό τρόπο. Η έλλειψη επαρκούς εισοδήματος και κατά συνέπεια επαρκούς κατανάλωσης και πλούτου ορίζεται ως αντικειμενική φτώχεια. Για τη μέτρηση αυτής της μορφής φτώχειας, θα πρέπει να

χρησιμοποιήσουμε μια μεταβλητή με την οποία να καθορίζουμε το επίπεδο της ατομικής ευημερίας. Η μεταβλητή που χρησιμοποιείται στη βιβλιογραφία είναι είτε το εισόδημα, είτε η κατανάλωση. Στη συνέχεια θα πρέπει να οριστεί εκείνο το επίπεδο του εισοδήματος ή της κατανάλωσης κάτω από το οποίο ένα άτομο θεωρείται φτωχό. Βάσει αυτών των βημάτων μπορούν να υπολογιστούν διαφορετικοί δείκτες φτώχειας.

Από την άλλη πλευρά, οι υποκειμενικές γραμμές φτώχειας καθορίζονται από τις γνώμες των ίδιων των ατόμων και εξαρτώνται εξ ολοκλήρου από τις προτιμήσεις και τις προτεραιότητες που θέτουν τα ίδια τα άτομα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υπερεκτιμούν το ποσοστό και το βαθμό της φτώχειας. Επιπλέον, το γεγονός ότι οι ατομικές αξίες μεταβάλλονται με το χρόνο και διαφέρουν από χώρα σε χώρα έχει ως αποτέλεσμα να μην επιτρέπεται η διενέργεια συγκρίσεων είτε μεταξύ διαφορετικών χρονικών σημείων είτε μεταξύ χωρών έτσι ώστε να μην υπάρχουν αντικειμενικά κριτήρια για τη σύγκριση του ποσοστού και του βαθμού φτώχειας. Η φύση της υποκειμενικής φτώχειας είναι τέτοια που καθιστά αναγκαία τη διεξαγωγή ειδικών ερευνών προκειμένου να συλλεγούν δεδομένα, τόσο για τις επιθυμίες των ατόμων όσο και για το βαθμό στον οποίο αυτές οι επιθυμίες ικανοποιούνται. *«Οι πιο σημαντικές υποκειμενικές γραμμές φτώχειας που έχουν αναπτυχθεί στη βιβλιογραφία είναι η γραμμή φτώχειας Leyden (Leyden Poverty Line, LPL), η υποκειμενική γραμμή φτώχειας (Subjective Poverty Line, SPL) και η μέθοδος του Κέντρου Κοινωνικής Πολιτικής (Centre for Social Policy, CSP) του πανεπιστημίου της Αμβέρσας. Η χρησιμότητα των υποκειμενικών ορίων φτώχειας, ιδιαίτερα σε συγκριτικές μελέτες όπου η ιδιοσυγκρασία μεταξύ των λαών μπορεί να επηρεάζει τις σχετικές απαντήσεις, έχει αμφισβητηθεί»¹⁰.*

Ένα δεύτερο ζήτημα το οποίο απασχολεί τους ερευνητές ως προς τη μέτρηση της φτώχειας είναι το εάν θα την ορίσουμε με απόλυτους ή σχετικούς όρους. Η σχετική

¹⁰ Ειρήνη Ανδριοπούλου και Πάνος Τσακλόγλου, Μελέτες (Studies)/4 «Δυναμική Ανάλυση του φαινομένου της φτώχειας στην Ελλάδα», ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, Δεκέμβριος 2010, σελ.24

προσέγγιση είναι αυτή η οποία έχει γίνει δεκτή ως η πλέον ενδεδειγμένη για τη μέτρηση της φτώχειας στις αναπτυγμένες χώρες, καθώς εκφράζουν την ανάγκη για συνεχή βελτίωση των οικονομικών συνθηκών και της ποιότητας ζωής, η οποία μετατρέπει τη φτώχεια σε σχετική έννοια που δεν σχετίζεται μόνο με τη δυνατότητα της φυσικής επιβίωσης, αλλά και με την ικανότητα να συμμετέχει το άτομο στο σύνολο των δραστηριοτήτων μιας κοινωνίας. Από την άλλη πλευρά μετρήσεις της απόλυτης φτώχειας εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται για υποανάπτυκτες χώρες έχοντας ως όριο για ημερήσιο εισόδημα το 1,25 δολαρίων που έχει θέσει ως μέτρο η Παγκόσμια Τράπεζα.

Τέλος, μια άλλη σημαντική απόφαση σχετικά με την επιλογή της κατάλληλης γραμμής φτώχειας είναι αν θεωρήσουμε την φτώχεια ως μονοδιάστατο ή πολυδιάστατο φαινόμενο. Κατά την μονοδιάστατη προσέγγιση θεωρούμε ότι το εισόδημα αποτελεί την πιο αντικειμενική ένδειξη ευημερίας των ατόμων και των νοικοκυριών και άρα μέτρο διαχωρισμού των φτωχών από τους μη φτωχούς σε μια κοινωνία. Η μονοδιάστατη προσέγγιση μας δίνει πληροφορίες για το εισόδημα και τη θέση του νοικοκυριού στην κατανομή των εισοδημάτων, όχι όμως για το κατά πόσον το διαθέσιμο εισόδημά του επαρκεί για ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης.

Από την άλλη πλευρά όμως υπάρχουν και ερευνητές που υποστηρίζουν ότι η φτώχεια πέρα από το εισόδημα έχει να κάνει και με άλλες διαστάσεις, όπως είναι η υγεία, η εκπαίδευση, το προσδόκιμο επιβίωσης, η πρόσβαση σε δημόσια αγαθά και αγορές κ.ά. Βάσει της προσέγγισης της πολυδιάστατης στέρησης τα μέλη κάθε νοικοκυριού πρέπει να καθορίσουν την έκταση στην οποία καλύπτουν ορισμένες βασικές ανάγκες. Οι ερευνητές αυτοί στηρίζονται στη θεωρία των ικανοτήτων του Sen, σύμφωνα με την οποία η φτώχεια θα πρέπει να μετριέται με έναν πολυδιάστατο τρόπο και για καθεμιά διάσταση ξεχωριστά να ορίζεται ένα όριο φτώχειας. Με αυτό τον τρόπο μέτρησης ένα άτομο θα θεωρείται φτωχό αν αποτυγχάνει να φτάσει το όριο σε μία ή δύο από αυτές τις διαστάσεις.

1.3.2 Δείκτες φτώχειας

Αφού καθοριστεί ποιοι είναι οι φτωχοί με την επιλογή κάποιας γραμμής φτώχειας, υπάρχουν διάφοροι δείκτες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μέτρηση της φτώχειας δηλαδή για την μέτρηση της έκτασης της φτώχειας (πόσοι είναι οι φτωχοί) και την ένταση της φτώχειας (πόσο φτωχοί είναι).

- Ο πιο απλός δείκτης φτώχειας που χρησιμοποιείται είναι **το ποσοστό φτώχειας ή απλώς το ποσοστό (P) των φτωχών στον πληθυσμό (head count ratio)**. Εκφράζεται ως η αναλογία του αριθμού των φτωχών σε σύγκριση με το σύνολο του πληθυσμού: $P = \frac{q}{n}$

✚ όπου q είναι ο αριθμός των φτωχών, δηλαδή ο αριθμός των ατόμων ή νοικοκυριών των οποίων τα εισοδήματα είναι κάτω από τη γραμμή φτώχειας και

✚ και n είναι ο συνολικός αριθμός των ατόμων ή νοικοκυριών.

Ο δείκτης αυτός χρησιμοποιείται γιατί παρέχει μια άμεση και εύκολη παρουσίαση της έκτασης της φτώχειας που επικρατεί στον υπό εξέταση πληθυσμό. Δεν μπορεί όμως να μας δώσει πληροφορίες για το πόσο φτωχοί είναι οι φτωχοί και δεν μας διασαφηνίζει πόσο εισόδημα είναι αναγκαίο για να παύσουν οι φτωχοί να είναι φτωχοί.

- Ένας άλλος δείκτης που χρησιμοποιείται προκειμένου να καταστεί περισσότερο εφικτή η μέτρηση του βάθους της φτώχειας είναι **η αναλογία εισοδηματικού χάσματος ή αλλιώς το ποσοστιαίο χάσμα φτώχειας από τη γραμμή φτώχειας** η οποία υπολογίζεται με τον εξής τύπο:

$$I = \frac{1}{q} \sum_{i=1}^q \frac{(\pi - y_i)}{\pi}$$

✚ όπου q ο αριθμός των ανθρώπων με εισόδημα κάτω από τη γραμμή φτώχειας,

✚ π η γραμμή φτώχειας,

✚ y_i το συνολικό κατά κεφαλήν εισόδημα του φτωχού ατόμου i .

Μπορεί με τη χρήση του δείκτη αυτού να καταστεί πιο εφικτή η μέτρηση της έντασης της φτώχειας αλλά αγνοεί το ποσοστό του πληθυσμού που ζει σε συνθήκες φτώχειας και δεν είναι ευαίσθητος σε μεταβιβάσεις εισοδήματος μεταξύ των φτωχών, με αποτέλεσμα να μην κυμαίνεται αρκετά σε περίπτωση αναδιανομής εισοδήματος ανάμεσα στους φτωχούς.

- Το **χάσμα της φτώχειας** είναι ένας άλλος δείκτης που συνδυάζει τους δύο προηγούμενους και υπολογίζεται ως εξής:

$$V = P \cdot I$$

✚ όπου P το ποσοστό φτώχειας

✚ και I η αναλογία του εισοδηματικού χάσματος.

Ο δείκτης αυτός σύμφωνα με τον Sen (1976) δεν λαμβάνει υπόψη του την κατανομή εισοδήματος μεταξύ των φτωχών.

Ο Sen μελετώντας τα μειονεκτήματα των δεικτών αυτών προσδιόρισε τρία βασικά αξιώματα τα οποία πρέπει να πληροί ένα μέτρο της συνολικής φτώχειας. Τα αξιώματα αυτά είναι:

- ✓ **το αξίωμα της επικέντρωσης (focus axiom)**, που πρεσβεύει ότι ο δείκτης φτώχειας επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στους φτωχούς. Αλλαγές επομένως στο εισόδημα των μη φτωχών ανθρώπων, δηλαδή των ατόμων με δαπάνες – εισοδήματα πάνω από τη γραμμή φτώχειας, πρέπει να μην επηρεάζουν τον δείκτη φτώχειας, εάν ο αριθμός των φτωχών δεν αλλάζει,
- ✓ **το αξίωμα της μονοτονικότητας (the monotonicity axiom)**, απαιτεί μια μείωση στο εισόδημα ενός ατόμου κάτω από τη γραμμή φτώχειας να μειώνει το δείκτη, όταν όλα τα άλλα δεδομένα παραμένουν σταθερά,
- ✓ **το αξίωμα της μεταβίβασης (transfer axiom)** απαιτεί μια μεταβίβαση από κάποιον

- ✓ φτωχό σε κάποιον πλουσιότερο να αυξάνει το δείκτη φτώχειας και αντίστροφα. Αν μια μεταβίβαση εισοδήματος συμβαίνει από ένα φτωχό νοικοκυριό σε ένα επίσης φτωχό με μεγαλύτερο εισόδημα, τότε το μέγεθος της αύξησης της φτώχειας θα πρέπει να μικραίνει όσο μεγαλύτερο είναι το εισόδημα του φτωχού νοικοκυριού.

Με βάση τα αξιώματα αυτά ο Sen κατασκεύασε το δικό του δείκτη που είναι ένας σύνθετος δείκτης και περιλαμβάνει το ποσοστό των φτωχών, το χάσμα της φτώχειας και την ανισότητα ανάμεσα στους φτωχούς.

- Ο δείκτης φτώχειας του Sen δίνεται από τη σχέση:

$$S = P[I+(1-I)G]$$

- ✚ όπου P το ποσοστό του πληθυσμού που είναι φτωχοί
- ✚ όπου I το ποσοστιαίο μέσο χάσμα της φτώχειας και
- ✚ όπου G ο συντελεστής Gini της κατανομής του εισοδήματος των φτωχών, ο οποίος μετρά την ανισότητα μεταξύ των φτωχών, με στάθμιση (1 - I).

Ο δείκτης φτώχειας του Sen παίρνει τιμές από 0 έως 1, όταν η τιμή του είναι ίση με το μηδέν όλα τα άτομα έχουν εισόδημα πάνω από τη γραμμή φτώχειας ενώ όταν είναι ίση με ένα τότε όλοι έχουν μηδενικό εισόδημα.

Μετά τον δείκτη φτώχειας του Sen έγιναν αρκετές προσπάθειες για την δημιουργία νέων, βελτιωμένων δεικτών φτώχειας οι οποίοι θα λαμβάνουν υπόψη την κατανομή του εισοδήματος μεταξύ των φτωχών.

- Ο δείκτης του Foster, Greer και Thorebecke (F) (1984) είναι ένας από τους πιο γνωστούς δείκτες που αναπτύχθηκε με σημείο αναφοράς το δείκτη Sen και δίνεται από τη σχέση:

$$FGT = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left(\frac{\pi - X_i}{\pi} \right)^\alpha$$

- ✚ όπου n το μέγεθος του πληθυσμού
- ✚ όπου π η γραμμή φτώχειας

- ✚ όπου χ_i μια μεταβλητή που λαμβάνει την τιμή π αν το εισόδημα του μέλους i είναι υψηλότερο της γραμμής φτώχειας και το εισόδημα του $αν$ είναι μικρότερο της γραμμής φτώχειας
- ✚ και τέλος το α ονομάζεται **παράμετρος αποστροφής από τη φτώχεια**. Όταν $\alpha = 0$ ο δείκτης ισούται με το ποσοστό φτώχειας. Εάν $\alpha = 1$ ο δείκτης FGT αντιπροσωπεύει το χάσμα της φτώχειας και ισούται με το γινόμενο του ποσοστού φτώχειας με το χάσμα φτώχειας και εάν $\alpha = 2$ ο δείκτης ισούται με το τετράγωνο του μέσου χάσματος φτώχειας.

1.4 Οι αιτίες και οι συνέπειες της φτώχειας

1.4.1 Αιτίες φτώχειας

Στη σύγχρονη εποχή τα αίτια της φτώχειας δείχνουν να είναι αλληλένδετα με τις διαμορφούμενες δομές και εξελίξεις της οικονομίας τόσο σε τοπικό, χωρικό και παγκόσμιο επίπεδο, η δυναμική μάλιστα των οποίων ευνοεί την παγίωση του φαινομένου. Οι αιτίες της φτώχειας είναι οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές και περιβαλλοντικές¹¹. Οι κυριότερες αιτίες φτώχειας είναι:

- **Η ανεργία και η μακροχρόνια ανεργία** που στερούν από το άτομο τη δυνατότητα εξασφάλισης επαρκών χρηματικών πόρων για την κάλυψη των βασικών αναγκών. Η αναδιάρθρωση των παραγωγικών δομών της χώρας λόγω της τεχνολογικής προόδου και η προσπάθεια για εκσυγχρονισμό των διαρθρωτικών γνωρισμάτων της ελληνικής οικονομίας μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης της αγοράς, δεν συνοδεύθηκε από έγκαιρη μέριμνα για την άρση των συνεπειών που αυτή θα έχει στην απασχόληση.

¹¹ Γνώμη 210 της Ο.Κ.Ε για τη 'Φτώχεια' (Ιανουάριος 2009), σελ.18-22

- **Το χαμηλό εισόδημα** που στερεί από το άτομο επαρκείς πόρους διαβίωσης και συνδέεται με χαμηλούς μισθούς, τα χαμηλά κέρδη, με τη μη σταθερή εργασία ή με την μερική απασχόληση και τη χαμηλή εξειδίκευση.
- **Η μεγάλη ανισοκατανομή του εισοδήματος**, των πλουτοπαραγωγικών πηγών και των περιουσιακών στοιχείων μεταξύ των ατόμων και των κρατών είναι πηγή της φτώχειας που δείχνει την ανυπαρξία ή την αναποτελεσματικότητα της κοινωνικής πολιτικής της χώρας να βελτιώσει τη θέση των οικονομικά ασθενέστερων ομάδων κατά την είσοδο της χώρας στην διεθνή οικονομία.
- **Η ύπαρξη μη δίκαιου φορολογικού συστήματος** το οποίο σε συνδυασμό με τη φοροδιαφυγή – φοροαποφυγή - εισφοροδιαφυγή συμβάλλουν στην απώλεια σημαντικών εσόδων του κράτους (αυξάνοντας το ατομικό εισόδημα αυτών που εμπλέκονται), έσοδα που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την καταπολέμηση της ανεργίας και για την ανάπτυξη μιας αποτελεσματικής κοινωνικής πολιτικής αλλά και ενός υγιούς οικονομικού περιβάλλοντος.
- **Η σύνθεση του νοικοκυριού** που έχει να κάνει με το μέγεθος (ο κίνδυνος φτώχειας είναι μεγαλύτερος για τα νοικοκυριά με πέντε ή περισσότερα μέλη), τη δομή της οικογένειας (μονογονεϊκές οικογένειες), την ηλικία (μεγαλύτερο κίνδυνο εμφανίζουν οι ηλικιωμένοι και τα παιδιά), το φύλο και την εκπαίδευση των μελών του νοικοκυριού.
- **Βίαια και ακραία γεγονότα** όπως είναι η οικονομική κρίση, ο πόλεμος, οι φυσικές καταστροφές, η απώλεια μέλους της οικογένειας το οποίο στήριζε οικονομικά το νοικοκυριό κ.α.
- **Η προκατάληψη, οι διακρίσεις και ο ρατσισμός** απέναντι σε ορισμένες κοινωνικές ομάδες (π.χ των τσιγγάνων, των οικονομικών προσφυγών, των φορέων του AIDS, των ατόμων με ειδικές ανάγκες κτλ).

- **Τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά ενός τόπου** όπως είναι οι ορεινές και νησιωτικές περιοχές όπου λόγω της μορφολογίας του εδάφους και της απομακρυσμένης θέσης δυσχεραίνεται η πρόσβαση σε υπηρεσίες και υπάρχει έλλειψη υποδομών με αποτέλεσμα να δημιουργούνται συνθήκες περιθωριοποίησης και αποκλεισμού.
- **Τα διεφθαρμένα πολιτικά καθεστώτα** τα οποία στηρίζουν την παραοικονομία και τον υπερκαταναλωτισμό αδυνατώντας να δημιουργήσουν ένα αποτελεσματικό δίκτυ κοινωνικής προστασίας.

Από τα παραπάνω είναι φανερό ότι τις βασικότερες αιτίες φτώχειας συνιστούν η ανεργία, η πολύ μικρή ή πολύ μεγάλη ηλικία του αρχηγού του νοικοκυριού, τα βίαια και ακραία γεγονότα, οι επισφαλείς συνθήκες εργασίας, η απομακρυσμένη γεωγραφική περιοχή και η σύνθεση του νοικοκυριού.

1.4.2 Συνέπειες της φτώχειας

Μεγάλα προβλήματα εξαιτίας της φτώχειας δεν αντιμετωπίζουν μόνο οι αναπτυσσόμενες χώρες αλλά και οι οικονομικά και κοινωνικά αναπτυγμένες χώρες της δύσης στις οποίες ολόκληρες κοινωνικές ομάδες είναι άνεργες, άστεγες, αναλφάβητες κ.τ.λ. Οι συνέπειες της φτώχειας είναι κοινές σε μεγάλο βαθμό στις αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες και μπορούν να εξεταστούν σε ατομικό ή και εθνικό επίπεδο¹²:

- **Σε ατομικό επίπεδο:**

- ✚ Έλλειψη πρόσβασης στην τροφή. Ο άνθρωπος που πεινάει δεν είναι σε θέση να εργαστεί, δεν είναι σε θέση να θέσει στόχους και να επιδιώξει να τους πετύχει. Η πείνα επηρεάζει τη φυσική και την πνευματική ανάπτυξη του ανθρώπου καταδικάζοντάς τον σε εξαθλίωση, θέτοντας σε κίνδυνο τη ζωή του και προσβάλλοντας την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

¹² Γνώμη 210 της Ο.Κ.Ε για τη 'Φτώχεια' (Ιανουάριος 2009), σελ.23-24

- ✚ Ο φτωχός άνθρωπος είναι κατά κανόνα αδύναμος να υπερασπιστεί τον εαυτό του, την οικογένειά του, τα κατοχυρωμένα συνταγματικά ανθρώπινα δικαιώματά του. Οι φτωχοί άνθρωποι τυγχάνουν εκμετάλλευσης, δεν αντιμετωπίζονται ισότιμα με τους πλουσιότερους, αισθάνονται και είναι αδικημένοι. Ταυτόχρονα, είναι οι λιγότερο ανθεκτικοί σε φυσικές καταστροφές, οικονομικές κρίσεις και διαμάχες.
- ✚ Οι χώρες που μαστίζονται από τη φτώχεια αποτελούν χώρους συνεχών συγκρούσεων, μιας και το χάσμα μεταξύ πλούσιων και φτωχών είναι μεγάλο και η άνιση κατανομή του πλούτου, της δύναμης ακόμα και της γης οδηγεί αναπόφευκτα σε συγκρούσεις.
- ✚ Η αδυναμία πρόσβασης στην αγορά εργασίας και στο εκπαιδευτικό σύστημα δημιουργεί προβλήματα κοινωνικοποίησης και παραβατικότητας.
- ✚ Η φτώχεια αναπαράγει φτώχεια γεγονός που προσδίδει ισόβιες κατά κανόνα συνέπειες για τα παιδιά των φτωχών οικογενειών, καθώς τα παιδιά στερούνται διατροφής, εκπαίδευσης και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης.
- **Σε εθνικό επίπεδο:** Οι ανισότητες σε εθνικό επίπεδο είναι το λιγότερο χαοτικές. Στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης ο ρόλος των κρατών μειώνεται, οι ιδιωτικοποιήσεις αυξάνονται, οι κανονισμοί χαλαρώνουν. Τα κράτη αναγκάζονται να εξάγουν για να καλύψουν τα υπέρογκα χρέη τους και η μεγάλη προσφορά παρόμοιων προϊόντων οδηγεί σε πολέμους τιμών μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών. Τα περιθώρια κέρδους των φτωχών χωρών μειώνονται, καταδικάζοντας ολόκληρους λαούς σε δουλεία.

1.5 Ανακεφαλαίωση

Στο 1^ο Κεφάλαιο αναπτύχθηκαν ορισμοί και έννοιες που αφορούν στη φτώχεια, στον τρόπο μέτρησής της, στους δείκτες φτώχειας και τέλος στις αιτίες και στις συνέπειες αυτής. Συμπερασματικά η φτώχεια είναι ένα φαινόμενο που παρατηρείται τόσο σε αναπτυγμένες όσο και σε αναπτυσσόμενες χώρες. Αναφέρθηκαν διάφοροι δείκτες, οι οποίοι – με την

προϋπόθεση του καθορισμού της γραμμής φτώχειας - μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μέτρηση της. Οι συνέπειές της είναι ορατές τόσο σε ατομικό όσο και σε εθνικό επίπεδο και είναι κοινές στις δύο κατηγορίες χωρών. Τέλος, η υψηλή ανεργία, οι χαμηλοί μισθοί/συντάξεις, η πολύ μικρή ή πολύ μεγάλη ηλικία του αρχηγού του νοικοκυριού, το χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, η απομακρυσμένη γεωγραφική περιοχή και η σύνθεση του νοικοκυριού λογίζονται ως οι κυριότερες αιτίες της φτώχειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο Η ΦΤΩΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΗΜΕΡΑ

2.1 Εισαγωγή

Η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με μια από τις μεγαλύτερες οικονομικές κρίσεις στην ιστορία της ανθρωπότητας. Οι έλληνες έχασαν την τελευταία πενταετία το 1/3 της αγοραστικής τους δύναμης και το 1/4 του εισοδήματός τους λόγω της κρίσης αυτής. Οικονομικές ανισότητες δεν παρατηρούνται όμως μόνο στη χώρα μας. Είναι κοινά αποδεκτό ότι υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι αντιμετωπίζουν προβλήματα επιβίωσης ακόμη και στις πλουσιότερες χώρες του κόσμου. Σύμφωνα με τον ρωσογερμανό σοφιστή *Ιλάι Καμάροφ* «*Η φτώχεια είναι σαν τιμωρία για ένα έγκλημα που δεν έχει διαπράξει*» καθώς η φτώχεια δεν αναγνωρίζει κοινωνικές ομάδες και χτυπάει όλους ανελέητα.

Τα στοιχεία της τελευταίας έκθεσης της ανεξάρτητης Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) όσον αφορά στις συνθήκες διαβίωσης στην Ελλάδα είναι σοκαριστικά, 230.774 παιδιά, ηλικίας από 0 έως 17 ετών ζουν, το 2016, σε οικογένειες χωρίς κανέναν εργαζόμενο και ουσιαστικά με μηδενικό εισόδημα. Η ανεργία καλπάζει. Το πρώτο τρίμηνο του 2016 το ποσοστό της επίσημης ανεργίας ανήλθε στο 24,9% έναντι 24,4% του προηγούμενου τριμήνου και το ποσοστό απασχόλησης του ενεργού πληθυσμού στο 39,1% έναντι 39,4%. Τα μέτρα της δημοσιονομικής λιτότητας, τα οποία έχουν αυξήσει το ποσοστό της ανεργίας και μειώσει το οικογενειακό εισόδημα, σε συνδυασμό με τις περικοπές σε δαπάνες κοινωνικής πολιτικής και την έλλειψη ενός εθνικού πλαισίου αντιμετώπισης της παιδικής φτώχειας και προώθησης της παιδικής ευημερίας, επιδεινώνουν τις συνθήκες διαβίωσης των παιδιών¹³. «*Η παιδική φτώχεια μετά την κρίση, σε πολλές περιπτώσεις αυξήθηκε πιο απότομα από ό,τι τα ποσοστά φτώχειας στον γενικό πληθυσμό*»¹⁴.

¹³ Ζιώμα Δ., Μπουζας Ν. & Σπυροπούλου Ν., *Επενδύοντας στα παιδιά – Σπάζοντας τον κύκλο της μειονεξίας*, Μελέτη των Εθνικών Πολιτικών, ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΕΚΚΕ), Ε.Ε., 2013

¹⁴ *Δημόσια θέση «Παιδιά και Λιτότητα»* Υιοθετήθηκε στη 18η Γενική Συνέλευση του ΕΝΟΚ, Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού (ΕΝΟΚ), Εδιμβούργο, 24 Οκτωβρίου 2014, σ. 1

Η φτώχεια αντί να περιορίζεται επεκτείνεται, φαινόμενο το οποίο γίνεται εύκολα αντιληπτό ρίχνοντας μια ματιά στα στοιχεία της ΕΛΣΑΤ. Το 35,7% του πληθυσμού βρίσκεται στα όρια της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Δηλαδή 3.828.500 άτομα στερούνταν βασικών υλικών αγαθών, το 2015. Κατά το έτος 2014 το ποσοστό αυτό ήταν αυξημένο κατά 0,3 ποσοστιαίες μονάδες και αντιστοιχούσε σε 3.884.700 άτομα. Η κατάσταση στην Ελλάδα παραμένει δύσκολη και σε πολλές περιπτώσεις τραγική. Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναφερθούμε στη φτώχεια στην Ελλάδα του σήμερα μέσα από τη μελέτη των αποτελεσμάτων της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών, καθώς και μέσα από την έκθεση του Οργανισμού Έρευνας και Ανάλυσης «διαΝΕΟσις» για την ακραία φτώχεια στην Ελλάδα.

2.2 Στατιστική απεικόνιση της φτώχειας στη χώρα μας

Μέσα από τη μελέτη των αποτελεσμάτων της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (European Union – Statistics on Income and Living Conditions, EU-SILC), όπως αυτά δημοσιεύονται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή, αναδεικνύονται οι ομάδες υψηλού κινδύνου φτώχειας και τα χαρακτηριστικά αυτών. Η Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών αποτελεί, για την πλειοψηφία των μελετητών, μια από τις βασικές πηγές για τη μέτρηση της φτώχειας. Βασικός στόχος των παραπάνω ερευνών είναι η μελέτη των συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών σε σχέση με το εισόδημά τους, τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε εθνικό επίπεδο. Οι εν λόγω έρευνες αποτελούν την κύρια πηγή αναφοράς των συγκριτικών στατιστικών για τον κοινωνικό αποκλεισμό και την κατανομή του εισοδήματος σε ευρωπαϊκό επίπεδο (βλ. Παπαθεοδώρου & Πετμετζίδου, 2004, σ. 310-325).

Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή, το 21,4% του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας απειλείται από τη φτώχεια¹⁵ όταν το όριο φτώχειας ορίζεται στο 60% του διάμεσου συνολικού εισοδήματος του νοικοκυριού. Αυτό σημαίνει ότι 2.314.685,204 άτομα βρίσκονται αντιμέτωποι με τον κίνδυνο της φτώχειας. Πιο συγκεκριμένα, το 21,5% των ανδρών στη χώρα μας απειλείται από τη φτώχεια, ενώ το ποσοστό των γυναικών αγγίζει το 21,2% (βλ. ΕΛΣΤΑΤ, 4 Νοεμβρίου 2016). Παρατηρούμε ότι η διαφορά του ποσοστού κινδύνου φτώχειας μεταξύ ανδρών και γυναικών είναι πολύ μικρή. Το ποσοστό αυτό είναι μεγαλύτερο κατά 0,3 ποσοστιαίες μονάδες στους άνδρες σε σχέση με τις γυναίκες. Σύμφωνα με τα στοιχεία που προκύπτουν από την Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών του 2015, το όριο της φτώχειας, ανά άτομο υπολογίζεται σε 4.512 ευρώ, ενώ για το 2010 ήταν 7.178 ευρώ. Το όριο αυτό για νοικοκυριά με δύο ενήλικες και δύο εξαρτώμενα παιδιά κάτω των 14 ετών είναι 9.475 ευρώ για το 2015.

Πίνακας 1

Κίνδυνος φτώχειας κατά φύλο, 2010-2015, (%)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015 ¹⁶
Κατώφλι κινδύνου φτώχειας	7.178€	6.591€	5.708€	5.023€	4.608€	4.512€	
Κατά φύλο							
Σύνολο	20,1	21,4	23,1	23,1	22,1	21,4	25,5
Άνδρες	19,3	20,9	22,5	22,4	22,2	21,5	25,5
Γυναίκες	20,9	21,9	23,6	23,8	22,0	21,2	25,5

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Συνθήκες Διαβίωσης στη Ελλάδα, 4 Νοεμβρίου 2016

¹⁵ Πηγή ΕΛΣΤΑΤ: Συνθήκες διαβίωσης στην Ελλάδα (Νοέμβριος 2016). Το ποσοστό αυτό αφορά στα στοιχεία που είναι διαθέσιμα μέχρι και το 2015. Από εκεί και πέρα δεν υπάρχουν επίσημα δημοσιευμένα στοιχεία. Η περίοδος αναφοράς του εισοδήματος είναι το προηγούμενο της έρευνας ημερολογιακό έτος.

¹⁶ Ως κίνδυνος φτώχειας πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (περιλαμβάνονται τα κοινωνικά επιδόματα στο διαθέσιμο εισόδημα, ενώ δε συμπεριλαμβάνονται οι συντάξεις) ορίζεται το ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά των οποίων το συνολικό ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα είναι μικρότερο του 60% του εθνικού διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος.

Παρατηρώντας στον πίνακα 1 τις τιμές του εισοδηματικού ορίου της φτώχειας βλέπουμε ότι από το 2010, έτος κατά το οποίο η χώρα μας προσέφυγε στο μηχανισμό στήριξης (μνημόνιο), έως και το 2015 αυτές μειώνονται δραματικά. Ο δείκτης κινδύνου φτώχειας στο σύνολο του παρουσιάζει μια αύξηση τριών ποσοστιαίων μονάδων το 2012 και το 2013 σε σχέση με το 2010, ενώ το 2014 και 2015 παρουσιάζει πτώση. Επίσης, είναι εμφανές ότι ο κίνδυνος φτώχειας πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις είναι για το 2015 κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες μεγαλύτερος σε σχέση με αυτόν μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις.

2.2.1 Κίνδυνος φτώχειας και ηλικία

Ένας άλλος παράγοντας που διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στη διαφοροποίηση των ποσοστών κινδύνου φτώχειας είναι η ηλικιακή ομάδα στην οποία ανήκουν τα άτομα.

Πίνακας 2

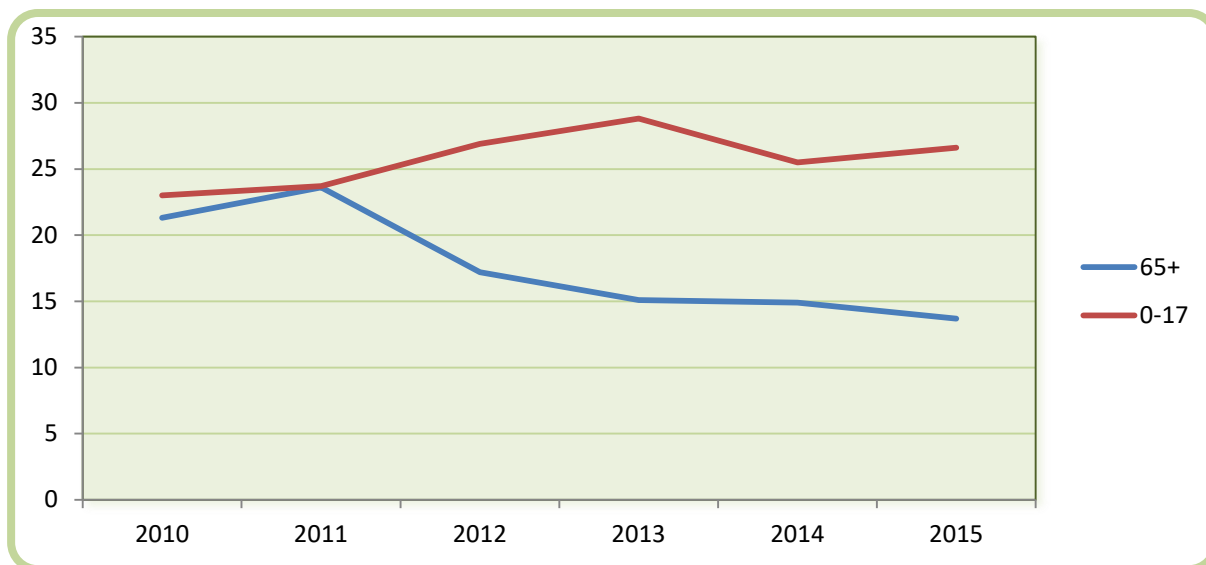
Κίνδυνος φτώχειας κατά ομάδες ηλικιών, 2010-2015, (%)

Ηλικία	2010	2011	2012	2013	2014	2015
0-17	23,0	23,7	26,9	28,8	25,5	26,6
18-64	19,0	20,2	23,8	24,1	23,5	22,5
65+	21,3	23,6	17,2	15,1	14,9	13,7

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Συνθήκες Διαβίωσης στη Ελλάδα, 4 Νοεμβρίου 2016

Μελετώντας τα στοιχεία του πίνακα μπορεί να συμπεράνει κανείς ότι η πιο ευάλωτη πληθυσμιακή ομάδα, απέναντι στον κίνδυνο της φτώχειας, είναι τα παιδιά με ποσοστό 26,6%. Επίσης παρατηρείται ότι υπάρχει μια διαχρονική αύξηση του ποσοστού αυτού από το 2010 έως το 2015 σύμφωνα με τα τελευταία επίσημα δημοσιευμένα στοιχεία. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ο κίνδυνος φτώχειας στα παιδιά είναι μεγαλύτερος από τον κίνδυνο φτώχειας του γενικού πληθυσμού κατά 5,2 ποσοστιαίες μονάδες. Τέλος, αντιμέτωπα με μικρότερο κίνδυνο φτώχειας είναι τα άτομα με ηλικία μεγαλύτερη των 65 ετών όπου το ποσοστό του κινδύνου της φτώχειας μειώνεται σημαντικά κατά τη διάρκεια των τελευταίων

ετών. Στο Γράφημα 1 απεικονίζεται η αύξηση του κινδύνου τις φτώχειας στα παιδιά κατά την τελευταία εξαετία και η μείωση του αντίστοιχου ποσοστού σε άτομα ηλικίας άνω των εξήντα πέντε ετών.

Γράφημα 1. Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας ηλικίας 65+ και από 0-17 ετών.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ, Συνθήκες Διαβίωσης στη Ελλάδα, 4 Νοεμβρίου 2016

2.2.2 Κίνδυνος φτώχειας και εκπαίδευση

Αξίζει να αναφερθεί ότι η εκπαίδευση αποτελεί ασπίδα προστασίας απέναντι στον κίνδυνο της φτώχειας. Ειδικά στις μέρες μας όπου οι απαιτήσεις σε επίπεδο γνώσεων και δεξιοτήτων εμφανίζονται αυξημένες, όσοι έχουν χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης βρίσκονται αναπόφευκτα σε μειονεκτική θέση, τόσο στο να βρουν μόνιμη απασχόληση, όσο και απέναντι στον κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Παρατηρείται στον πίνακα που ακολουθεί ότι τα άτομα με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο είναι αντιμέτωπα με τον κίνδυνο φτώχειας σε τριπλάσιο ποσοστό, σε σχέση με άτομα υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου, για το 2015.

Πίνακας 3

Κίνδυνος φτώχειας κατά επίπεδο εκπαίδευσης, 2010-2015, (%)

Επίπεδο εκπαίδευσης	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Προσχολική, πρωτοβάθμια και πρώτο στάδιο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	27,0	29,5	28,7	31,6	27,2	27,1
Δεύτερο στάδιο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση	18,5	19,8	18,9	21,3	22,6	21,5
Πρώτο και δεύτερο στάδιο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	5,8	7,1	12,5	9,0	8,7	9,3

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Συνθήκες Διαβίωσης στη Ελλάδα, 4 Νοεμβρίου 2016

2.2.3 Κίνδυνος φτώχειας και κατάσταση απασχόλησης

Από την Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης 2016 προκύπτει ότι η απασχόληση των ατόμων παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στο βαθμό που εκτίθενται απέναντι στον κίνδυνο της φτώχειας και αποτελεί ασπίδα προστασίας έναντι αυτού. Το είδος της απασχόλησης του εργαζόμενου, δηλαδή πλήρης ή μερική απασχόληση παίζει επίσης πολύ σημαντικό ρόλο στο βαθμό κινδύνου φτώχειας. Υπάρχουν περιπτώσεις ατόμων που ενώ εργάζονται, πλήττονται από τη φτώχεια. Η φτώχεια των εργαζομένων προκύπτει λόγω ασταθών συνθηκών απασχόλησης, μερικής απασχόλησης, εποχιακής απασχόλησης και χαμηλά αμειβόμενης εργασίας. Επίσης, η σύνθεση του νοικοκυριού φαίνεται να παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του φαινομένου της φτώχειας των εργαζόμενων. Είναι αναμενόμενο πως τα νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας, κάτι το οποίο συμβαίνει διαχρονικά.

Πίνακας 4

Κίνδυνος φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις¹⁷, κατά κατάσταση απασχόλησης, 2010–2015, (%)

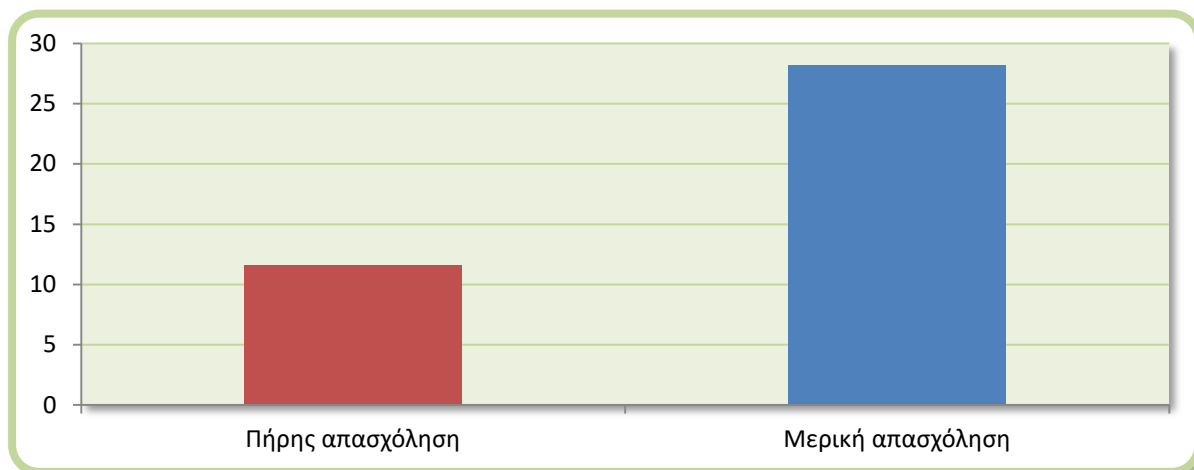
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Κατά συνήθη κατάσταση απασχόλησης						
Εργαζόμενοι	13,8	11,9	15,1	13,1	13,4	13,4
Μη εργαζόμενοι	25,1	28,1	27,9	26,6	25,6	24,1
Άνεργοι	38,5	44,0	45,8	46,3	45,9	44,8
Συνταξιούχοι	19,0	19,9	14,3	12,4	11,5	10,8
Λοιποί μη οικονομικά ενεργοί	27,4	30,0	33,3	30,3	28,4	26,2
Εργαζομένων						
Σύνολο	13,9	11,9	15,1	13,1	13,4	13,4
Άνδρες	16,5	13,2	16,5	13,4	15,4	15,2
Γυναίκες	10,5	10,1	13,2	12,6	10,4	11,0
Χρόνος εργασίας						
Πλήρης απασχόληση	11,7	10,4	13,4	10,7	11,9	11,6
Μερική απασχόληση	29,4	21,4	27,3	27,0	27,9	28,2

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Συνθήκες Διαβίωσης στη Ελλάδα, 4 Νοεμβρίου 2016

Σύμφωνα με τα στοιχεία που απεικονίζονται στον παραπάνω πίνακα οι εργαζόμενοι κινδυνεύουν λιγότερο από τους άνεργους και τους οικονομικά μη ενεργούς. Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας των εργαζομένων για το 2015 ανέρχεται σε 13,4% (άνδρες 15,2% και

¹⁷ Κίνδυνος φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις: το ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά, των οποίων το συνολικό ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα είναι χαμηλότερο του κατωφλιού της φτώχειας, δηλαδή του 60% του εθνικού διάμεσου (του εισοδήματος που βρίσκεται στο μέσο της κατανομής) ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος

γυναίκες 11,0%), των λοιπών μη οικονομικά ενεργών σε 26,2% και των ανέργων σε 44,8%. Τέλος οι εργαζόμενοι σε συνθήκες μερικής απασχόλησης έχουν ποσοστό κινδύνου φτώχειας 28,2% έναντι των εργαζομένων με πλήρη απασχόληση που είναι 11,6%. Τα στοιχεία αυτά απεικονίζονται στο παρακάτω γράφημα.

Γράφημα 2. Κίνδυνος φτώχειας εργαζομένων, με διάκριση πλήρους ή μερικής απασχόλησης.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ, Συνθήκες Διαβίωσης στη Ελλάδα, 4 Νοεμβρίου 2016

2.2.4 Φτώχεια, υλικές στερήσεις και νοικοκυριά που αντιμετωπίζουν δυσμενείς συνθήκες στην κατοικία τους

Μελετώντας τους δείκτες για τις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού της χώρας, οι οποίοι, δημοσιεύονται από την ΕΛΣΤΑΤ (Νοέμβριος, 2016), προκύπτει ότι ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό ατόμων αντιμετωπίζει σοβαρές οικονομικές δυσκολίες, με αποτέλεσμα να στερούνται τριών, τουλάχιστον, βασικών αγαθών και υπηρεσιών από το σύνολο των εννέα διαστάσεων υλικής στερήσης. Ο δείκτης «ποσοστό ατόμων με υλικές στερήσεις» εκτιμά το επίπεδο διαβίωσης μετρώντας το ποσοστό του πληθυσμού το οποίο δεν μπορεί να ανταποκριθεί οικονομικά ή στερείται λόγω οικονομικής αδυναμίας τουλάχιστον 3 από έναν κατάλογο 9 αγαθών και υπηρεσιών (ΕΛΣΤΑΤ, Νοέμβριος 2016):

- ✚ Δυσκολίες ανταπόκρισης στην πληρωμή πάγιων λογαριασμών όπως ενοίκιο ή

δότηση δανείου, πάγιοι λογαριασμοί (ηλεκτρικού ρεύματος, νερού, αερίου κλπ.), δόσεις πιστωτικών καρτών ή δόσεις δανείου για οικοσκευή, διακοπές κ.ά., ή αγορές με δόσεις κύριας κατοικίας.

- ✚ Οικονομική αδυναμία για πληρωμή μιας εβδομάδας διακοπών.
- ✚ Οικονομική αδυναμία για διατροφή που να περιλαμβάνει κάθε δεύτερη ημέρα κοτόπουλο, κρέας, ψάρι ή λαχανικά ίσης θρεπτικής αξίας.
- ✚ Οικονομική αδυναμία για αντιμετώπιση έκτακτων, αλλά αναγκαίων δαπανών αξίας περίπου 500 ευρώ.
- ✚ Οικονομική αδυναμία να διαθέτουν τηλέφωνο (περιλαμβάνεται και το κινητό τηλέφωνο).
- ✚ Οικονομική αδυναμία να διαθέτουν έγχρωμη τηλεόραση.
- ✚ Οικονομική αδυναμία να διαθέτουν πλυντήριο ρούχων.
- ✚ Οικονομική αδυναμία να διαθέτουν ΙΧ επιβατηγό αυτοκίνητο και
- ✚ Οικονομική αδυναμία για ικανοποιητική θέρμανση.

Σύμφωνα με τους Παπαθεοδώρου και Δαφέρμο (2010), εάν ένα νοικοκυριό αδυνατεί να καλύψει τουλάχιστον τέσσερις από τις προαναφερθείσες ανάγκες, τότε χαρακτηρίζεται από *ακραία υλική αποστέρηση*.

Πίνακας 5

Άτομα με υλικές στερήσεις, 2010–2015, (%)

Ομάδες ηλικιών	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Σύνολο	24,1	28,4	33,7	37,3	39,5	39,9
0-17	25,3	29,2	34,8	39,9	41,9	44,5
18-64	23,3	28,2	34,7	38,5	40,1	41,5
65+	25,8	28,4	29,4	31,1	35,7	34,9

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Συνθήκες Διαβίωσης στη Ελλάδα, 4 Νοεμβρίου 2016

Το ποσοστό των ατόμων με υλικές στερήσεις είναι αρκετά μεγάλο. Για το 2015, στο σύνολο του πληθυσμού, το 39,9% των Ελλήνων δεν μπορεί να ανταποκριθεί οικονομικά ή στερείται λόγω οικονομικής αδυναμίας τουλάχιστον 3 από τα παραπάνω αγαθά και υπηρεσίες. Το ποσοστό υλικής αποστέρησης είναι μεγαλύτερο σε άτομα ηλικίας 0-17 ετών. Επίσης, παρατηρώντας τον πίνακα 5, είναι εμφανές ότι υπάρχει μεγάλη αύξηση του ποσοστού αυτού, από 24,1% που ήταν το 2010 στο σύνολο, το 2015 είναι 39,9%.

Στον πίνακα που ακολουθεί παραθέτονται στοιχεία για τα νοικοκυριά τα οποία διαβιούν σε κατοικίες που αντιμετωπίζουν προβλήματα όπως είναι ο θόρυβος, οι διαρροές, τα σκοτεινά δωμάτια, η έλλειψη λουτρού και μπάνιου και τέλος γίνεται αναφορά σε νοικοκυριά τα οποία μένουν σε κατοικίες όπου η τουαλέτα είναι εκτός της οικίας.

Πίνακας 6

Νοικοκυριά που αντιμετωπίζουν δυσμενείς συνθήκες στην κατοικία τους, 2010–2015, (%)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Νοικοκυριά που διαβιούν σε κατοικίες που αντιμετωπίζουν:						
Θόρυβο	23,2	25,2	26,2	24,5	19,6	19,4
Διαρροή στη στέγη, υγρασία σε τοίχους, πατώματα, θεμέλια ή σάπιες κάσες στα παράθυρα ή σάπια πατώματα	17,1	15,3	14,9	13,9	13,7	15,2
Σκοτεινά δωμάτια	7,1	6,7	7,1	7,1	6,6	5,8
Έλλειψη λουτρού και μπάνιου	0,9	1,4	0,8	0,9	0,7	0,5
Έλλειψη εσωτερικής τουαλέτας	1,3	1,6	0,6	0,7	0,5	0,5

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Συνθήκες Διαβίωσης στη Ελλάδα, 4 Νοεμβρίου 2016

Τα ποσοστά των νοικοκυριών που αντιμετωπίζουν δυσμενείς συνθήκες στην κατοικία τους μειώνονται από το 2010 έως το 2015. Το 2015 το 19,4% των Ελλήνων ζει σε σπίτια χωρίς ηχομόνωση, το 15,2% διαβιεί σε οικίες που παρουσιάζουν διαρροές, το 5,8% σε σπίτια με σκοτεινά δωμάτια, ενώ το 0,5% μένει σε χώρους με έλλειψη λουτρού και μπάνιου και τέλος ένα άλλο 0,5% διαβιεί σε χώρους χωρίς εσωτερική τουαλέτα.

2.2.5 Κίνδυνος φτώχειας και ιδιοκτησιακό καθεστώς

Ένας άλλος παράγοντας που επηρεάζει τον κίνδυνο φτώχειας είναι η ύπαρξη ή όχι ιδιόκτητης κατοικίας. Εύλογα υποθέτει κανείς ότι τα άτομα που διαθέτουν ιδιόκτητη κατοικία είναι πιο προστατευμένα απέναντι στον κίνδυνο φτώχειας έναντι αυτών που δεν διαθέτουν δική τους κατοικία και είναι υποχρεωμένα να πληρώνουν ενοίκιο. Το 2015 οι ιδιοκτήτες κατοικιών εμφάνιζαν ποσοστό κινδύνου φτώχειας 20%, έναντι 26,8% που εμφάνιζαν οι ενοικιαστές. Επιπλέον, συνθέτοντας δύο κριτήρια μαζί όπως είναι το ιδιοκτησιακό καθεστώς και η ηλικία, διαπιστώνεται ότι ιδιοκτήτες κατοικίας, άνω των 75 ετών αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο της φτώχειας σε ποσοστό 14,2%, ενώ ενοικιαστές, άνω των 75 ετών 27,6%, αντίστοιχα.

Πίνακας 7

Κίνδυνος φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, κατά ιδιοκτησιακό καθεστώς και ομάδες ηλικιών: 2015, (%)

Ηλικία	Ιδιοκτήτες	Ενοικιαστές
Σύνολο	20,0	26,8
0-17	24,7	32,0
18-64	21,5	25,9
60+	14,1	19,6
65+	13,2	20,0
75+	14,2	27,6

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ, Συνθήκες Διαβίωσης στη Ελλάδα, 2016

2.2.6 Κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικές μεταβιβάσεις

Έχει διαπιστωθεί ότι οι κοινωνικές μεταβιβάσεις αποτελούν έναν από τους πιο σημαντικούς παράγοντες καταπολέμησης της φτώχειας. Στην Ελλάδα όμως εκτός από τις συντάξεις δεν είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικές. Αυτό αποδεικνύουν και τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (2016) σύμφωνα με τα οποία οι κοινωνικές μεταβιβάσεις, συμπεριλαμβανομένων των συντάξεων και των κοινωνικών επιδομάτων¹⁸, αποτελούν το 34,5% του συνολικού ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών της Χώρας, εκ του οποίου οι συντάξεις αναλογούν στο 87,2%, ενώ τα κοινωνικά επιδόματα στο 12,8%.

Σύμφωνα με το Δελτίο τύπου της ΕΛΣΤΑΤ (23/6/2016), για το Κίνδυνο της φτώχειας, το ποσοστό κινδύνου φτώχειας πριν από όλες τις κοινωνικές μεταβιβάσεις ανέρχεται στο 52,9%, ενώ όταν περιλαμβάνονται μόνο οι συντάξεις μειώνεται στο 25,5%. Όπως προαναφέρθηκε, το ποσοστό του κινδύνου φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις ανέρχεται στο 21,4%, άρα τα κοινωνικά επιδόματα συμβάλλουν στη μείωση του ποσοστού της φτώχειας κατά 4,1 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ οι συντάξεις κατά 27,4 ποσοστιαίες μονάδες.

Γράφημα 3. Ποσοστό κινδύνου φτώχειας.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ, Συνθήκες Διαβίωσης στην Ελλάδα, 2016

¹⁸ Κοινωνικά επιδόματα είναι η κοινωνική βοήθεια (ΕΚΑΣ, κοινωνικό μέρος, επίδομα θέρμανσης, εισοδηματικές ενισχύσεις οικογενειών ορεινών και μειονεκτικών περιοχών, καθώς και οικογενειών με χαμηλά εισοδήματα και τέκνα υποχρεωτικής εκπαίδευσης, παροχές παλιννοστούντων, προσφύγων, αποφυλακισμένων, τοξικομανών, επίδομα μακροχρόνια ανέργων ηλικίας 45-65 ετών, βοηθήματα για αντιμετώπιση πρώτων αναγκών απόμων πληγέντων από σεισμό, πλημμύρα κλπ.), τα οικογενειακά επιδόματα, τα επιδόματα / βοηθήματα ανεργίας, τα επιδόματα / βοηθήματα ασθένειας, τα επιδόματα / βοηθήματα αναπηρίας -ανικανότητας και οι εκπαιδευτικές παροχές

Ως συντάξεις θεωρούνται οι συντάξεις γήρατος από εργασία και οι συντάξεις / βοηθήματα από τον / τη σύζυγο

2.2.7 Φτώχεια και ανισοκατανομή εισοδήματος

Η οικονομική κρίση που έχει ξεσπάσει στην Ελλάδα έχει πλήξει περισσότερο τις ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες, με αποτέλεσμα να αυξήσει ακόμη περισσότερο τις οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες και εν τέλει, να αυξήσει τον αριθμό των φτωχών ατόμων. Η ανισότητα εκφράζεται, κυρίως με το δείκτη κατανομής εισοδήματος σε πεντημόρια (S80/S20) και το δείκτη άνισης κατανομής εισοδήματος (συντελεστής Gini). Η ανισότητα στην κατανομή του εισοδήματος (S80/S20) εκφράζεται ως λόγος του συνόλου του ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος που λαμβάνεται από το 20% του πληθυσμού (πεντημόριο) με το υψηλότερο ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα προς το σύνολο ανάλογου εισοδήματος που λαμβάνει το 20% του πληθυσμού με το χαμηλότερο εισόδημα. Συγκρίνει, δηλαδή, το μερίδιο του εισοδήματος του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού με το 20% του φτωχότερου.

Ο συντελεστής Gini ορίζεται ως ο λόγος των αθροιστικών μεριδίων του πληθυσμού, κατανεμημένου ανάλογα με το ύψος του εισοδήματος, προς το αθροιστικό μερίδιο του συνολικού ποσού που λαμβάνουν. Η τιμή του κυμαίνεται από 0% (πλήρης ισότητα) έως 100% (πλήρης εισοδηματική ανισότητα). Αν όλο το εθνικό εισόδημα ήταν συγκεντρωμένο σε ένα άτομο, ο συντελεστής Gini θα ήταν 100%. Αν ο συντελεστής Gini είναι π.χ. 30%, τότε για 2 τυχαία άτομα αναμένεται ότι το εισόδημά τους θα διαφέρει κατά 30% του μέσου όρου.

Τα στοιχεία για την ανισοκατανομή εισοδήματος που ανακοινώνονται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή, προέρχονται από την Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών και παρουσιάζονται για τα έτη 2010-2015 στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 8

Ανισοκατανομή εισοδήματος, 2010-2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ανισοκατανομή εισοδήματος σε πεντημόρια (S80/S20)	5,6	6,0	6,6	6,6	6,5	6,5
Ανισοκατανομή εισοδήματος σε πεντημόρια συνταξιούχων(S80/S20)	4,1	4,5	4,5	3,9	4,1	4,1
Συντελεστής Gini (%)	32,9	33,6	34,3	34,4	34,5	34,2

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Συνθήκες Διαβίωσης στη Ελλάδα, 4 Νοεμβρίου 2016

Ο δείκτης S80/S20 ισούται με 6,5 για το 2015. Αυτό ερμηνεύεται ως εξής: το μερίδιο του εισοδήματος του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού είναι 6,5 φορές μεγαλύτερο από το μερίδιο του εισοδήματος του φτωχότερου 20% του πληθυσμού. Μελετώντας τη διαχρονική εξέλιξη του δείκτη S80/S20, παρατηρεί κανείς ότι παρουσιάζει σημαντική αύξηση. Πιο συγκεκριμένα, το 2010 ήταν ίσος με 5,6 μονάδες, ενώ το 2015 ανέρχεται σε 6,6 μονάδες. Παρατηρείται αύξηση κατά μία μονάδα.

Ο συντελεστής Gini το 2015 ανέρχεται στο 34,2%. Εξετάζοντας τη διαχρονική πορεία του συντελεστή αυτού, στην Ελλάδα, παρατηρείται αύξηση. Πιο συγκεκριμένα, το 2010 ήταν ίσος με 32,9%, το 2011 άγγιξε το 33,6%, ενώ το 2015 ανήλθε σε 34,2%. Άρα συμπεραίνεται ότι από το 2009 έως το 2015, η συνολική ανισότητα αυξήθηκε κατά 1,3 ποσοστιαίες μονάδες. Κάτι τέτοιο αναδεικνύει, μεταξύ άλλων, την αναποτελεσματικότητα των πολιτικών αναδιανομής του εισοδήματος.

2.2.8 Χάσμα (βάθος) κινδύνου φτώχειας

Το χάσμα κινδύνου φτώχειας αναφέρεται στην εισοδηματική κατάσταση των ατόμων που βρίσκονται κάτω από το κατώφλι της φτώχειας. Απαντά στο ερώτημα “του πόσο φτωχοί είναι οι φτωχοί”, μετράει το χρηματικό «χάσμα» που χωρίζει το εισόδημα των φτωχών από το όριο

της φτώχειας. Για την εκτίμησή του υπολογίζεται η διαφορά μεταξύ του κατωφλιού του κινδύνου φτώχειας για το σύνολο του πληθυσμού και του διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος του φτωχού πληθυσμού, η οποία εκφράζεται ως ποσοστό επί του κατωφλιού του κινδύνου φτώχειας. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται το χάσμα κινδύνου φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, κατά ομάδα ηλικιών για το 2015.

Πίνακας 9

Βάθος (χάσμα) κινδύνου φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, κατά ομάδες ηλικιών: 2015, (%)

Ομάδες ηλικιών	Σύνολο πληθυσμού
Σύνολο	30,6
0-17	34,5
18-64	33,5
65+	17,3
75+	14,5

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ

Αναλύοντας τα στοιχεία που παραθέτονται στον παραπάνω πίνακα είναι εμφανές ότι το χάσμα κινδύνου φτώχειας είναι μεγαλύτερο κατά 3,9 ποσοστιαίες μονάδες για τα παιδιά σε σχέση με το γενικό σύνολο, ενώ το μικρότερο ποσοστό εμφανίζεται σε άτομα ηλικίας 75+. Για το 2015, το βάθος (χάσμα) κινδύνου φτώχειας ανήλθε σε 30,6% του κατωφλιού του κινδύνου φτώχειας. Με βάση το ποσοστό αυτό, εκτιμάται ότι το 50% των φτωχών κατέχουν εισόδημα μεγαλύτερο από το 69,4% του κατωφλιού του κινδύνου φτώχειας (το οποίο ανέρχεται σε 4.512 ευρώ), δηλαδή πάνω από 3.131 ευρώ, ετησίως, ανά άτομο¹⁹.

¹⁹ ΕΛΣΤΑΤ: Δελτίο Τύπου, Κίνδυνος Φτώχειας Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών, 2015, σελ.6-7

2.2.9 Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας στις χώρες της Ε.Ε.

Στον πίνακα που ακολουθεί απεικονίζεται ο κίνδυνος φτώχειας για τις χώρες εντός της Ευρωζώνης.

Πίνακας 10

ΕΕ: Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό²⁰, 2010–2015, (%)

Χώρες	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ΕΕ-28	23,8	24,3	24,7	24,6	24,4	: ²¹
Αυστρία	18,9	19,2	18,5	18,8	19,2	18,3
Βέλγιο	20,8	21,0	21,6	20,8	21,2	:
Γαλλία	19,2	19,3	19,1	18,1	18,5	:
Γερμανία	19,7	19,9	19,6	20,3	20,6	:
Ελλάδα	27,7	31,0	34,6	35,7	36,0	35,7
Εσθονία	21,7	23,1	23,4	23,5	26,0	:
Ιρλανδία	27,3	29,4	30,0	29,5	27,6	:
Ισπανία	26,1	26,7	27,2	27,3	29,2	28,6
Ιταλία	25,0	28,1	29,9	28,5	28,3	:
Κύπρος	24,6	24,6	27,1	27,8	27,4	:
Λετονία	38,2	40,1	36,2	35,1	32,7	30,9
Λιθουανία	34,0	33,1	32,5	30,8	27,3	:
Λουξεμβούργο	17,1	16,8	18,4	19,0	19,0	:
Μάλτα	21,2	22,1	23,1	24,0	23,8	:
Ολλανδία	15,1	15,7	15,0	15,9	16,5	16,8
Πορτογαλία	25,3	24,4	25,3	27,5	27,5	26,6
Σλοβακία	20,6	20,6	20,5	19,8	18,4	:
Σλοβενία	18,3	19,3	19,6	20,4	20,4	:
Φιλανδία	16,9	17,9	17,2	16,0	17,3	16,8

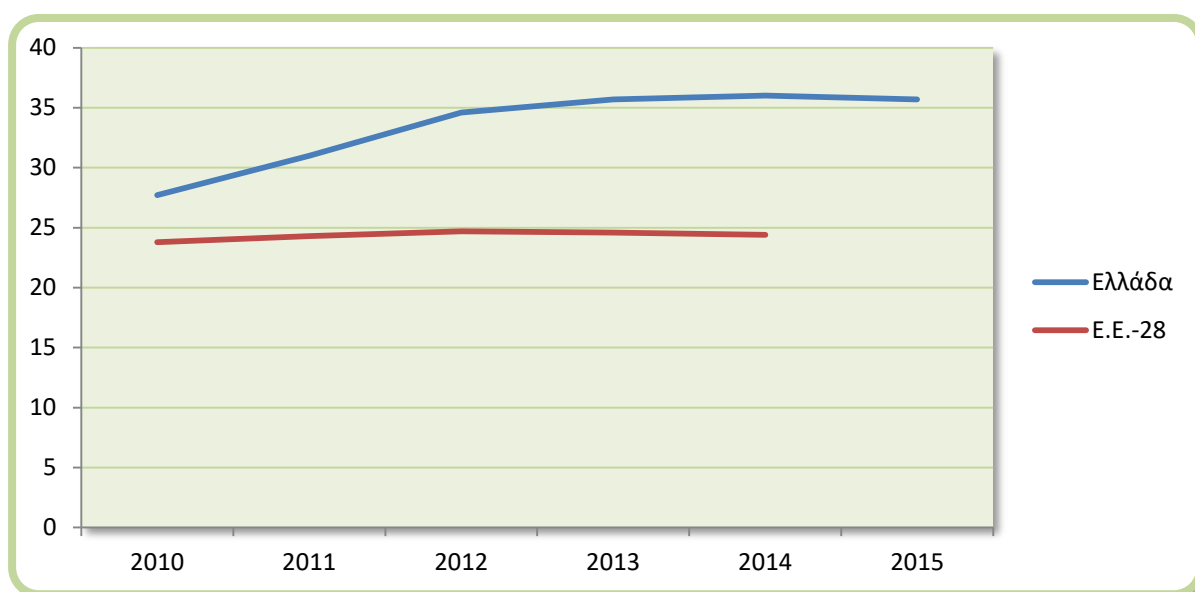
Πηγή: Eurostat

²⁰ Τα στοιχεία του πίνακα προέρχονται από την Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης, η οποία διενεργείται στο σύνολο των χωρών της ΕΕ από το έτος 2004.

²¹ : Μη διαθέσιμα.

Στο πλαίσιο της Ευρώπης 2020, αναφορικά με την καταπολέμηση της φτώχειας, έχει τεθεί ως στόχος «να μειωθούν κατά 20 εκατομμύρια τα άτομα που βρίσκονται ή που κινδυνεύουν να βρεθούν σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό²²» έως το 2020.

Από τα διαθέσιμα στοιχεία της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών 2015, που έχουμε στην διάθεση μας για τις χώρες εντός της Ευρωζώνης, ο πληθυσμός της Ελλάδας που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ανέρχεται στο 35,7%. Ο δείκτης αυτός παρουσιάζει ανοδική τάση από το 2010 και μετά, με εξαίρεση μια μείωση 0,3 ποσοστιαίων μονάδων που παρουσίαζε το 2015 σε σχέση με το 2014. Επίσης το ποσοστό αυτό είναι το μεγαλύτερο σε σχέση με τα αντίστοιχα διαθέσιμα ποσοστά που έχουμε για τις άλλες χώρες της Ευρωζώνης. Στο Γράφημα 4 παρουσιάζεται η εξέλιξη του δείκτη αυτού από το 2010 έως το 2015 στην Ελλάδα και στις χώρες της Ε.Ε.-28.

Γράφημα 4. Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας από το 2010-2015 για την Ελλάδα και την Ε.Ε.-28.

Πηγή: Ιδία επεξεργασία στοιχείων της Eurostat

²² Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό: Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας ή με υλικές στερήσεις (δηλαδή πληθυσμός που στερείται τουλάχιστον 4 από έναν κατάλογο 9 αγαθών και υπηρεσιών) ή που διαβιεί σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας

2.3 Η Φτώχεια στην Ελλάδα σήμερα μέσα από την έκθεση του Οργανισμού Έρευνας και Ανάλυσης «διαΝΕΟσις»

Τα στατιστικά στοιχεία που παρουσιάστηκαν στις παραπάνω παραγράφους προέρχονται από την βασική πηγή πληροφόρησης για θέματα κατανομής εισοδήματος της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών διαβίωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (EU-SILC) 2015 για τα εισοδήματα του 2014 τα οποία ανακοινώθηκαν μόλις τον περασμένο Νοέμβριο. Είναι εμφανές λοιπόν ότι υπάρχει μια καθυστέρηση όσον αφορά στην ανακοίνωση των επίσημων στατιστικών. Μέσα από την έρευνά της, η διαΝΕΟσις προσπάθησε να υπολογίσει πώς διαμορφώθηκε η φτώχεια στη Ελλάδα το 2015, έτσι ώστε να υπάρχει μια εικόνα νωρίτερα από τα τέλη του 2017 όπου θα ανακοινωθούν τα επίσημα στοιχεία EU-SILC 2016 για τα εισοδήματα του 2015.

Το πρόβλημα της υστέρησης των δεδομένων στην έρευνα της διαΝΕΟσις παρακάμφτηκε με τη μέθοδο της «μικροπροσομοίωσης». Στη μέθοδο αυτή η ανάλυση βασίζεται στο υπόδειγμα EUROMOD, με το οποίο υπολογίζεται η επίδραση της φορολογικής και της κοινωνικής πολιτικής στον κρατικό προϋπολογισμό και στην κατανομή εισοδήματος. Το υπόδειγμα αυτό χρησιμοποιείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και από άλλους διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΟΟΣΑ²³.

Επόμενο βήμα της ομάδας ήταν να υπολογιστεί το κόστος ενός “καλαθιού” προϊόντων και υπηρεσιών που πρέπει να μπορεί να αγοράζει ένα νοικοκυριό κάθε μήνα και το οποίο αντιστοιχεί στις ελάχιστες συνθήκες διαβίωσης. Το περιεχόμενο του καλαθιού αυτού μπορεί να είναι υποκειμενικό, αλλά η αξία του είναι πραγματική. Η αξία του καλαθιού διαφέρει ανάλογα με τον τόπο διαβίωσης του νοικοκυριού, το μέγεθος και τη σύνθεσή του, καθώς και ανάλογα με το εάν το νοικοκυριό διαμένει σε ιδιόκτητη κατοικία ή αν πληρώνει ενοίκιο ή δόσεις στεγαστικού δανείου.

²³ Μάνος Ματσαγγάνης κ.ά....., *Μια Αποδοτικότερη Πολιτική για την Καταπολέμηση της Ακραίας Φτώχειας*, διαΝΕΟσις, Ιούνιος 2016, σελ.24

Λαμβάνοντας υπόψη τους μια σειρά από παραμέτρους²⁴ οι ερευνητές υπολόγισαν το όριο ακραίας φτώχειας για μια σειρά διαφορετικών νοικοκυριών και τα αποτελέσματα καταγράφονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 11

Όριο Ακραίας Φτώχειας (2015), σε ευρώ ανά μήνα

	Αθήνα	Άλλες Αστικές Περιοχές	Ημιαστικές και Αγροτικές Περιοχές
Χωρίς ενοίκιο ή στεγαστικό δάνειο			
Μονομελές νοικοκυριό	222	216	182
Μονογονεϊκή οικογένεια (μητέρα + 1 παιδί 8 ετών)	358	350	303
Ζευγάρι χωρίς παιδιά	382	371	312
Ζευγάρι + 1 παιδί (8 ετών)	517	496	424
Ζευγάρι + 2 παιδιά (8 και 14 ετών)	640	614	524
Κάθε επιπλέον ενήλικας	160	151	125
Κάθε επιπλέον παιδί (κάτω των 16 ετών)	132	126	111
Με ενοίκιο ή στεγαστικό δάνειο			
Μονομελές νοικοκυριό	395	381	249
Μονογονεϊκή οικογένεια (μητέρα + 1 παιδί 8 ετών)	564	573	402
Ζευγάρι χωρίς παιδιά	588	594	411
Ζευγάρι + 1 παιδί (8 ετών)	749	740	572
Ζευγάρι + 2 παιδιά (8 και 14 ετών)	905	883	731
Κάθε επιπλέον ενήλικας	189	190	167
Κάθε επιπλέον παιδί (κάτω των 16 ετών)	162	160	158

Πηγή: Οργανισμός Ερευνάς & Ανάλυσης, διαΝΕΟσις, Μια Αποδοτικότερη Πολιτική για την

Καταπολέμηση της Ακραίας Φτώχειας

Παρατηρούμαι ότι το όριο της ακραίας φτώχειας, σύμφωνα με αυτή την έρευνα, κυμαίνεται για το 2015, από 182 ευρώ για μονομελές νοικοκυριά με δικό τους σπίτι σε ημιαστικές και αγροτικές περιοχές έως 905 ευρώ για ένα νοικοκυριό που αποτελείται από ένα ζευγάρι με δύο παιδιά και πληρώνει ενοίκιο ή στεγαστικό δάνειο στην Αθήνα.

²⁴ Μάνος Ματσαγγάνης κ.ά....., *Μια Αποδοτικότερη Πολιτική για την Καταπολέμηση της Ακραίας Φτώχειας*, διαΝΕΟσις, Ιούνιος 2016, σελ.27-29

Το ποσοστό του πληθυσμού που ζει με λιγότερα ευρώ το μήνα από αυτά που αναγράφονται στον παραπάνω πίνακα μας δίνει το ποσοστό της ακραίας φτώχειας στην Ελλάδα για το 2015. Η πορεία του ποσοστού της ακραίας φτώχειας στην χώρα μας παρουσιάζεται στον πίνακα 12.

Πίνακας 12

Ποσοστό Ακραίας Φτώχειας στην Ελλάδα (2011-2015)

	2011	2012	2013	2014	2015
Ποσοστό του πληθυσμού	8,9	14,3	17,1	15,7	15,0

Πηγή: Οργανισμός Ερευνάς & Ανάλυσης, διαΝΕΟσις, Μια Αποδοτικότερη Πολιτική για την Καταπολέμηση της Ακραίας Φτώχειας

Το ποσοστό της ακραίας φτώχειας για την Ελλάδα ήταν στο 8,9% για το 2011, σχεδόν διπλασιάστηκε το 2012 και το 2013 με ποσοστά 14,3% και 17,1% αντίστοιχα, ενώ τα δύο τελευταία χρόνια έχει μια καθοδική τάση, από 15,7% που ήταν το 2014, έπεσε στο 15% το 2015. Είναι ενδιαφέρον να αναφερθεί ότι το αντίστοιχο ποσοστό για το 2009 ήταν μόλις στο 2,2% για την χώρα μας.

Μελετώντας τα αποτελέσματα της έρευνας, αξίζει να γίνει αναφορά στο πολύ υψηλό ποσοστό ακραίας φτώχειας των παιδιών που για το 2015 αγγίζει το 17,6% και για τους νέους από 18-29 ετών το 24,4%. Το μικρότερο ποσοστό του 2,7% παρατηρείται στους ηλικιωμένους και αυτό συμβαίνει διότι το εισόδημά τους μπορεί να έχει υποστεί σημαντικές μειώσεις τα τελευταία χρόνια, ωστόσο, η μείωση ήταν μικρότερη για τις χαμηλές συντάξεις από ό,τι για τις υψηλότερες, επίσης η μείωση των συντάξεων ήταν μικρότερη από τη μείωση των αμοιβών από εργασία. Τέλος οι συντάξεις συνέχισαν να καταβάλλονται έστω και μειωμένες. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το γεγονός ότι οι άνδρες από το 2012 και μετά εμφανίζουν μεγαλύτερο ποσοστό ακραίας φτώχειας σε σχέση με τις γυναίκες.

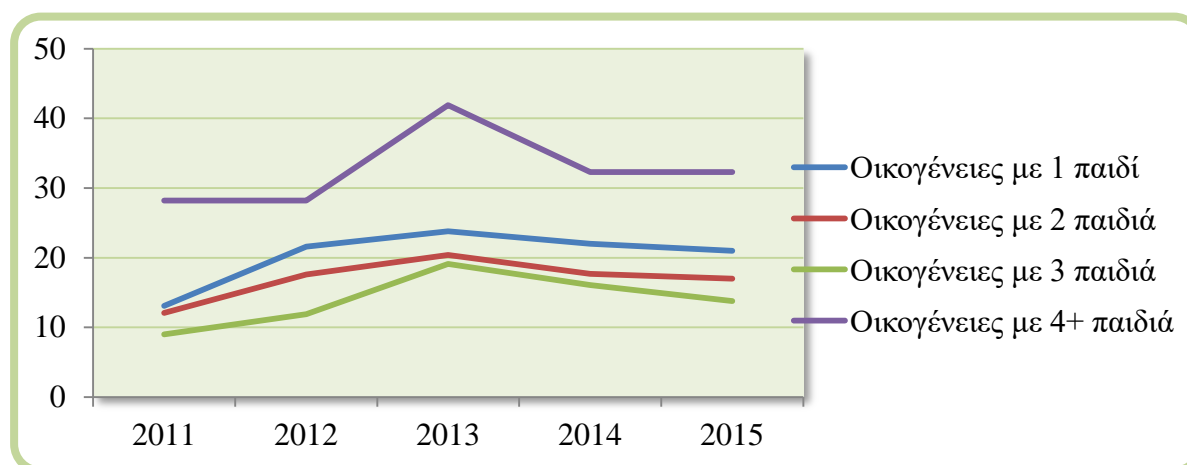
Πίνακας 13

Ποσοστό ακραίας φτώχειας κατά φύλο και ηλικία (2011-2015)

		2011	2012	2013	2014	2015
Φύλο	Ανδρες	8,7	14,8	17,7	16,3	15,7
	Γυναίκες	9,2	13,8	16,5	15,2	14,4
Ηλικία	0-17	12,0	18,0	21,0	18,5	17,6
	18-29	15,2	23,9	27,2	25,5	24,4
	30-44	9,4	15,3	18,8	17,2	16,3
	45-64	8,8	15,1	17,9	17,2	16,5
	65+	1,5	2,1	3,5	2,7	2,7
Σύνολο πληθυσμού		8,9	14,3	17,1	15,7	15,0

Πηγή: Οργανισμός Ερευνάς & Ανάλυσης, διαΝΕΟσις, Μια Αποδοτικότερη Πολιτική για την Καταπολέμηση της Ακραίας Φτώχειας

Σχολιάζοντας επιπλέον στοιχεία που μπορούν να αντληθούν από την έρευνα αυτή, επιβεβαιώνεται το γεγονός ότι οι οικογένειες χωρίς παιδιά αντιμετωπίζουν χαμηλότερα ποσοστά ακραίας φτώχειας από ό,τι οι οικογένειες με παιδιά. Το ποσοστό της ακραίας φτώχειας για τις οικογένειες χωρίς παιδιά για το 2015 είναι 12,4% έναντι του 18,5% που είναι το αντίστοιχο ποσοστό για τις οικογένειες με παιδιά. Οι οικογένειες με τρία παιδιά φαίνεται να βρίσκονται σε καλύτερη θέση από ό,τι εκείνες με ένα ή με δύο (τα ποσοστά είναι αντίστοιχα 13,8%, 21,0% και 17,0%). Το υψηλότερο ποσοστό ακραίας φτώχειας 32,3% σημειώνεται σε οικογένειες με τέσσερα ή περισσότερα παιδιά.

Γράφημα 5. Ποσοστό Ακραίας Φτώχειας Ανάλογα με τον Αριθμό των Παιδιών (2011-2015).

Πηγή: Ίδια επεξεργασία στοιχείων του Οργανισμού Ερευνάς & Ανάλυσης, διαΝΕΟσις

Μια άλλη ενδιαφέρουσα διάσταση που αξίζει να αναφερθεί είναι το πώς διαμορφώνεται το ποσοστό της ακραίας φτώχειας ανάλογα με την γεωγραφική περιοχή και το ιδιοκτησιακό καθεστώς. Οι εκτιμήσεις των συγγραφέων της έκθεσης, με βάση το υπόδειγμα φορολογίας και κοινωνικών παροχών EUROMOD, παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί. Όπως είναι αναμενόμενο, το ποσοστό της ακραίας φτώχειας είναι μεγαλύτερο στις αστικές περιοχές και σε νοικοκυριά τα οποία πληρώνουν ενοίκιο.

Πίνακας 14

Ποσοστό Ακραίας Φτώχειας ανά Περιοχή και Ιδιοκτησιακό Καθεστώς (2011-2015)

		2011	2012	2013	2014	2015
Ανά περιοχή	Αθήνα	8,5	15,6	18,8	17,4	16,4
	Υπόλοιπες πόλεις	12,4	19,1	21,3	20,1	18,9
	Ημιαστικές περιοχές ²⁵	7,6	13,3	15,7	14,2	14,2
	Αγροτικές περιοχές ²⁶	7,9	11,3	14,3	12,8	12,4
Ανάλογα με το ιδιοκτησιακό καθεστώς	Πληρώνει ενοίκιο	21,1	29,5	34,5	32,1	30,5
	Πληρώνει στεγαστικό δάνειο	8,5	14,3	15,6	14,7	14,2
	Δεν πληρώνει ενοίκιο ή στεγαστικό δάνειο ²⁷	5,5	9,9	12,5	11,2	10,8
Σύνολο πληθυσμού		8,9	14,3	17,1	15,7	15,0

Πηγή: Οργανισμός Ερευνάς & Ανάλυσης, διαΝΕΟσις, Μια Αποδοτικότερη Πολιτική για την Καταπολέμηση της Ακραίας Φτώχειας

Τέλος μέσα από την έρευνα της ομάδας αυτής, αναδεικνύεται ότι αυτοί οι οποίοι κινδυνεύουν περισσότερο να βρεθούν κάτω από το όριο της φτώχειας είναι οι άνεργοι. Με τα ποσοστά της ακραίας φτώχειας να κυμαίνονται από 70% έως 75% την τελευταία τετραετία. Ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για το 2011 ήταν 49,8%.

²⁵ Ημιαστικές είναι οι περιοχές με πληθυσμό 2.000-10.000 κατοίκους

²⁶ Αγροτικές είναι οι περιοχές με λιγότερους από 2.000 κατοίκους.

²⁷ Η κατηγορία «Δεν πληρώνει ενοίκιο ή στεγαστικό δάνειο» περιλαμβάνει νοικοκυριά που μένουν σε ιδιόκτητη κατοικία (ή που τους έχει παραχωρηθεί δωρεάν).

Πίνακας 15

Ποσοστό Ακραίας Φτώχειας ανά νοικοκυριό με αρχηγό άνεργο (2011-2015)

	2011	2012	2013	2014	2015
Νοικοκυριό με αρχηγό άνεργο	49,8	72,0	75,2	71,2	70,8

Πηγή: Οργανισμός Ερευνάς & Ανάλυσης, διαΝΕΟσις, Μια Αποδοτικότερη Πολιτική για την

Καταπολέμηση της Ακραίας Φτώχειας

Στην ακριβώς αντίθετη πλευρά βρίσκονται τα νοικοκυριά με αρχηγό ο οποίος εργάζεται σε ΔΕΚΟ, τράπεζα ή είναι υπάλληλος δημοσίου. Το ποσοστό της ακραίας φτώχειας στην συγκεκριμένη ομάδα κυμαίνεται κάτω από το 1% την τελευταία πενταετία.

Πίνακας 16

Ποσοστό Ακραίας Φτώχειας ανά νοικοκυριό με αρχηγό εργαζόμενο σε ΔΕΚΟ-Τράπεζα ή Δημόσιο Υπάλληλο, (2011-2015)

	2011	2012	2013	2014	2015
Νοικοκυριό με αρχηγό εργαζόμενο σε ΔΕΚΟ-Τράπεζα-Δημόσιο Υπάλληλο	0,60	0,60	0,70	0,60	0,70

Πηγή: Οργανισμός Ερευνάς & Ανάλυσης, διαΝΕΟσις, Μια Αποδοτικότερη Πολιτική για την

Καταπολέμηση της Ακραίας Φτώχειας

Όλα τα παραπάνω αναφέρονται στην ακραία φτώχεια δηλαδή στο δείκτη που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό του ποσοστού του πληθυσμού, όπου με βάση τον ορισμό των Ηνωμένων Εθνών βιώνει μια κατάσταση που χαρακτηρίζεται από ακραία στέρηση ειδών. Τα οποία αποτελούν βασικές ανθρώπινες ανάγκες συμπεριλαμβανομένων της τροφής, του ασφαλούς πόσιμου νερού, των εγκαταστάσεων υγιεινής, της υγείας, της στέγης, της εκπαίδευσης και της πληροφόρησης.

Έχει ήδη αναφερθεί ότι οι επίσημες στατιστικές στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, για τον υπολογισμό της φτώχειας, χρησιμοποιούν τον ορισμό της “σχετικής φτώχειας” ο οποίος μετρά το ποσοστό του πληθυσμού με εισόδημα χαμηλότερο από το 60% του διαμέσου εισοδήματος. Τα αποτελέσματα υπολογισμού της σχετικής φτώχειας κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης έρευνας καταγράφονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 17

Ποσοστό Σχετικής Φτώχειας στην Ελλάδα (2011-2015)

	2011	2012	2013	2014	2015
Ποσοστό του πληθυσμού	21,9	23,2	23,6	22,1	23,2

Πηγή: Οργανισμός Έρευνας & Ανάλυσης, διαΝΕΟσις, Μια Αποδοτικότερη Πολιτική για την Καταπολέμηση της Ακραίας Φτώχειας

Παρατηρείται ότι την τελευταία πενταετία το εύρος διακύμανσης του δείκτη αυτού είναι μικρότερο από δύο ποσοστιαίες μονάδες και για το 2015 σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των ερευνητών είναι 23,2%. Μπορεί να παρατηρήσει κανείς ότι, παρά την πολύ μεγάλη ύφεση και την πρωτοφανή οικονομική κρίση που αντιμετωπίζει η Ελλάδα, ο δείκτης αυτός αυξήθηκε ελάχιστα, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι από το 1985 έως το 2009 η τιμή ήταν σταθερή γύρω στο 20%. Είναι εμφανές λοιπόν ότι το ποσοστό της σχετικής φτώχειας δεν επηρεάζεται από τη οικονομική κρίση.

2.4 Ανακεφαλαίωση

Στο 2^ο κεφάλαιο παρουσιάσαμε τη φτώχεια στην Ελλάδα σήμερα, μέσα από τα τελευταία επίσημα δημοσιευμένα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ και της έκθεσης του Οργανισμού Έρευνας και Ανάλυσης «διαΝΕΟσις» για την ακραία φτώχεια στην Ελλάδα. Συμπερασματικά αναφέρουμε ότι μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας αντιμετωπίζουν οι άνεργοι με ποσοστό 44,8% και ότι το ποσοστό της ακραίας φτώχειας για οικογένειες με άνεργο αρχηγό για το 2015 αγγίζει το 70,8%.

Ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι ο κίνδυνος φτώχειας για τα παιδιά είναι κατά 5,2 ποσοστιαίες μονάδες μεγαλύτερος από τον κίνδυνο φτώχειας του γενικού πληθυσμού. Επίσης, οι οικογένειες με παιδιά αντιμετωπίζουν σημαντικά υψηλότερα ποσοστά ακραίας φτώχειας από ό,τι τα νοικοκυριά χωρίς παιδιά.

Με αυξημένο κίνδυνο φτώχειας είναι αντιμετώπια και τα άτομα με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, καθώς και οι οικογένειες οι οποίες κατοικούν στην Αθήνα ή σε άλλες αστικές

περιοχές. Μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας επίσης αντιμετωπίζουν και τα νοικοκυριά που διαμένουν σε ενοικιαζόμενη κατοικία σε σχέση με αυτά που διαθέτουν ιδιόκτητη.

Στην αντίπερα όχθη συναντάμε ομάδες οι οποίες παρουσιάζουν πολύ χαμηλά ποσοστά ακραίας φτώχειας και οι οποίες φαίνεται να έχουν επηρεαστεί σε μικρότερο βαθμό από την πρωτοφανή οικονομική κρίση που πλήττει τη χώρα μας. Τέτοια είναι τα νοικοκυριά στα οποία υπάρχουν δύο εργαζόμενοι πλήρους απασχόλησης, οι υπάλληλοι στις ΔΕΚΟ και στις Τράπεζες καθώς και οι υπάλληλοι του Δημοσίου όπου το ποσοστό της ακραίας φτώχειας για αυτούς είναι μικρότερο του 1%.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

3.1 Εισαγωγή

Η ελληνική κοινωνία πλήττεται βάνουσα από το φαινόμενο της φτώχειας και οι προκλήσεις του κράτους πρόνοιας για την αποτελεσματική αντιμετώπισή της γίνονται ολοένα και μεγαλύτερες. Δυστυχώς, τα μέχρι τώρα διαθέσιμα στοιχεία απεικονίζουν την αναποτελεσματικότητα του κράτους να αντιμετωπίσει τη φτώχεια. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς της Eurostat, το 2014, οι κοινωνικές μεταβιβάσεις μείωσαν το ποσοστό του κινδύνου φτώχειας μεταξύ του πληθυσμού της ΕΕ-28 από 26,1 % πριν από τις μεταβιβάσεις σε 17,2 % μετά τις μεταβιβάσεις και, κατά συνέπεια, βοήθησαν ένα ποσοστό 8,9 % των ατόμων που αντιμετώπιζαν κίνδυνο φτώχειας. Κατά τη σύγκριση των ποσοστών κινδύνου φτώχειας πριν και μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, ο σχετικός αντίκτυπος των κοινωνικών παροχών ήταν χαμηλότερος στη Ρουμανία, στην Ελλάδα (όπου η συμβολή των κοινωνικών παροχών, εκτός των συντάξεων, στη μείωση της φτώχειας ήταν μόλις 4,1 ποσοστιαίες μονάδες), στην Ιταλία, στη Βουλγαρία, στη Λετονία, στην Πολωνία και στην Εσθονία, καθώς και στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας²⁸.

Η συμβολή των κοινωνικών μεταβιβάσεων στη μείωση της φτώχειας στη χώρα μας είναι πάρα πολύ μικρή, γεγονός που αποδεικνύει ότι δεν υπάρχει μια ολοκληρωμένη στρατηγική για την αποτελεσματική αντιμετώπισή της. Η δημόσια συζήτηση περιορίζεται σε ‘λύσεις – μπαλώματα’ που βασίζονται σε επιδοματική προσέγγιση, χωρίς να υπάρχει ένα ολοκληρωμένο σχέδιο. Το σύστημα κοινωνικής προστασίας δεν μπόρεσε να ενεργοποιήσει μηχανισμούς στήριξης του εισοδήματος των φτωχών και των ανέργων. Η κρίση έβγαλε στην επιφάνεια τα κενά προστασίας του κράτους πρόνοιας και οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν δεν μπόρεσαν να τα καλύψουν. Η επιβεβλημένη αναδιάρθρωση του κράτους πρόνοιας δεν έγινε,

²⁸ Πηγή: Στατιστικές Κατανομής εισοδήματος, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Income_distribution_statistics/el

ενώ τα επιπλέον δημοσιονομικά μέτρα που επιβλήθηκαν από τους δανειστές στη χώρα μας πρόσθεσαν στο σύστημα κοινωνικής προστασίας και άλλα προβλήματα. Στο κεφάλαιο αυτό θα δούμε πώς έχουν διαμορφωθεί οι πολιτικές κατά της φτώχειας και ποιά μέτρα πρέπει να ληφθούν για να γίνουν πιο αποτελεσματικές.

3.2 Ο ρόλος της Ε.Ε. στην καταπολέμηση της φτώχειας

Η Ε.Ε. με την υποστήριξη που παρέχει προς τα κράτη μέλη της, όσον αφορά στην καταπολέμηση της φτώχειας, επιδιώκει να προσφέρει σε όλους του πολίτες τη δυνατότητα συμμετοχής στις ευκαιρίες και στους πόρους που διατίθενται με ίσους όρους.

Κάνοντας μια ιστορική αναδρομή μπορούμε να αναφέρουμε μια σειρά από προγράμματα της Ε.Ε. που τέθηκαν σε εφαρμογή για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Ορισμένα από αυτά είναι τα ακόλουθα:

- Αρχικά, η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.), το χρονικό διάστημα από το 1975 έως και το 1994, έθεσε σε εφαρμογή αρκετά σχέδια και προγράμματα που είχαν ως στόχο την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Τα προγράμματα αυτά βρίσκονταν συνεχώς κάτω από το πρίσμα της αμφισβήτησης διότι δεν υποστηρίζονταν από κάποιο νομικό πλαίσιο.
- Το 1999 το εμπόδιο αυτό ξεπεράστηκε διότι με τη συνθήκη του Άμστερνταμ τέθηκε ως στόχος της κοινοτικής κοινωνικής πολιτικής η εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού.
- Το 2000 μπορεί να χαρακτηριστεί και ως χρονιά σταθμός, αφού τότε δημιουργήθηκε ο μηχανισμός εποπτείας και συντονισμού κατά της φτώχειας. Ο ρόλος του μηχανισμού αυτού, μεταξύ άλλων, είναι η μέτρηση της φτώχειας μέσα από ένα σύνολο δεικτών και μεγεθών αναφοράς, να δίνει κατευθυντήριες γραμμές στα κράτη μέλη και να συμμετέχει στα εθνικά σχέδια δράσης κατά της φτώχειας. Επίσης το 2000

συστάθηκε η Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας όπως προβλέπεται στο άρθρο 160 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και της Επιτροπής.

- Τον Οκτώβριο του 2008, η Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας προσδιόρισε ότι τα κράτη μέλη πρέπει «να χαράξουν και να εφαρμόσουν μια ολοκληρωμένη συνολική στρατηγική για την ενεργό ένταξη των ατόμων που είναι αποκλεισμένα από την αγορά εργασίας, η οποία να συνδυάζει επαρκή στήριξη του εισοδήματος, αγορές εργασίας χωρίς αποκλεισμούς και πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες».
- Το 2010 εγκρίθηκε ο νέος κοινός στόχος στο πλαίσιο της στρατηγικής ‘Ευρώπη 2020’ που αποσκοπεί στην καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και στη μείωση έως το 2020 κατά 25% του αριθμού των πολιτών της Ευρώπης που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας. Για να υλοποιήσει αυτόν τον στόχο, η Επιτροπή έβαλε σε εφαρμογή τον Δεκέμβριο του 2010 την Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.
- Από το 2011 και έπειτα, πραγματοποιείται η Ετήσια Διάσκεψη της πλατφόρμας κατά τη διάρκεια της οποίας ανταλλάσσονται απόψεις και χαράσσονται πολιτικές μεταξύ φορέων που ενδιαφέρονται για την αντιμετώπιση της φτώχειας και ανθρώπων που αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της φτώχειας.
- Τον Οκτώβριο του 2013 η Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας βλέποντας ότι ο αριθμός των ατόμων που βρίσκονται αντιμέτωποι με τη φτώχεια συνεχώς αυξάνονται παρουσίασε μια πρόταση για την ενίσχυση της κοινωνικής διάστασης στη διακυβέρνηση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, σύμφωνα με τις επιταγές του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Η πρόταση αυτή έχει να κάνει με την καταγραφή πέντε δεικτών και συγκεκριμένα: α) της ανεργίας, β) της ανεργίας των νέων και του ποσοστού των νέων εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης γ) του

διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, δ) του ποσοστού κινδύνου φτώχειας και ε) των εισοδηματικών ανισοτήτων. Τα αποτελέσματα αυτά καταγράφονται στον κοινωνικό πίνακα αποτελεσμάτων από όπου αναλύονται έτσι ώστε να εντοπιστούν τα προβλήματα και να ληφθούν οι κατάλληλες πολιτικές για την αντιμετώπισή τους.

- Τέλος τον Φεβρουάριο του 2013 η Επιτροπή εξέδωσε μια ανακοίνωση με τίτλο «Στοχεύοντας στις κοινωνικές επενδύσεις για την ανάπτυξη και τη συνοχή — Δέσμη μέτρων για τις κοινωνικές επενδύσεις» με την οποία προτρέπει τα κράτη μέλη της Ε.Ε. να στραφούν προς τις κοινωνικές επενδύσεις δίνοντας προτεραιότητα στο ανθρώπινο δυναμικό²⁹.

3.3 Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην καταπολέμηση της φτώχειας

Σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση της φτώχειας διαδραματίζει και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Είναι αυτό που συνέχεια εγκρίνει ψηφίσματα με σκοπό την ενίσχυση της δράσης της ΕΕ που στοχεύουν στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ατόμων που μειονεκτούν κοινωνικά και στη μείωση της φτώχειας. Επίσης, πολλές από τις εκθέσεις του Κοινοβουλίου καταδεικνύουν πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος της ουσιαστικής απασχόλησης στην πρόληψη της φτώχειας.

Μέσω διαφόρων ψηφισμάτων εκφράζεται η ικανοποίηση του Κοινοβουλίου για ζητήματα που σχετίζονται με την Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας. Συγκεκριμένα με το ψήφισμα της 20ής Οκτωβρίου 2010, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τάσσεται υπέρ του καθορισμού ενός ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος και υπέρ του καθορισμού κατώτατων μισθών πάνω από το όριο της φτώχειας, ενώ με το ψήφισμα της 7^{ης} Ιουλίου του 2011 τάχθηκε υπέρ του να συνεχιστεί το πρόγραμμα της Ε.Ε. που αφορά στη διανομή τροφίμων στους άπορους. Με άλλα ψηφίσματα το Κοινοβούλιο επισημαίνει ότι

²⁹ Βλ. Susanne Kraatz, *Η καταπολέμηση της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων*, Θεματολογικό δελτίο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 10/2016

πολλές από τις ευκαιρίες που προσφέρει η Συνθήκη της Λισαβόνας και έχουν να κάνουν με την απασχόληση και τις κοινωνικές πολιτικές παραμένουν αναξιοποίητες. Μέσω πρόσφατων ψηφισμάτων έχει εκφράσει και την ανησυχία του ότι η ΕΕ βρίσκεται ακόμα πολύ μακριά από την επίτευξη των στόχων της για την απασχόληση και τα κοινωνικά ζητήματα, και κυρίως του στόχου της για τη φτώχεια. Υποστηρίζει ότι πρέπει να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα τα οποία θα βοηθήσουν τα κράτη μέλη να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της ανεργίας. Όσον αφορά στον κοινωνικό πίνακα αποτελεσμάτων, που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο, το Κοινοβούλιο θεωρεί ότι θα πρέπει να γίνει προσθήκη πρόσθετων δεικτών, όπως είναι τα ποσοστά παιδικής φτώχειας και τα ποσοστά που αφορούν στους άστεγους. Τέλος, με τα ψηφίσματα της 24ης Ιουνίου 2015 και της 25^{ης} Φεβρουαρίου 2016, το Κοινοβούλιο ζητεί κοινωνικά ισορροπημένες και βιώσιμες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, καθώς και αποδοτικές δημόσιες δαπάνες, χωρίς να τεθούν σε κίνδυνο οι βασικές δημόσιες και κοινωνικές υπηρεσίες.

3.4 Πολιτικές κατά της φτώχειας που εφαρμόζονται στην Ελλάδα σήμερα

Το Νοέμβριο του 2012 στο Πλαίσιο του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος Δημοσιονομικής Στρατηγικής θεσμοθετούνται μια σειρά από μέτρα που αποσκοπούν στην ενίσχυση του κοινωνικού δικτύου ασφαλείας. Συγκεκριμένα, αποφασίζεται η καταβολή βοηθήματος ανεργίας στους αυτοαπασχολούμενους, καθορίστηκαν επιπλέον κριτήρια για το επίδομα μακροχρόνιας ανεργίας, αποφασίστηκε η πιλοτική εφαρμογή του ελάχιστα εγγυημένου εισοδήματος και τέλος θεσμοθετήθηκε το ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων.

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.4.1 Στήριξη του εισοδήματος των φτωχών οικογενειών

Η στήριξη του εισοδήματος των φτωχών νοικοκυριών γίνεται είτε μέσω του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, είτε μέσω του ενιαίου επιδόματος στήριξη τέκνων.

Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα

Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, το οποίο από το 2017 μετονομάζεται σε Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης (ΚΕΑ), είναι το τελευταίο από τα μέτρα ενίσχυσης του κοινωνικού δικτύου ασφαλείας που προτάθηκε από το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής το Νοέμβριο του 2012 και προέβλεπε πιλοτική εφαρμογή του προγράμματος

από την 1η Ιανουαρίου 2014. Η πιλοτική εφαρμογή του τελικά ξεκίνησε στα μέσα του Νοεμβρίου του 2014 λόγω διοικητικών προβλημάτων, εφαρμόστηκε στη αρχή σε 13 δήμους της χώρας και η κυβέρνηση έχει θέσει ως στόχο την καθολική εφαρμογή του από τις αρχές του 2017.

Στόχος του προγράμματος είναι η εισοδηματική ενίσχυση νοικοκυριών με πολύ χαμηλό εισόδημα. Δικαιούχοι ήταν νοικοκυριά μονομελή όπου το ετήσιο εισόδημα τους ήταν μικρότερο των 2.400 ευρώ, προσαυξημένο κατά 1.200 ευρώ για κάθε πρόσθετο ενήλικα και κατά 600 ευρώ σε περίπτωση μονογονεϊκής οικογένειας για κάθε παιδί. Η ακίνητη περιουσία των νοικοκυριών αυτών δεν θα έπρεπε να είχε αξία μεγαλύτερη των 90.000 ευρώ, προσαυξημένο κατά 15.000 ευρώ για κάθε πρόσθετο ενήλικα και 10.000 ευρώ για κάθε παιδί με ανώτατο όριο της αξίας της ακίνητης περιουσίας τις 200.000 ευρώ. Αποκλείονταν από την είσπραξη του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος οι κάτοχοι αυτοκινήτου ή μοτοσυκλέτας όπου η αξία τους ήταν πάνω από 6.000 ευρώ. Κατά την πιλοτική εφαρμογή του η μέση ενίσχυση ανά νοικοκυριό υπολογίστηκε μηνιαίως στα 220 ευρώ και ο αριθμός των δικαιούχων νοικοκυριών έφθασε στα 18.690.

Από 1.1.2017 το Πρόγραμμα «Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης» (Κ.Ε.Α.), όπως ορίζεται στο άρθρο 235 του ν. 4389/2016 (Α' 94), επεκτείνεται σε όλους τους Δήμους της Χώρας. Το ΚΕΑ είναι ένα νέο προνοιακό πρόγραμμα που απευθύνεται σε νοικοκυριά που διαβιούν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας και λειτουργεί συμπληρωματικά με τις εφαρμοζόμενες πολιτικές αντιμετώπισης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Το ποσό που εγγυάται το πρόγραμμα για κάθε νοικοκυριό, ανάλογα με τον αριθμό και την ηλικία των μελών του, μετά και την καταβολή της εισοδηματικής ενίσχυσης του ΚΕΑ για την πρώτη φάση του προγράμματος, ορίζεται ως ακολούθως:

 Για το μονοπρόσωπο νοικοκυριό: 200 ευρώ ανά μήνα.

- ✚ Για κάθε επιπλέον ενήλικο μέλος του νοικοκυριού: προσαύξηση του εγγυημένου ποσού κατά 100 ευρώ ανά μήνα.
- ✚ Για κάθε ανήλικο μέλος του νοικοκυριού: προσαύξηση του εγγυημένου ποσού κατά 50 ευρώ ανά μήνα.
- ✚ Στη μονογονεϊκή οικογένεια, δηλαδή σε εκείνη στην οποία ένας μόνος γονέας ασκεί τη γονική μέριμνα ενός ή περισσότερων ανήλικων τέκνων, για τις ανάγκες υπολογισμού του εγγυημένου ποσού το μεγαλύτερο σε ηλικία ανήλικο μέλος λογίζεται ως ενήλικας.

Το δηλούμενο εισόδημα του νοικοκυριού, όπως υπολογίζεται για τους σκοπούς της ένταξης στο πρόγραμμα, τους έξι τελευταίους μήνες πριν την υποβολή της αίτησης, δεν μπορεί να υπερβαίνει το ύψος του εξαμηνιαίου εγγυημένου ποσού για κάθε τύπο νοικοκυριού. Ενώ κατά την πιλοτική εφαρμογή του το συνολικό ύψος της ακίνητης περιουσίας δεν έπρεπε να υπερβαίνει τις 200.000 ευρώ, ποσό το οποίο το 2017 διαμορφώθηκε στις 150.000 ευρώ³⁰.

Ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων

Με το Ν. 4093/2012 θεσμοθετήθηκε το ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων το οποίο ήρθε να αντικαταστήσει το επίδομα τρίτου παιδιού, την εφάπαξ παροχή των 2.000 ευρώ (για τη γέννηση του τρίτου παιδιού και των επόμενων), την ισόβια σύνταξη της πολύτεκνης μητέρας και την αύξηση του αφορολόγητου ορίου λόγω των παιδιών. Το ποσό του επιδόματος καθορίζεται ανάλογα με το συνολικό οικογενειακό εισόδημα και τον αριθμό των εξαρτώμενων τέκνων και ανέρχεται μέχρι του ποσού των 40 ευρώ το μήνα για κάθε τέκνο.

Ο Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων (ΟΓΑ), ο οποίος είναι αρμόδιος φορέας για την καταβολή του ενιαίου επιδόματος στήριξης τέκνων, επισημαίνει πως για πρώτη φορά θεσπίστηκε επίδομα και για οικογένειες με ένα ή δύο τέκνα. Για την καταβολή του

³⁰ Για περισσότερες πληροφορίες στην ιστοσελίδα : <http://www.odigostoupoliti.eu/elachisto-engiimeno-isodima-efarmogi/>

επιδόματος λαμβάνονται υπόψη ο αριθμός των εξαρτώμενων τέκνων, η κλίμακα ισοδυναμίας, το ισοδύναμο εισόδημα και η εισοδηματική κατηγορία. Ως κλίμακα ισοδυναμίας ορίζεται το σταθμισμένο άθροισμα των μελών της οικογένειας. Ο ένας γονέας έχει στάθμιση 1, ο άλλος γονέας έχει στάθμιση 1/3 και κάθε εξαρτώμενο τέκνο έχει στάθμιση 1/6. Ως ισοδύναμο εισόδημα ορίζεται το ετήσιο συνολικό οικογενειακό εισόδημα, που αναφέρεται στο εκκαθαριστικό σημείωμα τρέχοντος οικονομικού έτους, διαιρεμένο με την κλίμακα ισοδυναμίας. Οι οικογένειες που δικαιούνται το ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων διαιρούνται αναλόγως του ισοδύναμου εισοδήματος σε τρεις εισοδηματικές κατηγορίες, ως εξής: Έως 6.000 ευρώ, που λαμβάνουν το πλήρες επίδομα, από 6.001 ευρώ έως 12.000 ευρώ, που λαμβάνουν τα 2/3 του επιδόματος και από 12.001 ευρώ έως 18.000 ευρώ, που λαμβάνουν το 1/3 του επιδόματος. Δηλαδή με το νέο σύστημα, αν μια οικογένεια έχει ετήσιο εισόδημα έως 10.000 ευρώ και δύο παιδιά δικαιούται μηνιαίο επίδομα 80 ευρώ, ενώ μια οικογένεια με ετήσιο εισόδημα 11.000 ευρώ και τρία παιδιά δικαιούται μηνιαίο επίδομα 245 ευρώ. Οικογένειες με δύο παιδιά και ετήσιο εισόδημα πάνω από 30.000 ευρώ καθώς και οικογένειες τρία παιδιά και ετήσιο εισόδημα άνω των 45.000 ευρώ δεν δικαιούνται ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων.

Το ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων χορηγείται εφόσον ο δικαιούχος διαμένει μόνιμα και συνεχώς την τελευταία δεκαετία στην Ελλάδα και τα εξαρτώμενα τέκνα ευρίσκονται στην Ελλάδα, αποκλείοντας με αυτό τον τρόπο τους μετανάστες. Αναμφίβολα το επίδομα αυτό ενίσχυσε οικονομικά πολλές φτωχές οικογένειες με παιδιά οι οποίες με το προηγούμενο καθεστώς δεν ελάμβαναν καμία ενίσχυση.

3.4.2 Πολιτικές για την οικονομική ενίσχυση των ανέργων

Η στήριξη του εισοδήματος των ανέργων γίνεται μέσω της καταβολής του τακτικού επιδόματος ανεργίας, του επιδόματος μακροχρόνιας ανεργίας και του βοηθήματος ανεργίας

των αυτοαπασχολούμενων που άρχισε να καταβάλλεται από τον Απρίλιο του 2013 σε ελεύθερους επαγγελματίες και σε ανεξάρτητα απασχολούμενους.

Τακτική επιδότηση ανεργίας

Η Τακτική Επιδότηση Ανεργίας είναι μια παροχή που χορηγείται σε μισθωτούς, ασφαλισμένους στον κλάδο ανεργίας του ΟΑΕΔ των οποίων η εργασιακή σχέση είτε έληξε είτε καταγγέλθηκε από τον εργοδότη. Η χρονική διάρκεια της επιδότησης είναι από πέντε έως δώδεκα μήνες ανάλογα με τις ημέρες εργασίας που έχουν πραγματοποιήσει οι δικαιούχοι σε συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα πριν από τη λύση ή τη λήξη της εργασιακής τους σχέσης. Χρηματοδοτείται από ασφαλιστικές εισφορές όπου ο ασφαλισμένος συνεισφέρει το 1,83% του μισθού, ενώ ο εργοδότης το 3,17%.

Για τη χορήγηση του τακτικού επιδόματος ανεργίας θα πρέπει να τηρούνται οι κάτωθι προϋποθέσεις:

- ✚ Να είναι ασφαλισμένοι ως εργαζόμενοι στον κλάδο ανεργίας του ΟΑΕΔ.
- ✚ Να έχει προηγηθεί Καταγγελία Σύμβασης Εργασίας.
- ✚ Να έχει προηγηθεί Λήξη Σύμβασης Ορισμένου Χρόνου.
- ✚ Να μην αυτοαπασχολούνται.
- ✚ Να έχουν την ιδιότητα του ανέργου κατά την αίτηση για την επιδότηση.

Επιπλέον όσοι κάνουν αίτηση για πρώτη φορά θα πρέπει να παρουσιάσουν τουλάχιστον 80 ένημα το χρόνο τα δύο τελευταία χρόνια, από τα οποία τουλάχιστον 125 ένημα πρέπει να αφορούν στο προηγούμενο 14μηνο χωρίς να υπολογίζονται οι τελευταίοι δύο μήνες πριν από τη λήξη ή τη λύση αυτής. Εάν ο τελευταίος όρος δεν εκπληρώνεται, η συγκέντρωση των 200 ενσήμων τα δύο τελευταία χρόνια, χωρίς να υπολογίζονται οι δύο τελευταίοι μήνες, γίνεται επίσης δεκτή. Όσοι έχουν ήδη επιδοτηθεί στο παρελθόν θα πρέπει απλώς να έχουν πραγματοποιήσει 125 ημέρες ασφάλισης το προηγούμενο 14μηνο, χωρίς να υπολογίζονται όσες αφορούν στους δύο τελευταίους μήνες και τα ημερήσια επιδόματα ανεργίας που έχει

λάβει εντός της προηγούμενης τετραετίας, από την εκάστοτε έναρξη της επιδότησης, να μην υπερβαίνουν τα τετρακόσια.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ανώτατη διάρκεια επιδότησης συνολικά ανά τετραετία μειώθηκε σε 450 ημέρες το 2013 και σε 400 το 2014, ενώ από το Μάρτιο του 2012 το βασικό ποσό επιδόματος μειώθηκε από 454 ευρώ σε 360 ευρώ το μήνα. Η κατάσταση αυτή έρχεται σε αντίθεση με την άποψη πολλών οικονομολόγων και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που υποστηρίζει ότι «Στη διάρκεια μιας οικονομικής ύφεσης, οι κανόνες επιλεξιμότητας και τα ποσοστά αναπλήρωσης [των επιδομάτων ανεργίας] πρέπει να ανταποκρίνονται στην επιτάχυνση του ρυθμού απώλειας θέσεων εργασίας και στην αυξημένη ανάγκη σταθεροποίησης του εισοδήματος [των ανέργων], ενώ, καθώς μειώνεται η πιθανότητα εύρεσης μίας θέσης εργασίας, πρέπει να προσαρμόζεται ανάλογα η διάρκεια [επιδότησης]. [...] Αντιστρόφως, στη φάση της ανάκαμψης, το σύστημα επιδότησης ανεργίας πρέπει να παρέχει ισχυρότερα κίνητρα για την επανένταξη στην αγορά εργασίας, ώστε η κυκλική ανεργία να μη μετατρέπεται σε δομική»³¹.

Συμπερασματικά μπορούμε να αναφέρουμε ότι το τακτικό επίδομα ανεργίας δεν παρέχει επαρκή στήριξη στο εισόδημα των ανέργων αφού λόγω των αυστηρών κριτηρίων επιλεξιμότητας αποκλείει αυτούς που ψάχνουν εργασία για πρώτη φορά και τους μακροχρόνια άνεργους. Επίσης στους κλάδους εποχιακής απασχόλησης λειτουργεί ως επιδότηση για τους εργοδότες αφού αυτοί απολύουν τους εργαζόμενους όταν τελειώνει η περίοδος που έχουν δουλειά και τους επαναπροσλαμβάνουν όταν ξαναρχίζει η δουλειά. Ένα άλλο στοιχείο το οποίο πρέπει να προβληματίζει τους κυβερνώντες είναι ότι ενώ σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ και του ΟΑΕΔ ο αριθμός των ανέργων διπλασιάζεται, ο αριθμός των δικαιούχων πέφτει στο μισό. Οι τελευταίες πολιτικές αντί να παρέχουν επιπλέον στήριξη

³¹ Βλ. CEC (2013), «Employment and social developments in Europe 2012». Brussels: European Commission σελ. 210

στο εισόδημα των ανέργων ουσιαστικά εξασθένησαν και άλλο τη δυνατότητα του τακτικού επιδόματος να παρέχει επαρκή στήριξη εισοδήματος σε συνθήκες μαζικής ανεργίας.

Επίδομα μακροχρόνιας ανεργίας

Το επίδομα μακροχρόνιας ανεργίας θεσμοθετήθηκε το 2001 για να καλύψει το κενό του τακτικού επιδόματος ανεργίας που απέκλειε τους μακροχρόνια άνεργους. Οι αρχικές προϋποθέσεις για να λάβει κάποιος το επίδομα ανεργίας ήταν:

- ✚ Να είναι άνεργους ηλικίας 45+ ετών
- ✚ Να έχει λάβει στο παρελθόν τακτικό επίδομα ανεργίας για 12 μήνες έστω και τμηματικά.

Η μέγιστη διάρκεια επιδότησης ήταν μόλις 12 μήνες και τα κριτήρια επιλεξιμότητας με βάση το εισόδημα ήταν 5.000 ευρώ το χρόνο προσαυξανόμενο κατά 587 ευρώ για κάθε παιδί. Το ποσό του επιδόματος στην αρχή ήταν 150 ευρώ το μήνα και από το 2003 αυξήθηκε στα 200 ευρώ. Το γεγονός ότι ο αριθμός των δικαιούχων του συγκεκριμένου επιδόματος κυμάνθηκε σε πολύ χαμηλά επίπεδα στην αρχή της εφαρμογής του δικαιολογείται από τις αυστηρές προϋποθέσεις που είχαν τεθεί κατά το αρχικό στάδιο εφαρμογής του.

Οι προϋποθέσεις για να λάβει κάποιος το επίδομα μακροχρόνιας ανεργίας στις μέρες μας είναι:

- ✚ Να είναι Έλληνας υπήκοος ή υπήκοος κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- ✚ Να έχει ηλικία από 20 μέχρι 66 ετών.
- ✚ Να έχει εξαντλήσει τη 12μηνιαία τακτική επιδότηση ανεργίας.
- ✚ Να έχει συμπληρώσει κατά την ημερομηνία υποβολής της σχετικής αίτησης, χρόνο ανεργίας αδιαλείπτως επί δωδεκάμηνο και να παραμένει εγγεγραμμένος στα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ.
- ✚ Το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα να μην υπερβαίνει τα 10.000 ευρώ. Το συγκεκριμένο εισόδημα προσαυξάνεται κατά 586,08 ευρώ για κάθε ανήλικο τέκνο.

Το ύψος του επιδόματος παραμένει στο ποσό των 200 ευρώ όπως έχει διαμορφωθεί από το 2003 και χορηγείται προσωπικά στον ίδιο το δικαιούχο για όσο χρονικό διάστημα είναι άνεργος και σε καμία περίπτωση πέρα από 12 μήνες. Το επίδομα αυτό δεν επιδέχεται προσauξήσεις, είναι προσωποπαγές και δεν μεταβιβάζεται.

Η αύξηση του ετήσιου οικογενειακού εισοδήματος από τις 5.000 ευρώ στις 10.000 ευρώ, η διεύρυνση της ηλικιακής κλίμακας αυτών που δικαιούνται το επίδομα μακροχρόνιας ανεργίας σε συνδυασμό με την μεγάλη αύξηση του αριθμού των ανέργων είχαν ως αποτέλεσμα ο αριθμός των δικαιούχων να ανέβει απότομα. Τα αντίθετα αποτελέσματα όμως έχουμε λόγω του ότι διατηρείται ο όρος της προηγούμενης 12μηνης επιδότησης από το τακτικό επίδομα ανεργίας: με μέση διάρκεια επιδότησης τους 7 μήνες, είναι προφανές ότι οι περισσότεροι μακροχρόνια άνεργοι θα συνεχίσουν να εξαιρούνται ακόμη και όταν πληρούν τα υπόλοιπα κριτήρια επιλεξιμότητας.

Θα μπορούσε να αναφερθεί συμπερασματικά ότι το επίδομα μακροχρόνιας ανεργίας ουσιαστικά παρέχει μια ελάχιστη εισοδηματική στήριξη σε μια πολύ μικρή ομάδα ανέργων που ζουν σε φτωχές οικογένειες. Οι τελευταίες αλλαγές που επιχειρήθηκαν να γίνουν στο Πλαίσιο του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος Δημοσιονομικής Στρατηγικής είχαν αντιφατικά αποτελέσματα. Κάποια από τα μέτρα που προτάθηκαν αύξησαν τον αριθμό των φτωχών οικογενειών που δικαιούνται το συγκεκριμένο επίδομα και άλλα τον μείωσαν. Οι μακροχρόνια άνεργοι εξακολουθούν να παραμένουν απροστάτευτοι σε μεγάλο βαθμό. Ένα άλλο πρόβλημα που έχουν να αντιμετωπίσουν έχει να κάνει με το γεγονός ότι η δαπάνη για το πρόγραμμα αυτό είναι συγκεκριμένη. Με Κοινή Υπουργική Απόφαση στις 18 Δεκεμβρίου 2013 καθορίζεται ότι η μέγιστη ετήσια δαπάνη για το επίδομα μακροχρόνιας ανεργίας δεν πρέπει να υπερβαίνει τα 100 εκατ. ευρώ. Το ποσό αυτό ουσιαστικά επαρκεί για την δωδεκάμηνη επιδότηση 42.000 μακροχρόνια ανέργων, αν ο αριθμός των ανέργων είναι

μεγαλύτερος τότε αυτοί κινδυνεύουν να βρεθούν χωρίς ενίσχυση όταν το ποσό αυτό εξαντληθεί.

Βοήθημα Ανεργίας αυτοτελώς και ανεξαρτήτως απασχολουμένων

Το βοήθημα αυτό άρχισε να καταβάλλεται από τον Απρίλιο του 2013 και ήρθε για να συμπληρώσει το κενό που είχε δημιουργηθεί λόγω του ότι το τακτικό επίδομα ανεργίας δεν κάλυπτε τους αυτοαπασχολούμενους. Δικαιούχοι του παρόντος βοηθήματος ανεργίας είναι οι ελεύθεροι επαγγελματίες και αυτοτελώς απασχολούμενοι οι οποίοι:

- ✚ είναι ασφαλισμένοι στους φορείς Ο.Α.Ε.Ε και Ε.Τ.Α.Π. –Μ.Μ.Ε., εφόσον διέκοψαν αποδεδειγμένα το επάγγελμά τους από την 1.1.2012 και μετά,
- ✚ δεν αυτοαπασχολούνται,
- ✚ δεν αναλαμβάνουν μισθωτή απασχόληση,
- ✚ έχουν εξοφλήσει ή ρυθμίσει τις οφειλόμενες ασφαλιστικές εισφορές τους ή τυχόν οφειλές τους από οποιαδήποτε αιτία προς τον ασφαλιστικό φορέα στον οποίο υπάγονται και είναι ενήμεροι με τους όρους της ρύθμισης και δεν λαμβάνουν σύνταξη για οποιαδήποτε αιτία από φορέα κύριας ασφάλισης, τον Ο.Γ.Α., το Ν.Α.Τ., ή το Δημόσιο, ή φορέα κύριας ασφάλισης της αλλοδαπής,
- ✚ καθώς επίσης και έχουν καταβάλει την από 1.1.2011 εισφορά υπέρ του Ειδικού Λογαριασμού Ανεργίας υπέρ των Αυτοτελώς και Ανεξαρτήτως Απασχολουμένων που έχει συσταθεί στον ΟΑΕΔ.

Για να δικαιούται κάποιος το βοήθημα αυτό θα πρέπει να τηρεί τις κάτωθι προϋποθέσεις:

- ✚ Να έχει συμπληρώσει τουλάχιστον τρία έτη συνεχόμενης ή διακεκομμένης ασφάλισης στον ασφαλιστικό φορέα που υπάγονται κατά τη διακοπή του επαγγέλματος και να έχει καταβάλει την αντίστοιχη ειδική εισφορά.
- ✚ Το συνολικό ατομικό καθαρό εισόδημα από οποιαδήποτε πηγή των δύο οικονομικών ετών που προηγούνται της υποβολής της αίτησης να μην υπερβαίνει αθροιστικά το

ποσό των 20.000 ευρώ και το συνολικό οικογενειακό καθαρό εισόδημα από οποιαδήποτε πηγή των δύο ετών που προηγούνται της υποβολής της αίτησης, να μην υπερβαίνει αθροιστικά το ποσό των 30.000 ευρώ.

- ✚ Να έχει αποδεδειγμένα προχωρήσει σε διακοπή του επαγγέλματος τουλάχιστον 3 μήνες πριν από τη λήψη του βοηθήματος.
- ✚ Να μην έχει υπαχθεί στην προαιρετική ασφάλιση του φορέα του, ή άλλου φορέα, μετά την διακοπή επαγγέλματος και να μην έχει υποβάλλει αίτηση για συνταξιοδότηση για οποιαδήποτε αιτία, σε οποιοδήποτε φορέα ημεδαπής ή αλλοδαπής.
- ✚ Να μην έχει μεταβιβάσει την επιχείρησή του ή το μερίδιό του ή τις μετοχές του στην επιχείρηση στην οποία ανήκε, σε σύζυγο ή πρόσωπο α' και β' βαθμού συγγένειας.
- ✚ Να έχει εξοφλήσει ολοσχερώς τις οφειλόμενες ασφαλιστικές εισφορές ή τυχόν οφειλές από οποιαδήποτε αιτία προς τον ασφαλιστικό φορέα στον οποίο υπάγεται.
- ✚ Να διαμένει μόνιμα στην Ελλάδα.

Το εν λόγω βοήθημα καταβάλλεται για χρονικό διάστημα από 3 έως 9 μήνες, η διάρκεια καταβολής του καθορίζεται από το συνολικό χρόνο ασφάλισης και καταβολής εισφορών στον Ειδικό Λογαριασμό Ανεργίας πριν από τη διακοπή επαγγέλματος. Η αξία του βοηθήματος αυτού είναι 360 ευρώ το μήνα.

Μία από τις προϋποθέσεις για να κριθεί κάποιος δικαιούχος του Βοηθήματος Ανεργίας αυτοτελώς και ανεξαρτήτως απασχολουμένων είναι να έχει εξοφλήσει ολοσχερώς τις οφειλές του προς τον ασφαλιστικό φορέα που υπαγόταν. Έχει αποδειχτεί ότι οι περισσότεροι αυτοαπασχολούμενοι πριν προβούν στη διακοπή της εργασίας τους συσσωρεύουν τον ασφαλιστικό τους φορέα με χρέη, με συνέπεια πολλοί από αυτούς να μην τηρούν τους όρους επιλεξιμότητας του εν λόγω βοηθήματος. Αυτό αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι ο αριθμός των δικαιούχων είναι αρκετά μικρός και συγκεκριμένα για το 2015 ήταν μόλις 6.740 οι δικαιούχοι.

Επίδομα Νεοεισερχομένων στην αγορά εργασίας (20-29 ετών)

Ο ΟΑΕΔ καταβάλει ειδικό επίδομα σε άνεργους νέους μέχρι και 29 ετών οι οποίοι έχουν συμπληρώσει το 20ο έτος της ηλικίας τους και έχουν αποφοιτήσει από Δημόσιο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα λαμβάνοντας τίτλο σπουδών οποιασδήποτε εκπαιδευτικής βαθμίδας.

Το ποσό του επιδόματος ανέρχεται στα 73,37 ευρώ το μήνα και καταβάλλεται για πέντε μήνες. Για να λάβει κάποιος το επίδομα αυτό θα πρέπει να εγγραφεί στα ειδικά μητρώα ανέργων το αργότερο μέσα σε τρεις (3) μήνες από τη συμπλήρωση του 20ου έτους της ηλικίας τους ή την απόκτηση του πτυχίου ή την απόλυση από τον στρατό των ανδρών. Οι άνδρες θα πρέπει να έχουν εκπληρώσει τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις ή να έχουν απαλλαγεί νόμιμα από την στρατιωτική τους θητεία.

Μια άλλη παροχή προς του ανέργους είναι η δωρεάν μετακίνησή τους με όλα τα μέσα μαζικής μεταφοράς του δικτύου ΟΑΣΑ. Οι ελεγκτικές Υπηρεσίες των Συγκοινωνιών Αθηνών αποδέχονται ως αποδεικτικό στοιχείο την επίδειξη οποιουδήποτε αποδεικτικού ταυτότητας που φέρει φωτογραφία καθώς και πρόσφατη βεβαίωση ανεργίας που είναι σε ισχύ.

3.4.3 Κοινωνικό μέρισμα

Το κοινωνικό μέρισμα το οποίο χορηγήθηκε το 2014 με τη μορφή της έκτακτης εισοδηματικής ενίσχυσης στα φτωχά νοικοκυριά συνέβαλε στη μείωση της φτώχειας τη συγκεκριμένη χρονιά. Μετά την εφαρμογή των μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής είχε επιτευχθεί πρωτογενές πλεόνασμα, μέρος του οποίου αποφασίστηκε να διανεμηθεί με την εφαρμογή εισοδηματικών κριτηρίων.

Το εισοδηματικό όριο και το ύψος της ενίσχυσης ορίστηκε ως εξής:

- ✚ για τον άγαμο χωρίς παιδιά στα 7.050 ευρώ και το ύψος του κοινωνικού μερίσματος στα 500 ευρώ,

- ✚ για τους έγγαμους χωρίς παιδιά στα 9.400 ευρώ και το ύψος του κοινωνικού μερίσματος στα 667 ευρώ,
- ✚ για οικογένεια με ένα παιδί στα 10.575 ευρώ και το ύψος του κοινωνικού μερίσματος στα 750 ευρώ,
- ✚ για οικογένεια με δύο παιδιά στα 11.750 ευρώ και το ύψος του κοινωνικού μερίσματος στα 833 ευρώ,
- ✚ για οικογένεια με τρία παιδιά στα 12.925 ευρώ και το ύψος του κοινωνικού μερίσματος στα 917 ευρώ,
- ✚ για οικογένεια με τέσσερα παιδιά στα 14.100 ευρώ και το ύψος του κοινωνικού μερίσματος στα 1.000 ευρώ,
- ✚ για μονογονεϊκή οικογένεια με ένα παιδί στα 9.400 ευρώ και το ύψος του κοινωνικού μερίσματος στα 667 ευρώ,
- ✚ για μονογονεϊκή οικογένεια με δύο παιδιά στα 10.575 ευρώ και το ύψος του κοινωνικού μερίσματος στα 750 ευρώ και
- ✚ για μονογονεϊκή οικογένεια με τρία παιδιά στα 11.750 ευρώ και το ύψος του κοινωνικού μερίσματος στα 833 ευρώ.

Ένα επιπλέον κριτήριο το οποίο καθόριζε τον δικαιούχο του κοινωνικού μερίσματος ήταν το ύψος της ακίνητης περιουσίας. Η ακίνητη περιουσία του άγαμου δεν θα έπρεπε να ξεπερνούσε τα 125.000 ευρώ, του έγγαμου με ή χωρίς παιδιά τα 200.000 ευρώ και να μην είναι ιδιοκτήτες αυτοκινήτου πάνω από 3.000 κυβικά.

Συνολικά 690.000 νοικοκυριά ήταν δικαιούχοι του κοινωνικού μερίσματος. Επιπλέον στο πλαίσιο του νέου προγράμματος «Ψηφιακή Αλληλεγγύη» χορηγήθηκαν το 2015 σε 289.300 συνολικά δικαιούχους κοινωνικού μερίσματος, δωρεάν laptop ή tablet και ετήσια σύνδεση στο ίντερνετ. Στόχος της παρέμβασης αυτής είναι η μείωση του ψηφιακού χάσματος και η

παροχή ισότιμων ευκαιριών στους πλέον αδύναμους οικονομικά πολίτες για πρόσβαση στο διαδίκτυο και αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών.

3.4.4 Πολιτικές για τη στήριξη του εισοδήματος των ηλικιωμένων

Την τελευταία πενταετία οι συντάξεις οι οποίες αποτελούν και το βασικό εισόδημα των ηλικιωμένων έχουν υποστεί μεγάλες μειώσεις. Οι περικοπές στους συνταξιούχους που ελάμβαναν το 2010 συνολική σύνταξη της τάξεως των 2.500 ευρώ άγγιξαν το 40% με 45%. Η αντίστοιχη μείωση για τους συνταξιούχους των 600 ευρώ ήταν 14%. Πρωταρχικός σκοπός της πολιτείας πρέπει να είναι η στήριξη των χαμηλοσυνταξιούχων. Εύλογο θα ήταν στις μέρες μας να ψηφιστεί και να εφαρμοστεί ένα σύστημα συνταξιοδότησης το οποίο θα καθόριζε συγκεκριμένο ηλικιακό όρο για να πάρει κάποιος σύνταξη. Θα παρείχε σε όλους τη βασική σύνταξη και θα προέβλεπε και μια ανταποδοτική σύνταξη, η οποία θα υπολογιζόταν με βάση τις εισφορές που έχει καταβάλει κατά τη διάρκεια του εργασιακού βίου του ο ασφαλισμένος και ο εργοδότης του.

Η τωρινή κυβέρνηση με τη ψήφιση του νόμου 4387/2016 (Ενιαίο Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλειας - Μεταρρύθμιση ασφαλιστικού-συνταξιοδοτικού συστήματος - Ρυθμίσεις φορολογίας εισοδήματος και τυχερών παιγνίων και άλλες διατάξεις) και τη ματαίωση της εφαρμογής του νόμου Ν. 3863/2010³², θέτει σε εφαρμογή την ένταξη όλων των φορέων κύριας ασφάλισης στον υπό ίδρυση «Ενιαίο Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης». Σύμφωνα με το νόμο αυτό οι ηλικιωμένοι με χαμηλό εισόδημα και λιγότερα από 15 έτη εισφορών θα δικαιούνται το Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Ανασφάλιστων Υπερήλικων αντί της Βασικής Σύνταξης, ενώ δεν θα δικαιούνται καθόλου Ανταποδοτική Σύνταξη αντί για έστω και μειωμένη Αναλογική Σύνταξη. Ο νόμος αυτός αντί να παρέχει στήριξη στο εισόδημα των φτωχών ηλικιωμένων τους φέρνει αντιμέτωπους με μειωμένες παροχές.

³² προέβλεπε Βασική Σύνταξη 360 ευρώ σε ηλικιωμένους ακόμη και εάν δεν είχαν εργαστεί και την καταβολή Αναλογικής Σύνταξης αντίστοιχης με τις εισφορές τους, ακόμη και με ελάχιστα έτη ασφάλισης.

3.4.5 Τρία μέτρα για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης

Τα τρία μέτρα για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης, δηλαδή η δωρεάν επανασύνδεση και παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, το επίδομα ενοικίου και η επιδότηση σίτισης, περιλαμβάνονται στον Ν. 4320/2015 που έφερε η κυβέρνηση στη Βουλή και ψηφίστηκαν ομόφωνα. Πρόκειται για παροχές σε είδος που σχετίζονται με τις βασικές ανάγκες διαβίωσης και έχουν ως στόχο την ανακούφιση των οικογενειών οι οποίες ζουν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας. Συγκεκριμένα οι παροχές που περιλαμβάνονται στον παραπάνω νόμο είναι:

- ✚ Δωρεάν επανασύνδεση κομμένων ηλεκτρικών παροχών κύριας κατοικίας και παροχή δωρεάν ποσότητας ρεύματος 300 kwh ανά μήνα.
- ✚ Επίδομα ενοικίου για νέες μισθώσεις ή ανανεώσεις παλιών, 70 ευρώ το μήνα για μεμονωμένο άτομο και 30 ευρώ ανά μήνα για κάθε επιπλέον άτομο της οικογένειας μέχρι του ποσού των 220 ευρώ μηνιαίως.
- ✚ Επιδότηση σίτισης: δίδεται υπό μορφή ηλεκτρονικής κάρτας για την προμήθεια τροφίμων από καταστήματα, συνολικής αξίας 70 ευρώ το μήνα για το μεμονωμένο άτομο και 30 ευρώ ανά μήνα για κάθε επιπλέον άτομο της οικογένειας μέχρι του ποσού των 220 ευρώ μηνιαίως.

Δικαιούχοι και για τα τρία μέτρα είναι όσοι πληρούν τα παρακάτω εισοδηματικά κριτήρια:

- ✚ Μεμονωμένο άτομο με ετήσιο εισόδημα έως 2.400 ευρώ.
- ✚ Οικογένεια³³ χωρίς εξαρτώμενο μέλος ή άτομο με 1 εξαρτώμενο μέλος με ετήσιο εισόδημα έως 3.600 ευρώ.
- ✚ Οικογένεια με 1 εξαρτώμενο μέλος ή άτομο με 2 εξαρτώμενα μέλη με ετήσιο εισόδημα έως 4.200 ευρώ.

³³ Με την έννοια του ζευγαριού

- ✚ Οικογένεια με 2 εξαρτώμενα μέλη ή άτομο με 3 εξαρτώμενα μέλη με ετήσιο εισόδημα έως 4.800 ευρώ.
- ✚ Οικογένεια με 3 εξαρτώμενα μέλη ή άτομο με 4 εξαρτώμενα μέλη με ετήσιο εισόδημα έως 5.400 ευρώ.
- ✚ Οικογένεια με 4 και άνω εξαρτώμενα μέλη ή άτομο με 5 και άνω εξαρτώμενα μέλη με ετήσιο εισόδημα έως 6.000 ευρώ.

Συγχρόνως με τα παραπάνω εισοδηματικά κριτήρια, για να δικαιούται ένα άτομο ή μια οικογένεια μια ή περισσότερες από τις παροχές, δεν θα πρέπει να έχουν:

- ✚ Ακίνητη περιουσία αξίας πάνω από 90.000 ευρώ αν είναι μεμονωμένο άτομο, όριο που αυξάνεται κατά 10.000 ευρώ για κάθε εξαρτώμενο ανήλικο μέλος ή 15.000 ευρώ για κάθε ενήλικο μέλος, μέχρι τις 200.000 ευρώ.
- ✚ Καταθέσεις, αθροιστικά όλων των μελών της οικογένειας, διπλάσιες από το εισοδηματικό όριο της κατηγορίας τους.

Με το Νόμο 4381/2016 που δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ 70/Α/20-4-2016) δίδεται παράταση ενός τετραμήνου από τα προϊσχύοντα δύο τετράμηνα καθώς και στη δυνατότητα δωρεάν επανασύνδεσης και παροχής ηλεκτρικού ρεύματος. Επιπρόσθετα, με το πέμπτο άρθρο, προβλέπεται η παράταση της διάταξης και για το επίδομα ενοικίου για την εξασφάλιση στέγης από εννέα μήνες σε δώδεκα. Τέλος, με τα άρθρα έκτο και έβδομο, προβλέπεται η παράταση της χορήγησης επιδόματος σίτισης και για χρονικό διάστημα δώδεκα (12) μηνών από εννέα μήνες που ίσχυε προγενέστερα και η παροχή του επιδόματος σίτισης επεκτείνεται και εντός του επόμενου έτους, προκειμένου να καλυφθεί η περίοδος χορήγησης των δώδεκα μηνών. Οι ωφελούμενοι ανέρχονται σε 92.000 νοικοκυριά για την παροχή δωρεάν ρεύματος, 21.000 νοικοκυριά για την επιδότηση ενοικίου και 148.000 νοικοκυριά για την επιδότηση σίτισης.

3.4.6 Πολιτικές για την αντιμετώπιση του υποσιτισμού

Οι κοινωνικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης είναι ιδιαίτερα έντονες στην Ελλάδα. Οι κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις διόγκωσαν τις ήδη υπάρχουσες ανάγκες παροχής υπηρεσιών σίτισης σε μεγάλη μερίδα του πληθυσμού. Ο υποσιτισμός είναι η οδυνηρότερη εκδοχή της φτώχειας. Ο σημαντικότερος στόχος της δημόσιας πολιτικής πρέπει να είναι η εξασφάλιση επαρκούς τροφής για όλους.

Κινούμενη προς αυτή την κατεύθυνση η κεντρική διοίκηση, έχει αναπτύξει μια σειρά από εργαλεία για τη διαχείριση και κατά το δυνατόν αντιμετώπιση της κατάστασης. Πιο συγκεκριμένα και με έμφαση στα τελευταία χρόνια:

- ✚ Συνεχίστηκε μέχρι και το 2014 το «Πρόγραμμα Δωρεάν Διανομής Τροφίμων σε Απόρους» από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης, σε συνεργασία με ΟΤΑ και άλλους δημόσιους φορείς.
- ✚ Ψηφίστηκαν οι νόμοι 4052/12 και 4254/14, στο πλαίσιο εφαρμογής των οποίων υλοποιούνται δράσεις σίτισης και διανομής τροφίμων σε συνεργασία με ΟΤΑ, ΝΠΔΔ και πιστοποιημένες ΜΚΟ.
- ✚ Από το Υπουργείο Εργασίας ξεκίνησε μέσω του ΕΠΑΝΑΔ, το Δίκτυο Άμεσης Κοινωνικής Παρέμβασης, στο πλαίσιο του οποίου λειτουργούν δομές Κοινωνικών Παντοπωλείων που διανέμουν τρόφιμα σε ωφελούμενους.
- ✚ Δράσεις παροχής τροφίμων υλοποιούνται μέσα από το «Πρόγραμμα Αντιμετώπισης της Ανθρωπιστικής Κρίσης» (2015), με κύριο εργαλείο τη χορήγηση επιταγής για την αγορά τροφίμων.
- ✚ Με τη χρήση πόρων του Ταμείου Ευρωπαϊκής Βοήθειας για τους Απόρους (TEBA) εκπονήθηκε το Πρόγραμμα Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής, η υλοποίηση του οποίου άρχισε τον Νοέμβριο 2015³⁴. Την υλοποίηση του

³⁴ Βλέπε Πρόγραμμα Κοινωνικής Πολιτικής 2015 – 2019, Δήμου Αθηναίων.

προγράμματος αυτού έχει αναλάβει η Κοινωνική Σύμπραξη «Αθήνα Πρωτεύουσα της Αλληλεγγύης». Η Κοινωνική Σύμπραξη αριθμεί 21 μέλη (δημόσιους φορείς, ΜΚΟ, εθελοντικές οργανώσεις). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των εγγραφών του Υπουργείου Εργασίας υπολογίζονται ως δυνητικά ωφελούμενοι 19.409 άτομα.

✚ Τέλος, το τελευταίο τρίμηνο του 2015 ανακοινώθηκε κυβερνητική πρωτοβουλία για την παροχή επισιτιστικής βοήθειας σε άτομα που πλήττονται από ακραία φτώχεια. Το πρόγραμμα αυτό αποτελείται από τέσσερις δράσεις:

- ❖ Η πρώτη δράση έχει ως στόχο τη σίτιση παιδιών που φοιτούν σε δημοτικά σχολεία της χώρας. Τα χρήματα για την εκπόνηση της δράσης αυτής θα προέλθουν από τη συγκέντρωση κεφαλαίων από επιχειρήσεις και οργανισμούς της χώρας μας ή του εξωτερικού, από δωρεές ιδιωτών και από κεφάλαια της Εθνικής Τράπεζας.
- ❖ Η δεύτερη δράση θα υλοποιηθεί από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και έχει να κάνει με την προσφορά των αγροτικών προϊόντων που παραμένουν αδιάθετα ή δεν συλλέγονται από τα χωράφια, σε ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού.
- ❖ Η τρίτη δράση αποσκοπεί στην κατάργηση των πληθυσμιακών κριτηρίων για τη λειτουργία νόμιμων αγορών χωρίς μεσάζοντες.
- ❖ Η τέταρτη δράση υποχρεώνει τα σούπερ μάρκετ να δωρίζουν τα τρόφιμα τα οποία μπορούν να καταναλωθούν με ασφάλεια σε φιλανθρωπικές οργανώσεις ή στις δομές αλληλεγγύης του Υπουργείου Εργασίας από τα να τα πετούν στα σκουπίδια.

Οι δράσεις σίτισης και παροχής τροφίμων σε άτομα που πλήττονται από ακραία ένδεια υλοποιούνται από Δήμους, ΜΚΟ, την Εκκλησία της Ελλάδας, από ομάδες εθελοντών και από

πλήθος άτυπων φορέων. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε μερικές από τις δράσεις του Δήμου Αθηναίων που σχετίζονται με τη σίτιση και την παροχή γευμάτων:

- Το Κέντρο Υποδοχής και Αλληλεγγύης του Δήμου Αθηναίων παρέχει καθημερινά περίπου 1.400 μερίδες φαγητού δύο φορές την ημέρα σε άπορους και άστεγους, επίσης λειτουργεί το Κοινωνικό Παντοπωλείο μέσω του οποίου υποστηρίζονται 200 οικογένειες.
- Σημαντικός είναι και ο ρόλος του Κόμβου Αλληλοβοήθειας Πολιτών που με σύνθημα «Ότι σου περισσεύει, κάποιος το χρειάζεται» ξεκίνησε τη λειτουργία του τον Ιούλιο του 2012. Στον Κόμβο έχουν καταγραφεί ηλεκτρονικά 8.500 δικαιούχοι και στηρίζονται 22.000 άτομα, ενώ καθημερινά καταγράφονται 25 νέες εγγραφές. Ο Κόμβος μέχρι σήμερα έχει διαχειριστεί 500.000 τόνους τροφίμων και 600.000 τόνους ματισμού και υπόδησης.
- Τέλος σημαντική είναι και η συμβολή του Δημοτικού Βρεφοκομείου Αθηνών (Δ.Β.Α) στη μείωση του υποσιτισμού των βρεφών. Το Δ.Β.Α. σιτίζει καθημερινά τα 5.500 παιδιά που φιλοξενούνται στους παιδικούς σταθμούς, τον παιδικό σταθμό της Βουλής και σε Μ.Κ.Ο. με δράσεις για παιδιά.

3.4.7 Μέτρα αντιμετώπισης της παιδικής φτώχειας

Τα στοιχεία της EUROSTAT και της ΕΛΣΤΑΤ επιβεβαιώνουν τη δραματική επιδείνωση του επιπέδου διαβίωσης των παιδιών στην Ελλάδα. Η παιδική φτώχεια αυξήθηκε κατά 6,3% ή, σε απόλυτους αριθμούς, 122.340 περισσότερα παιδιά βρέθηκαν αντιμέτωπα με τον κίνδυνο της φτώχειας στο χρονικό διάστημα από το 1995 έως το 2015. Επίσης, το 2015 η σοβαρή υλική αποστέρηση στις οικογένειες με παιδιά ήταν στο 26,8% .

Οι αδρές αυτές εκτιμήσεις συνιστούν λόγο ανησυχίας για τις προοπτικές ευημερίας και κινητικότητας παιδιών και εφήβων ιδιαίτερα μεταξύ οικογενειών από χαμηλά και

μικρομεσαία κοινωνικοοικονομικά στρώματα. Σύμφωνα με τον οικονομικό αναλυτή M. Vaalanuo, «τα παιδιά είναι περισσότερο ευάλωτα στις καταστρεπτικές συνέπειες της φτώχειας και των μακροχρόνιων επιπτώσεων της από ότι οι ενήλικες. Έτσι, ειδικότερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στα παιδιά που διαβιούν σε οικογένειες χαμηλού εισοδήματος, ούτως ώστε να διασφαλιστούν οι ίσες ευκαιρίες για όλα τα παιδιά και να 'σπάσει η αλυσίδα' της διαγενειακής μεταβίβασης της μειονεξίας. Η διαβίωση σε συνθήκες φτώχειας συχνά μεταφράζεται σε περιορισμένη πρόσβαση σε υγειονομική φροντίδα, σε υψηλότερο κίνδυνο σχολικής διαρροής, μεταγενέστερη ανεργία και φτώχεια»³⁵.

Οι ανωτέρω αναφορές κάνουν επιτακτική την άμεση αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας. Σε επίπεδο ΕΕ, οι στόχοι για την καταπολέμηση της φτώχειας οδηγούν στην εισαγωγή τριών τύπων πολιτικής. Η πρώτη κατηγορία έχει ως στόχο την αύξηση των οικονομικών πόρων του νοικοκυριού με παιδιά. Η δεύτερη κατηγορία αποσκοπεί στη μείωση των βαρών των νοικοκυριών που προέρχονται από την ύπαρξη των παιδιών και η τρίτη στοχεύει στην προώθηση της ευημερίας ευάλωτων ομάδων του παιδικού πληθυσμού.

Στην Ελλάδα οι πολιτικές οι οποίες ακολουθήθηκαν για την αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας στηρίχθηκαν στον πρώτο τύπο πολιτικής που ουσιαστικά αποσκοπούσαν στην αύξηση του εισοδήματος των οικογενειών με παιδιά. Η κυβέρνηση συνειδητοποίησε ότι η λιτότητα είχε σημαντικό κοινωνικό κόστος για τις περισσότερες οικογένειες, και όχι μόνον για όσες είχαν τρία ή περισσότερα παιδιά. Μετά την έναρξη της κρίσης καθιερώθηκε επίδομα παιδιών για κάθε οικογένεια με παιδιά ανεξαρτήτως της απασχόλησης των επωφελομένων. Το επίδομα αυτό όπως έχουμε ήδη αναφέρει δίδεται βάσει εισοδηματικών κριτηρίων τα οποία ισχύουν πλέον και για το επίδομα των πολύτεκνων οικογενειών.

Μία άλλη σειρά μέτρων που εφαρμόστηκε αφορούσε στην παροχή τροφής στα σχολεία, συμπληρωματικά μαθήματα διδασκαλίας στα σχολεία, την προώθηση της κατανάλωσης

³⁵ Βλ.: <http://socialpolicy.gr/2016/04>

φρούτων στα σχολεία και την παροχή τροφής στους βρεφονηπιακούς σταθμούς. Τέλος μέσω του Προγράμματος οικονομικής ενίσχυσης απροστάτευτων παιδιών προβλέπεται η οικονομική ενίσχυση παιδιών ηλικίας μέχρι 16 ετών, τα οποία είναι ορφανά από τους δύο γονείς τους ή για διαφόρους λόγους στερούνται της πατρικής παρουσίας. Με το πρόγραμμα αυτό χορηγείται μηνιαίο επίδομα 44,02 ευρώ σε κάθε απροστάτευτο παιδί με την προϋπόθεση ότι το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειας που διαμένει το παιδί δεν υπερβαίνει για τριμελή οικογένεια τα 234,77 ευρώ, προσαυξανόμενο κατά 20,54 ευρώ για κάθε επιπλέον μέλος πέραν του τρίτου. Αρμόδιες Υπηρεσίες για την καταβολή του επιδόματος είναι σύμφωνα με το Ν.3852/2010 (Φ.Ε.Κ. 87/Α72010) οι Δήμοι της Χώρας.

Σύμφωνα με τη Μελέτη των Εθνικών πολιτικών για την Ελλάδα ‘Επενδύοντας στα παιδιά – Σπάζοντας τον κύκλο της μειονεξίας’ (2013), η σχεδιαζόμενη πολιτική για την αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας στερείται συγκεκριμένων κατευθύνσεων στρατηγικής. Επιπλέον, δεν προσανατολίζεται στο να εξασφαλίσει μια σωστή ισορροπία μεταξύ καθολικών και στοχευμένων μέτρων, ούτε μια ισορροπία μεταξύ των μέτρων στήριξης των οικογενειών και των μέτρων που αφορούν στα ίδια τα παιδιά. Στην Ελλάδα, τα εξειδικευμένα στοχευμένα μέτρα που απευθύνονται σε παιδιά που διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο φτώχειας είναι ελάχιστα στον αριθμό, μονοδιάστατα και με περιορισμένη κάλυψη.

3.4.8 Μέτρα που έχουν ληφθεί για την καταπολέμηση της ανεργίας

Για την καταπολέμηση της ανεργίας η Γενική Γραμματεία Διαχείρισης Κοινοτικών και Άλλων Πόρων στο πλαίσιο της νέας προγραμματικής περιόδου ΕΣΠΑ 2014-2020, έχει ξεκινήσει την υλοποίηση δράσεων, που στοχεύουν στην εργασιακή και κοινωνική ένταξη των ανέργων. Συγκεκριμένα:

- ✚ Το έτος 2015 υλοποιήθηκε η δράση «Προώθηση απασχόλησης μέσω προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα 2014-2015», από την οποία ωφελήθηκαν 39.952 άνεργοι,

μέσω της πρόσληψής τους για χρονικό διάστημα πέντε (5) μηνών σε Δήμους, Περιφέρειες κι άλλους δημόσιους φορείς.

- ✚ Την τρέχουσα χρονική περίοδο 2016 έχει δημοσιευθεί Πρόσκληση, που αφορά στην κατάρτιση και πιστοποίηση ανέργων ηλικίας 29-64 ετών σε κλάδους αιχμής και απευθύνεται στους ανέργους όλης της χώρας. Αντικείμενο της δράσης, είναι η παροχή σε 23.000 ανέργους, υπηρεσιών κλαδικής κατάρτισης, πρακτικής άσκησης, συμβουλευτικής υποστήριξης και πιστοποίησης δεξιοτήτων.

Επίσης, στο πλαίσιο υλοποίησης των Δράσεων με τίτλο «Προώθηση της απασχόλησης μέσω προγραμμάτων κοινωνικού χαρακτήρα» Προγραμματικής Περιόδου ΕΣΠΑ 2014-2020 υλοποιούνται οι παρακάτω δράσεις :

- ✚ «Προώθηση της Απασχόλησης μέσω Προγραμμάτων Κοινωνικού Χαρακτήρα σε Δήμους και σε Υπηρεσίες Α' Υποδοχής, Ασύλου και Διαχείρισης Προσφυγικών Ροών». Υπολογίζεται ότι μέσω του προγράμματος αυτού θα ωφεληθούν 5.000 άτομα και θα τοποθετηθούν σε θέσεις πλήρους απασχόλησης και σε συγκεκριμένες ειδικότητες, οι οποίες θα προσδιορίζονται στην εκάστοτε Δημόσια Πρόσκληση του ΟΑΕΔ.
- ✚ «Προώθηση της απασχόλησης μέσω προγραμμάτων κοινωνικού χαρακτήρα (Θύλακες ανεργίας) συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης των συμμετεχόντων» η οποία συμπεριλαμβάνει τους 17 Θύλακες ανεργίας (Α' ΦΑΣΗ). Αντικείμενο της δράσης είναι η δημιουργία απασχόλησης για 6.918 ανέργους, μέσω της πρόσληψης προσωπικού για χρονικό διάστημα οκτώ (8) μηνών, σε δύο (2) κύκλους, σε Δήμους, Περιφέρειες και λοιπούς φορείς.
- ✚ «Προώθηση της απασχόλησης μέσω προγραμμάτων κοινωνικού χαρακτήρα σε Θύλακες Ανεργίας - Β' Φάση, συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης των συμμετεχόντων» που αφορά 34 δήμους (Β' ΦΑΣΗ). Αντικείμενο της δράσης είναι η

δημιουργία απασχόλησης για 12.656 άνεργους, μέσω της πρόσληψης προσωπικού για χρονικό διάστημα οκτώ (8) μηνών, σε δύο (2) κύκλους, σε Δήμους, Περιφέρειες και λοιπούς φορείς (επιβλέποντες φορείς).

Επιπλέον μέσω του ΟΑΕΔ που αποτελεί το κύριο όργανο της κυβερνητικής πολιτικής για την ενίσχυση της απασχόλησης και της αντιμετώπισης της ανεργίας, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την απασχόληση, καταρτίζονται προγράμματα απασχόλησης που διέπονται από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, εθνικό και κοινοτικό, εξαρτώνται από τους διαθέσιμους πόρους και αποσκοπούν στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Τα προγράμματα που υλοποιούνται από τον Οργανισμό και από τα οποία έχουν τη δυνατότητα να επωφεληθούν όλοι οι πολίτες εφόσον είναι εγγεγραμμένοι άνεργοι στα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ, είναι τα ακόλουθα:

- ✚ Προγράμματα απόκτησης εργασιακής εμπειρίας για 10.000 νέους άνεργους ηλικίας 18-24 ετών και για 3.000 άνεργους ηλικίας 25-29 ετών σε παρόχους θέσεων απόκτησης εργασιακής εμπειρίας. Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων και γενικά εργοδοτών για την απασχόληση και κατάρτιση 10.000 δικαιούχων «επιταγή επανένταξης στην αγορά εργασίας».
- ✚ Πρόγραμμα επιχορήγησης επιχειρήσεων για την απασχόληση 15.000 ατόμων που βρίσκονται σε ιδιαίτερα μειονεκτική θέση, ηλικίας άνω των 50 ετών.
- ✚ Ειδικό Πρόγραμμα Ενίσχυσης εργοδοτών τετραετούς διάρκειας, με επιχορήγηση που αντιστοιχεί στο ύψος των συνολικών ασφαλιστικών εισφορών, για την πρόσληψη 2.080 ανέργων Ατόμων με Αναπηρίες (ΑμεΑ).
- ✚ Πρόγραμμα Επιχορήγησης Εργονομικής Διευθέτησης του χώρου εργασίας για Άτομα με Αναπηρίες (ΑμεΑ) για τις επιχειρήσεις οι οποίες έχουν ενταχθεί είτε στο

Πρόγραμμα Νέων Θέσεων Εργασίας Ατόμων με Αναπηρίες, είτε στο Πρόγραμμα Επιχορήγησης 600 Νέων Ελευθέρων Επαγγελματιών ΑμεΑ.

3.5 Ανάλυση SWOT

Η φτώχεια είναι ένα ιδιαίτερα σύνθετο φαινόμενο και συνεπώς τα μέτρα τα οποία λαμβάνονται για την αντιμετώπισή της έχουν διάφορες μορφές. Μπορεί να αφορούν σε παροχές σε είδος, σε εισοδηματική ενίσχυση, υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας κλπ. Τα μέτρα αυτά είναι πολυκριτηριακά και πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά το σχεδιασμό των πολιτικών.

Η ανάλυση SWOT³⁶ στόχο έχει την επισήμανση και τη διατύπωση των στρατηγικών προτεραιοτήτων και περιλαμβάνει την εσωτερική ανάλυση, δηλαδή τα δυνατά και αδύνατα σημεία του εσωτερικού περιβάλλοντος του οργανισμού και την εξωτερική ανάλυση, δηλαδή τις ευκαιρίες και τις απειλές που σχετίζονται με το εξωτερικό ευρύτερο ή άμεσο περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται ο οργανισμός. Η SWOT ανάλυση όταν εφαρμόζεται σε πεδία δράσης της δημόσιας διοίκησης απαιτείται να αποσκοπεί και να επικεντρώνεται στην αναζήτηση κάποιας αποτελεσματικής στρατηγικής, εν προκειμένω στην ανάπτυξη της Στρατηγικής για τη μείωση της φτώχειας. Απαιτεί μια συνεπή πρόθεση για την επίτευξη συναίνεσης μεταξύ των φορέων που θα σχεδιάσουν και θα υλοποιήσουν την προβλεπόμενη Στρατηγική και μόνο υπό την προϋπόθεση αυτή έχει νόημα η διαδικασία παραγωγής και σχηματισμού στρατηγικών κατευθύνσεων. Σε διαφορετική περίπτωση, το μοντέλο αυτό μπορεί να οδηγήσει σε κάποια λανθασμένη ή ανεφάρμοστη διάγνωση.

³⁶ SWOT: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats και στην ελληνική γλώσσα: Δυνάμεις (Πλεονεκτήματα), Αδυναμίες (Μειονεκτήματα), Ευκαιρίες, Απειλές

Στον Πίνακα που ακολουθεί παραθέτουμε στοιχεία από την ανάλυση του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος της Στρατηγικής Καταπολέμησης της Φτώχειας, αναδεικνύοντας ένα πλέγμα κρίσιμων παραγόντων που επηρεάζουν το σχεδιασμό της Στρατηγικής.

Πίνακας 18

Ανάλυση SWOT

Strengths - Δυνάμεις	Weaknesses - Αδυναμίες
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ο ισχυρός παρεμβατικός ρόλος των φορέων του δημόσιου τομέα στην οργάνωση και παροχή κοινωνικών υπηρεσιών. ➤ Θεσμοθέτηση φορέων σχεδιασμού και παρακολούθηση τομεακών πολιτικών καταπολέμησης της φτώχειας όπως το Ινστιτούτο Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, το Ινστιτούτο Κοινωνικής Καινοτομίας. ➤ Δυνατό κοινωνικό δίκτυο. Ολοένα πιο έντονη δραστηριοποίηση των Ο.Τ.Α. για την άσκηση πολιτικών κοινωνικής φροντίδας. Σημαντική η αξιοποίηση των ΤΠΕ που προσφέρουν αυξημένες δυνατότητες για κοινωνική δικτύωση μέσω ιστότοπων. ➤ Ενεργοποίηση εθελοντικών (Μ.Κ.Ο) και δραστηριοποίηση της Εκκλησίας της Ελλάδος για την παροχή υπηρεσιών φροντίδας. ➤ Εκτεταμένο δίκτυο υπηρεσιών ανοικτής φροντίδας (π.χ. Βρεφονηπιακοί και Παιδικοί Σταθμοί). ➤ Ισχυρά άτυπα κοινωνικά δίκτυα (όπως η οικογένεια) που αμβλύνουν το κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. ➤ Ακαδημαϊκή και ερευνητική κοινότητα με δυνατότητες δραστηριοποίησης σε θέματα της Στρατηγικής. 	<ul style="list-style-type: none"> • Καθυστέρηση στην ενεργοποίηση κρίσιμων νομοθετικών ρυθμίσεων από τους φορείς της κεντρικής διοίκησης. • Έλλειψη εργαλείων και βάσεων δεδομένων για το στατιστικό προφίλ της φτώχειας. • Επιδείνωση συνθηκών εργασίας, αύξηση μακροχρόνιας ανεργίας και της ανεργίας των νέων, μείωση μισθών και εισοδημάτων. • Περιορισμένη ανάπτυξη μηχανισμών δικτύωσης και συνέργειας μεταξύ των φορέων παροχής υπηρεσιών φροντίδας. • Απουσία κεντρικού επιτελικού οργάνου υπεύθυνου για το σχεδιασμό μεταρρυθμιστικών παρεμβάσεων. • Τα επιδόματα δίνονται κυρίως σε ομάδες πίεσης. • Υψηλό ποσοστό νοικοκυριών και μεμονωμένων ατόμων που ζουν σε κίνδυνο φτώχειας. • Υψηλό ποσοστό νοικοκυριών χωρίς κανέναν απασχολούμενο. • Τα εφαρμοζόμενα προγράμματα έχουν προνοιακό (αμυντικό) κυρίως χαρακτήρα και δεν οδηγούν τους ωφελούμενους σε κοινωνική ενσωμάτωση. • Ανεπάρκεια των πολιτικών-πρωτοβουλιών με αποτέλεσμα την μη πρόσβαση και συμμετοχή όλων στα κοινωνικά και δημόσια αγαθά.-

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Υψηλό επίπεδο τεχνολογίας στη δημόσια υπηρεσία. ➤ Απόκτηση εμπειρίας στην παροχή κοινωνικών υπηρεσιών (κοινωνικά παντοπωλεία, κοινωνικά μαγειρεία, δημοτικά ιατρεία, κέντρα κοινωνικής στήριξης κ.λπ.). 	<p>Μη τήρηση των αρχών της δικαιοσύνης και της ισότητας που πρέπει να έχουν καθολικότητα.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ενδεχόμενη υποεκτίμηση του πλήθους κάποιων ομάδων-στόχου, λόγω προστασίας προσωπικών δεδομένων και ελλιπούς συστήματος καταγραφής. • Ελλιπής στελέχωση του συστήματος με εξειδικευμένο προσωπικό. • Μη αξιοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων. • Έλλειψη κατάλληλης κουλτούρας.
Opportunities - Ευκαιρίες	Threats - Απειλές
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Προώθηση της διαδικασίας εκσυγχρονισμού του Ελληνικού μοντέλου κοινωνικής προστασίας μέσω της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης. ✓ Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για να ανταποκριθούμε στις αδυναμίες του υφιστάμενου συστήματος (συνταξιοδοτικό, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, σύστημα πρόνοιας). ✓ Συνεργασία όλων των φορέων για τον εκσυγχρονισμό του Συστήματος. ✓ Αξιοποίηση του κοινωνικού έργου της Εκκλησίας και των εθελοντικών φορέων για την παροχή εξειδικευμένης φροντίδας. ✓ Καθολική εφαρμογή του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος. ✓ Ανάπτυξη εμβληματικών πρωτοβουλιών της κεντρικής διοίκησης για την καταπολέμηση της φτώχειας. ✓ Αξιοποίηση των επιχειρησιακών παρεμβάσεων της ΕΕ στο πλαίσιο της Στρατηγικής ΕΕ 2020. ✓ Αξιοποίηση των χρηματοδοτικών παρεμβάσεων της ΕΕ στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής 2014-2020. ✓ Αξιοποίηση πρωτοβουλιών Διεθνών Οργανισμών για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. ✓ Δημιουργία πολυλειτουργικών δομών για την έγκαιρη αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων και παραπομπή στις κατάλληλες 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Περαιτέρω επιδείνωση της οικονομικής κρίσης και της ύφεσης. ▪ Αύξηση επιπέδου εξάρτησης στις προνοιακές οικονομικές παροχές. ▪ Περαιτέρω όξυνση της ανεργίας και της περιθωριοποίησης ευπαθών ομάδων. ▪ Αδυναμία των υπηρεσιών απασχόλησης να ανταποκριθούν στον αυξημένο αριθμό ανέργων. ▪ Αύξηση του αριθμού των φτωχών εργαζομένων. ▪ Μεταφορά διεθνούς εμπειρίας και καλών πρακτικών χωρίς την απαραίτητη προσαρμογή στις ιδιαιτερότητες της ελληνικής πραγματικότητας. ▪ Έλλειψη μηχανισμών υποστήριξης του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για τη βέλτιστη εκμετάλλευση σύνθετων πηγών χρηματοδότησης. ▪ Υψηλός αριθμός ανασφάλιστων πολιτών με επίπτωση στα αποθεματικά των Ταμείων και στις δημόσιες δαπάνες για την κάλυψη των αναγκών τους από κοινωνικές υπηρεσίες και υπηρεσίες υγείας. ▪ Περιορισμένη συμμετοχή των φορέων της αγοράς και της κοινωνίας των πολιτών στις διαδικασίες δικτύωσης. ▪ Δυσκολία ενημέρωσης των ωφελούμενων για τις πολιτικές κατά της φτώχειας.

<p>υπηρεσίες (π.χ. εισοδηματικές, πρόνοια, διάφοροι βαθμοί περίθαλψης).</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ευαισθητοποίηση κοινής γνώμης και φορέων της κοινωνίας των πολιτών.- Ενίσχυση της εθελοντικής προσφοράς. ✓ Αυξημένες δράσεις και ανάπτυξη δομών κοινωνικής αλληλεγγύης. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Διαπιστωμένη αυξανόμενη ένταση (ποσοτικά και ποιοτικά) του φαινομένου της φτώχειας. ▪ Μείωση της χρηματοδότησης των ΟΤΑ και έλλειψη πόρων. ▪ Μέτρα οικονομικής πολιτικής που οδηγούν στην ανεργία – μείωση εισοδήματος και επιδεινώνουν το φαινόμενο της φτώχειας και οξύνουν τις ανισότητες.
--	---

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Η ανάλυση SWOT της Στρατηγικής Καταπολέμησης της φτώχειας είναι απαραίτητη προκειμένου να εντοπιστούν οι δυνάμεις/αδυναμίες και οι ευκαιρίες/απειλές και να αναπτυχθεί, σε συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, μια αποτελεσματική στρατηγική για την αντιμετώπιση του βασικού αυτού κοινωνικού προβλήματος.

3.6 Προτεινόμενα μέτρα για μια πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση της φτώχειας

Τα μέτρα τα οποία εφαρμόζονται στη χώρα μας για να ενισχύσουν το κοινωνικό δίκτυο προστασίας έχουν καλύψει μόνο κάποια από τα κενά του. Συνολικά όμως η ελληνική κοινωνική πολιτική που είχε ως στόχο την καταπολέμηση της φτώχειας ως συνέπεια της οικονομικής κρίσης δεν έχει αποδώσει εμφανείς καρπούς. Εκμεταλλευόμενοι τα δυνατά σημεία και τις ευκαιρίες που αναφέρονται στον παραπάνω πίνακα και εφαρμόζοντας μια στοχευμένη στρατηγική θα μπορέσουμε να οδηγηθούμε σε μια πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση της φτώχειας. Επιπλέον αξιοποιώντας, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, τις χρηματοδοτικές παρεμβάσεις της ΕΕ στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής 2014-2020 και τις πρωτοβουλίες Διεθνών Οργανισμών για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού θα έχουμε ακόμη καλύτερα αποτελέσματα.

Τα σημαντικότερα κενά προστασίας παρατηρούνται στα νοικοκυριά με αρχηγό άνεργο, με πολύ χαμηλό εισόδημα και συχνά χωρίς βιβλιάρια ασθένειας. Ένα νέο κοινωνικό ζήτημα το οποίο θα πρέπει να απασχολήσει την πολιτεία είναι η αύξηση του αριθμού των φτωχών

ανέργων που δεν λαμβάνουν εισοδηματική στήριξη από το σύστημα κοινωνικής προστασίας. Μια σειρά από μέτρα, τα οποία θα μπορούσαν να ισχυροποιήσουν το κοινωνικό δίκτυο προστασίας και να καλύψουν τα κενά που δημιουργούν οι εφαρμοζόμενες σημερινές πολιτικές, αφορούν στην αύξηση του εισοδήματος των ασθενέστερων και στην αναβάθμιση των κοινωνικών υπηρεσιών.

Τόσο ο ΟΟΣΑ όσο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχουν προτείνει την χρονική αύξηση της χορήγησης του τακτικού επιδόματος ανεργίας από 12 μήνες που είναι σήμερα, στους 24 μήνες για όσο η ανεργία είναι πάνω από το 10%. Ένα άλλο μέτρο το οποίο θα μπορούσε να οδηγήσει σε πύκνωση του εισοδήματος είναι η πρόταση του ΔΝΤ για καθολική εφαρμογή του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος από την 1/1/2017, εφαρμογή για τη οποία υπάρχει δέσμευση της ελληνικής κυβέρνησης. Για να έχει επιτυχία η εφαρμογή του συγκεκριμένου μέτρου θα πρέπει να τηρούνται μια σειρά από προϋποθέσεις. Οι Ματσαγγάνης και Λεβέντη (2012)³⁷ τονίζουν ότι μια απαραίτητη προϋπόθεση είναι η αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, προκειμένου το δηλωθέν εισόδημα να ταυτίζεται με το πραγματικό. Μία άλλη πολιτική η οποία θα ενίσχυε τους οικονομικά ασθενέστερους είναι η επέκταση του επιδόματος μακροχρόνιας ανεργίας σε όλους τους άνεργους οι οποίοι ζουν σε οικογένειες με εισόδημα κάτω από το όριο ακραίας φτώχειας. Το μέτρο αυτό επιβάλλεται να εφαρμοστεί μέχρι την πλήρη εφαρμογή του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος.

Το πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης, που περιλάμβανε επιδότηση ενοικίου, σίτισης (υπό μορφή προπληρωμένης κάρτας) και παροχής δωρεάν ηλεκτρικού ρεύματος σε άτομα και οικογένειες που διαβιούν σε ακραία φτώχεια και το οποίο έληξε στις 31/12/2016 θα πρέπει να συνεχιστεί. Το ίδιο θα πρέπει να γίνει και με το ειδικό πρόγραμμα που εφαρμοζόταν σε άτομα και οικογένειες που αντιμετώπιζαν έλλειψη στέγης και έληξε στις 31/12/2016. Επιπλέον όσον αφορά στην κάλυψη της ανάγκης για στέγαση θα

³⁷ Ματσαγγάνης Μ. & Λεβέντη Χ. (2012) Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα: δημοσιονομικές και διανεμητικές επιδράσεις. Ενημερωτικό Δελτίο 3/2012. Ομάδα Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Αθήνα: εκδόσεις Κριτική.

πρέπει να διαμορφωθούν χώροι μέσω ειδικών προγραμμάτων, που θα αναλάβουν τη φροντίδα και περίθαλψη απόρων και αστέγων, με παράλληλες δράσεις για την κοινωνική ενσωμάτωση. Οι παραδοσιακές μορφές στήριξης αστέγων αποτελούν προσωρινές λύσεις και δεν επιλύουν το πρόβλημα του στίγματος και του κοινωνικού αυτοματισμού. Θα πρέπει να εφαρμοστεί η εξολοκλήρου χρηματοοικονομική κάλυψη προγραμμάτων ενεργειακής θωράκισης κτιρίων και κατοικιών σε οικογένειες με σοβαρά οικονομικά προβλήματα. Το φαινόμενο της αιθαλομίχλης εκτός από περιβαλλοντικές, έχει και σοβαρές επιπτώσεις στην ποιότητα ζωής και υγείας των νοικοκυριών

Για την επιπλέον ενίσχυση του εισοδήματος των οικογενειών με παιδιά θα πρέπει το ποσό του επιδόματος τέκνων να αυξηθεί και να δίνεται πιο στοχευόμενα. Με πρόσφατη έκθεσή του ο ΟΟΣΑ³⁸ υποστηρίζει ότι η γενίκευση των σχολικών γευμάτων σε ολόκληρη τη χώρα θα συμβάλει στη μείωση του υποσιτισμού των παιδιών και θα εμποδίσει την κρίση να αφήσει μόνιμες πληγές στα σημερινά παιδιά, που είναι οι αυριανοί πολίτες. Αυτό μπορεί να γίνει αξιοποιώντας το κοινωνικό έργο της Εκκλησίας, των εθελοντικών φορέων καθώς και την ολοένα πιο έντονη δραστηριοποίηση των Ο.Τ.Α. για την άσκηση πολιτικών κοινωνικής φροντίδας.

Μία άλλη πρόταση για αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της παιδικής φτώχειας η οποία είναι συμβατή με τις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του ΟΟΣΑ είναι η επέκταση της παιδικής φροντίδας μέσω ενός κουπονιού (voucher) το οποίο θα δίνεται σε οικογένειες με παιδιά ηλικίας 2-5 ετών και θα μπορεί να εξαργυρώνεται σε πιστοποιημένους δημοτικούς ή ιδιωτικούς βρεφονηπιακούς σταθμούς. Με τον τρόπο αυτό θα μπορέσει να ενισχυθεί η συμφιλίωση της οικογενειακής και εργασιακής ζωής δίχως να διαταράσσεται ο συναισθηματικός δεσμός μέσα στην οικογένεια.

³⁸ Βλ: <http://www.oecd.org/newsroom/greek-tackling-poverty-and-inequality-in-greece-is-crucial-to-recovery-from-crisis.htm>

Επίσης για την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας σύμφωνα με την έκθεση της UNICEF 2016 ακόμη και κάτω από αυτές τις δύσκολες συνθήκες δημοσιονομικής πειθαρχίας χρειάζεται να δοθεί μεγαλύτερη κοινωνικοοικονομική στήριξη στους οικογενειακούς προϋπολογισμούς μέσα από κοινωνικές παροχές σε είδος και χρήμα, γονικές άδειες από την εργασία και για τους δύο γονείς ανεξαρτήτως τομέα εργασίας, φοροελαφρύνσεις και φοροαπαλλαγές σε οικονομικά ασθενείς οικογένειες με παιδιά. Η προώθηση της ισότητας των ευκαιριών ανάμεσα στα φύλα και η ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας μπορεί να αποβεί επωφελής τόσο για την οικογένεια όσο και για την ελληνική κοινωνία ως σύνολο. Τα νοικοκυριά με δύο εργαζόμενους αντιμετωπίζουν σημαντικά χαμηλότερο κίνδυνο φτώχειας και αποστέρησης.

Κρίνεται σκόπιμο να υιοθετηθεί ένα Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού που θα βάζει προτεραιότητες στο σχεδιασμό πολιτικών, μέσα από διϋπουργική συνεργασία, θα θέτει συγκεκριμένους στόχους και θα παρακολουθεί την πορεία υλοποίησής τους, θα ευνοεί τον κοινωνικό διάλογο και θα μεταφέρει στο επίπεδο της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας συγκεκριμένα αιτήματα για την προτεραιοποίηση πολιτικών και ενεργειών που αφορούν στην παιδική ηλικία. Αναγκαία κρίνεται η ανάπτυξη παιδοκεντρικής δημοσιονομικής πολιτικής, η οποία θα θεσπίζει προϋπολογισμούς ευνοϊκούς για τα παιδιά και θα συμβάλει στη δημιουργία ενός κωδικού στον προϋπολογισμό που θα αφορά στη χρηματοδότηση του συνόλου των κρατικών πολιτικών που αφορούν στο παιδί.

Ένα άλλο μέτρο το οποίο θα ενισχύσει τις οικογένειες με μικρά παιδιά είναι η μείωση του ΦΠΑ σε όλα τα βασικά είδη βρεφικής και παιδικής φροντίδας, όπως το γάλα, οι πάνες, τα σχολικά είδη κ.ά. με έλεγχο της αγοράς ώστε η μείωση να περάσει πραγματικά ως όφελος στις οικογένειες. Ένα μέτρο το οποίο κοστίζει λιγότερο και ανταποκρίνεται καλύτερα στα δικαιώματα και στις ανάγκες των παιδιών είναι ο θεσμός της αναδοχής, ο οποίος θα πρέπει να ενδυναμωθεί για τα παιδιά που χρειάζεται να απομακρυνθούν από τις οικογένειές τους.

Η αναβάθμιση των κοινωνικών υπηρεσιών και οι οργανωτικές αλλαγές μπορεί να οδηγήσουν σε μια αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της φτώχειας στη χώρα μας. Μέτρα τα οποία μπορούν να ληφθούν προς αυτή την κατεύθυνση είναι η αποσύνδεση της περίθαλψης από την ασφάλεια. Η ελάχιστη παροχή υγείας πρέπει να δίδεται ανεξάρτητα από την ασφαλιστική κατάσταση του ασφαλισμένου. Βασική Σύνταξη θα πρέπει να λαμβάνουν όλοι οι ηλικιωμένοι ακόμη και εάν δεν είχαν εργαστεί και επιπλέον θα πρέπει να δίδεται Αναλογική Σύνταξη αντίστοιχη με τις εισφορές τους, ακόμη και με ελάχιστα έτη ασφάλισης. Θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην Ανάπτυξη προγραμμάτων εταιρικής κοινωνικής ευθύνης για την κάλυψη βασικών αναγκών των νοικοκυριών. Ένα τέτοιο πρόγραμμα ήταν το 'Βοήθεια στο σπίτι'. Προτού εγκαταλειφθεί στα τέλη της προηγούμενης δεκαετίας και αλλάξει χαρακτήρα στις αρχές της τωρινής ήταν ένα εξαιρετικά δημοφιλές και πετυχημένο πρόγραμμα. Ο στόχος του προγράμματος αυτού είναι η στήριξη με υπηρεσίες υγείας, κοινωνικής φροντίδας και καθημερινής φροντίδας όλων των ηλικιωμένων που ζουν μόνοι. Η δράση αυτή μπορεί να εξειδικευτεί μέσω ΕΣΠΑ, με τη δανειοδότηση από τραπεζικά ιδρύματα με άτοκες διευκολύνσεις.

Μια άλλη πολιτική που θα βοηθήσει πολύ είναι η αποκατάσταση κοινωνικού διαλόγου και της αυτονομίας των κοινωνικών εταίρων, σεβασμός της ισχύος των συλλογικών συμβάσεων και συλλογικών διαπραγματεύσεων γενικά και ειδικότερα ως προς τον προσδιορισμό του κατώτατου μισθού, ώστε να προληφθούν φαινόμενα αύξησης των εργαζόμενων φτωχών. Κρίνεται αναγκαία η δημιουργία μιας ενιαίας πανελλαδικής πλατφόρμας κοινωνικής ένταξης όπου θα μπορούν να απευθύνονται οι ομάδες που έχουν ανάγκη προστασίας. Ο αριθμός των ανθρώπων χωρίς κανένα εισόδημα έχει αυξηθεί και τα συσσίτια που παρέχονται από την εκκλησία, τους δήμους και τις ΜΚΟ δεν επαρκούν. Η χορήγηση των επιδομάτων θα πρέπει να γίνεται απευθείας με βάση τα φορολογικά στοιχεία και το σύνολο της ακίνητης περιουσίας που δηλώνει ο κάθε φορολογούμενος. Με τον τρόπο

αυτό δεν θα αποκλείονται από την ενίσχυση όσοι δεν ενημερώνονται ή όσοι δεν μπορούν να ανταποκριθούν στο γραφειοκρατικό κόστος με αποτέλεσμα να μην υποβάλλουν αίτημα συμμετοχής.

3.7 Ανακεφαλαίωση

Στο παρόν κεφάλαιο αναφέρθηκαν οι πολιτικές που ακολουθούνται στη χώρα μας κατά τη διάρκεια της κρίσης, έτσι ώστε να ενισχύσουν το εισόδημα και τις κοινωνικές παροχές στα νοικοκυριά που είναι αντιμέτωπα με το φαινόμενο της φτώχειας. Στη συνέχεια παρατάθηκαν στοιχεία από την ανάλυση του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος της Στρατηγικής Καταπολέμησης της Φτώχειας και τέλος προτάθηκαν μια σειρά από μέτρα τα οποία θα μπορούσαν με πιο αποτελεσματικό τρόπο να ανακουφίσουν τις κοινωνικές ομάδες οι οποίες πλήττονται από τη φτώχεια. Οι προτάσεις αυτές σίγουρα δεν είναι χωρίς κόστος για τον κρατικό προϋπολογισμό, αλλά αντιμετωπίζοντας τη φτώχεια, η κρατική μηχανή θα μπορέσει να εξοικονομεί πόρους από την εξάλειψη των προβλημάτων που δημιουργεί η ίδια η φτώχεια. Το κόστος επίλυσης των προβλημάτων που δημιουργεί η φτώχεια (παραβατικότητα, συνεχόμενη επιδοματική πολιτική, προβλήματα υγείας κ.α) μπορεί να είναι και υψηλότερο με καταστρεπτικές επιπτώσεις στη χώρα μας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τα στατιστικά στοιχεία που παρατέθηκαν στην εργασία αυτή είναι γεγονός ότι τα ποσοστά της φτώχειας στη χώρα μας είναι πολύ υψηλά. Συμπερασματικά θα μπορούσε να αναφερθεί ότι το 21,4% του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας απειλείται από τη φτώχεια ενώ ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι ο κίνδυνος φτώχειας στα παιδιά είναι μεγαλύτερος κατά 5,2 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το γενικό πληθυσμό. Επιπλέον μεγαλύτερο ποσοστό κινδύνου φτώχειας αντιμετωπίζουν οι άνεργοι και οι εργαζόμενοι σε συνθήκες μερικής απασχόλησης. Η ιδιόκτητη κατοικία και η ανώτατη εκπαίδευση αποτελούν ασπίδες προστασίας έναντι της φτώχειας.

Το ποσοστό του πληθυσμού της Ελλάδας που το 2015 στερήθηκε υλικά αγαθά άγγιξε το 39,9% ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τα παιδιά (ηλικίας από 0-17 ετών) ήταν 44,5%. Τα ποσοστά αυτά αποδεικνύουν περίτρανα ότι στην Ελλάδα η καταπολέμηση της φτώχειας δεν υπήρξε ποτέ υψηλή προτεραιότητα και ότι οι μέχρι τώρα πολιτικές παρέμειναν αναποτελεσματικές. Καταδεικνύουν χαρακτηριστικά την ανεπάρκεια της δημόσιας διοίκησης, την έλλειψη ενδιαφέροντος των κυβερνώντων και την ελλειμματική χρηματοδότηση για την αντιμετώπισή της. Η κρίση έφερε στη επιφάνεια μια σειρά από κοινωνικά προβλήματα τα οποία ο κρατικός μηχανισμός ήταν ανέτοιμος να τα αντιμετωπίσει.

Μερικά από τα μέτρα τα οποία τέθηκαν σε εφαρμογή για την καταπολέμηση της φτώχειας είναι το Ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων, η διεύρυνση των κριτηρίων ένταξης στους μακροχρόνια άνεργους, η καταβολή επιδόματος ανεργίας στους αυτοαπασχολούμενους και η καταρχήν πιλοτική εφαρμογή του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος.

Υπάρχουν και μια σειρά από άλλα μέτρα τα οποία έχουν ανακοινωθεί αλλά δεν έχουν τεθεί σε εφαρμογή ή η πρόοδός τους είναι πολύ μικρή λόγω διοικητικών περιορισμών. Οι κοινωνικές παροχές στη χώρα μας χορηγούνται από πολλούς διαφορετικούς φορείς οι οποίοι δεν έχουν σχέση με τις παροχές τις οποίες διανέμουν και δεν διαθέτουν την απαραίτητη

τεχνογνωσία. Η διοικητική αυτή διάρθρωση αποτελεί τροχοπέδη για την άσκηση της κοινωνικής πολιτικής, προκαλεί λάθη και καθυστερήσεις λόγω έλλειψης επικοινωνίας μεταξύ των φορέων και τέλος έχει τεράστιο διοικητικό κόστος. Στις μέρες μας κρίνεται απαραίτητη η ενδυνάμωση της κοινωνικής διοίκησης και αυτό θα γίνει δημιουργώντας μια ενιαία Αρχή μέσω της οποίας θα χορηγούνται όλες οι κοινωνικές παροχές και θα στοχεύει στο να μετατρέψει το κοινωνικό δίκτυ ασφαλείας σε βιώσιμο και αποτελεσματικό.

Η ελληνική κοινωνική πολιτική που είχε ως στόχο την καταπολέμηση της φτώχειας δεν έχει αποδώσει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Τα μέτρα τα οποία θεσμοθετήθηκαν τα τελευταία χρόνια συνέβαλαν σε πολύ μικρό βαθμό στη μείωση του αριθμού των ακραία φτωχών. Στα νοικοκυριά με αρχηγό άνεργο και χαμηλό εισόδημα παρατηρούνται τα μεγαλύτερα κενά προστασίας. Η πλειοψηφία του πληθυσμού που ζει σε συνθήκες ακραίας φτώχειας εξακολουθεί να μην έχει επαρκή οικονομική στήριξη. Τα μέτρα που λήφθηκαν, εκ του αποτελέσματος, κρίνονται ανεπαρκή και τα χρήματα τα οποία διαθέτονται για την στήριξη των ευπαθών ομάδων είναι πολύ λίγα αναλογικά με το μέγεθος του προβλήματος.

Το γεγονός ότι μέχρι τώρα δεν έχουν εφαρμοστεί αποδοτικές πολιτικές εναντίον της φτώχειας δεν αποκλείει την εφαρμογή τους στο μέλλον. Η αντιμετώπιση της ακραίας φτώχειας παραμένει εφικτή αρκεί να εφαρμοστούν πιο αποτελεσματικά μέτρα κοινωνικής πολιτικής. Προϋπόθεση για να συμβεί αυτό είναι να υπάρξει πεδίο συνεννόησης των πολιτικών δυνάμεων, να διατηρηθεί το πλεόνασμα του προϋπολογισμού, να υπάρχει επιπλέον οικονομική στήριξη από την ΕΕ που θα στοχεύει στις πιο ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού και τέλος είναι απαραίτητη μια αίσθηση μέτρου και δικαιοσύνης από την πλευρά της κυβέρνησης. Είναι τουλάχιστον ανέντιμο στις μέρες μας τα όποια πλεονάσματα να κατανέμονται με πελατειακά και αδιαφανή κριτήρια σε επιλεγμένες ομάδες πληθυσμού. Τα πολιτικά κόμματα ακόμα και σήμερα φαίνονται πιο ευαισθητοποιημένα στις απαιτήσεις και διεκδικήσεις των εργαζομένων παρά των ανέργων και των φτωχών. Ενώ τα ποσοστά της

φτώχειας παραμένουν υψηλά οι κυβερνήσεις έχουν ήδη υποσχεθεί σε διάφορες κατηγορίες εργαζομένων όπως είναι οι δικαστικοί, οι στρατιωτικοί κ.ά. ότι θα τους αποζημιώσουν για την απώλεια του εισοδήματος που υπέστησαν λόγω της οικονομικής κρίσης.

Καταλήγοντας, υπό αυτές τις συνθήκες στις οποίες έχει έρθει η ελληνική κοινωνία κρίνεται απαραίτητη η εφαρμογή νέων πολιτικών. Το κοινωνικό κράτος οφείλει να αναδιαρθρωθεί, να προχωρήσει σε άμεση αναδιαμόρφωση της κοινωνικής πολιτικής για να αντιμετωπίσει το διαρκώς αυξανόμενο πρόβλημα της φτώχειας. Η κοινωνική πολιτική που θα ακολουθηθεί θα πρέπει να καθιερώσει μέτρα που θα είναι πιο αποτελεσματικά και θα ωφελήσουν όλους και όχι μόνο λίγες ομάδες που έχουν την πολιτική δύναμη να διαμορφώνουν την κοινωνική προστασία προς όφελος τους. Η φτώχεια δεν παραμένει στάσιμη αλλά διογκώνεται. Τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν για την καταπολέμησή της πρέπει να είναι πιο αποτελεσματικά και να αποσκοπούν στην αποκατάσταση της κοινωνικής συνοχής. Κρίνεται αναγκαία η ανάπτυξη και η εφαρμογή μιας δέσμης μέτρων τα οποία θα είναι πολυκριτηριακά και κατά το δυνατό δίκαια για τους αποδέκτες τους.

“Η υπερνίκηση της φτώχειας δεν είναι μια χειρονομία της φιλανθρωπίας. Είναι μια πράξη δικαιοσύνης”.

NELSON MANDELA

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Ανδριοπούλου Ε. & Τσακλόγλου Π. (2010), *Μελέτη 4 Δυναμική Ανάλυση του φαινομένου τις φτώχειας στην Ελλάδα*, ΙΝΕ/ΓΕΣΣΕΕ.
- Δήμος Αθηναίων (2015), *Πρόγραμμα Κοινωνικής Πολιτικής 2015 – 2019*.
- Ελληνική Δημοκρατία Περιφέρεια Ηπείρου - Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή (2015), *«Στρατηγικό Σχέδιο Κοινωνικής Ένταξης Περιφέρειας Ηπείρου»*.
- Ελληνική Δημοκρατία Περιφέρεια Κρήτης (2015), *Περιφερειακή Στρατηγική Καταπολέμησης της Φτώχειας και Κοινωνικής Ένταξης*, Ηράκλειο.
- ΕΛΣΤΑΤ (2016), *Κίνδυνος Φτώχειας Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών 2015*, Δελτίο Τύπου.
- ΕΛΣΤΑΤ (2016), *Συνθήκες διαβίωσης στην Ελλάδα*.
- Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC) (2014), *«Παιδιά και Λιτότητα*», Δημόσια θέση, Υιοθετήθηκε στη 18η Γενική Συνέλευση του ENOC, Εδιμβούργο.
- Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Τεύχος δεύτερο, Αρ.Φύλλου 705, 28 Μαρτίου 2013, *Επίδομα ανεργίας σε αυτοαπασχολούμενους – Ελεύθερους Επαγγελματίες*.
- Ζιώμα Δ., Μπούζας Ν. & Σπυροπούλου Ν. (2013), *Επενδύοντας στα παιδιά – Σπάζοντας τον κύκλο της μειονεξίας*, Μελέτη των Εθνικών Πολιτικών, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ), Ε.Ε..

- Θεματολογικό δελτίο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τίτλο: *Η καταπολέμηση της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων.*
- ΙΝΕΠ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ (2008), «*Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση*», Ετήσια Έκθεση.
- Καρακίτσιος Α. (2014), *Φτώχεια των εργαζομένων στην Ελλάδα: Διαστάσεις & Πολιτικές*, Παρατηρητήριο για την κρίση.
- Κατσίκας Δ., Καρακίτσιος Α., Φιλίνης Κ. & Πετραλιάς Α. (2014), *Έκθεση για το κοινωνικό προφίλ της Ελλάδας σε σχέση με τη φτώχεια, τον κοινωνικό αποκλεισμό και την ανισότητα πριν και μετά από την εκδήλωση της κρίσης.*
- Ματσαγγάνης Μ. & Λεβέντη Χ. (2012), *Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα: δημοσιονομικές και διανεμητικές επιδράσεις*, Ενημερωτικό Δελτίο, Ομάδα Ανάλυσης Δημόσιας Πολιτικής, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.
- Ματσαγγάνης Μ., Λεβέντη Χ., Καναβιτσά Ε. & Φλεβοτόμου Μ. (2016), *Μια Αποδοτικότερη Πολιτική για την Καταπολέμηση της Ακραίας Φτώχειας*, διαΝΕΟσις.
- Μόσχος Γ., *Υπερασπίζοντας τα δικαιώματα των παιδιών, στην περίοδο εφαρμογής των μέτρων λιτότητας*, Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού.
- Ν. 3852/2010
- Ν. 3863/2010
- Ν. 4052/2012
- Ν. 4093/2012
- Ν. 4254/2014
- Ν. 4320/2015
- Ν. 4381/2016
- Ν. 4387/2016

- Ν. 4389/2016
- Ο.Κ.Ε. (2000), Γνώμη 41 για τη ‘Φτώχεια’.
- Ο.Κ.Ε. (2009), Γνώμη 210 για τη ‘Φτώχεια’.
- Ο.Κ.Ε. (2014), *Το Κοινωνικό Δίκτυο Ασφαλείας για τη Διατήρηση της Κοινωνικής Συνοχής, Προτάσεις και μέτρα Πολιτικής*.
- Παπαθεοδώρου Χ. και Δαφέρμος Γ. (2010), «*Διαστάσεις της φτώχειας και της αποστέρησης των εργαζομένων στην Ελλάδα και την Αττική*», Ημερίδα για το ευρωπαϊκό έτος καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.
- Περιφέρεια Αττικής (2015), *Περιφερειακή Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας*, Αθήνα.
- Πετμεζίδου Μ. & Παπαθεοδώρου Χ. (2004), *Φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός*, Αθήνα, Εξάντας.
- Σωτηρόπουλος Δ. (2014), *Η διπλή ανακολουθία: Οι πολιτικές κατά της φτώχειας και ο πολιτικός λόγος για τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης*, Αθήνα.
- Susanne Kraatz (2016), *Η καταπολέμηση της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων*, Θεματολογικό δελτίο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- UNICEF (2016), *Η κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα*.

Ξενόγλωσση

- CEC (2013), «*Employment and social developments in Europe 2012*», Brussels: European Commission.
- Sen A. K. (1976), “*Poverty: An Ordinal Approach to Measurement*”, *Econometrica*.
- United Nations (1995), *Report of the World Summit For Social Development*.

- Vaalavuo M. (2016), *Working parents the best protection against child poverty*, European Commission.
- Van den Bosch K., Callan T., Estivill J., Hausman P., Jeandidier B., Muffels R. and Yfantopoulos J. (1993), “*A comparison of poverty in seven European countries and regions using subjective and relative measures*”, Journal of Population Economics.

Πηγές στο διαδίκτυο

- <https://www.anthropocrisis.gr/anthropocrisis/Pages/Info.aspx>
- <https://www.trigono.info/?p=3560>
- <https://el.wikipedia.org/wiki/>
- http://www.dianeosis.org/2016/06/poverty_in_greece/
- http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Income_distribution_statistics/el
- <https://panosz.wordpress.com/2013/12/26/policy-against-poverty-in-greece/>
- http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.10.9.html
- <http://www.oaed.gr/anergoi>
- <http://www.oaed.gr/epidoma-makrochronios-anergon1>
- <http://www.oecd.org/newsroom/greek-tackling-poverty-and-inequality-in-greece-is-crucial-to-recovery-from-crisis.htm>
- <http://www.odigostoupoliti.eu/elachisto-engiimeno-isodima-efarmogi/>
- <http://www.oga.gr>
- <http://www.tovima.gr>
- <http://www.newsbomb.gr/oikonomia>
- <http://socialpolicy.gr/2012/03>